

VÝBĚR DŮLEŽITÝCH ROZHODNUTÍ
EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRO JUSTIČNÍ PRAXI
Z POHLEDU NEJVYŠŠÍHO SOUDU
2/2014

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 16882/03 ve věci Putistin proti Ukrajině	s. 5
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 37553/05 ve věci Kudrevičius a ostatní proti Litvě	s. 9
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 7345/12 ve věci Glien proti Německu	s. 17
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 19165/08 ve věci Donohoe proti Irsku	s. 30
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 24630/10 ve věci Lindström a Mässeli proti Finsku	s. 42
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 21377/03 ve věci Perihana a Mezopotamya Basin Yayin proti Turecku	s. 50
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 8300/06 ve věci Ruiz Rivera proti Švýcarsku	s. 59
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 17103/10 ve věci Karaman proti Německu	s. 69

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
21. listopadu 2013
VĚC PUTISTIN
(rozsudek ve věci Putistin proti Ukrajině,
stížnost č. 16882/03)

Klíčová slova:

Soukromý život - respektování soukromého života; rodinný život - respektování rodinného života; omezení práv a svobod jiných - nezbytnost v demokratické společnosti - ochrana práv a svobod jiných; svoboda projevu - svoboda projevu

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel je synem Mikhaila Putistina, bývalého hráče fotbalového týmu Dynamo Kyjev, který se 9. srpna 1942 zúčastnil zápasu, jenž vstoupil do historie pod názvem „Death Match“ (utkáni smrti). Proti sobě se utkali profesionální hráči Dynama Kyjev a tým německých pilotů Luftwaffe, vojáků a techniků. Německý celek prohrál 5:3, načež byli někteří ukrajinští hráči posláni do koncentračního tábora, kde byli čtyři z nich popraveni. V roce 2002 si Kyjev připomínal 60. výročí ode dne konání tohoto fotbalového zápasu a tématu se věnovaly sdělovací prostředky. Dne 2. dubna 2001 otiskly noviny Komsomolskaya Pravda článek s titulkem „Pravda o utkáni smrti“, jehož autorkou byla novinářka uvedeného deníku. V článku se mimo jiné vyjádřila, že zmíněné události z roku 1942 by stály za zfilmování. Článek obsahoval rozhovor s panem A. S., budoucím režisérem a producentem později vzniknuvšího filmu, včetně fotografie ze zápasu z roku 1942 s uvedením jmen hráčů včetně jména stěžovatele, která však nebyla čitelná. V článku se objevil i výrok zmíněného producenta, který se vyjádřil tak, že pouze čtyři hráči byli popraveni a že ostatní hráči „kolaborovali s gestapem“. Jiná část článku uváděla seznam jmen hráčů, kteří byli popraveni s tím, že jméno otce stěžovatele bylo vynecháno. Stěžovatel poté zažaloval noviny a novinářku – autorku článku – s tím, že požadoval rektifikaci článku. Namíтал, že z něj vyplývalo, že jeho otec spolupracoval s gestapem. Poukázal na materiály, ze kterých vyplývalo, že otec stěžovatele nepracoval pro nacisty a že byl umístěn v koncentračním táboře. Soud prvního stupně 25. prosince 2001 odmítnul žalobu s tím, že stěžovatel nebyl uveřejněním článku přímo dotčen, otec stěžovatele ani sám stěžovatel nebyli v textu článku výslovně zmíněni a článek také výslovně neuváděl, že by otec stěžovatele spolupracoval s gestapem. Rozsudek byl potvrzen odvolacím soudem 13. března 2002, dne 15. listopadu 2002 odmítnul opravný prostředek stěžovatele Nejvyšší soud (§ 7 – 14).

Dne 27. dubna 2000 nařídil soud deníku Dzerkalo Tyzhnia, aby upřesnil informaci, která byla vytištěna v říjnu 1999 o otci stěžovatele s uvedením skutečnosti, že pan Putistin byl mezi hráči předmětného zápasu a byl následně poslán do koncentračního tábora (§ 15).

Syn stěžovatele zažaloval také další deník Fakty i Komentari, kde se domáhal upřesnění informací vztahujících se k jeho otci a k předmětnému zápasu a náhrady újmy (§ 16 – 21).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy (řízení proti deníku Komsomolskaya Pravda)

27. – 28. Stěžovatel namítal, že národní soudy tím, že odmítly přikázat rektifikaci tvrzených difamačních informací zveřejněných o jeho otci v deníku Komsomolskaya Pravda, porušily právo na ochranu dobré pověsti stěžovatele a jeho rodiny.

2. Hodnocení soudu

(a) Obecné zásady

32. Soud připomíná, že pojem „soukromý život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy má široký význam a zahrnuje, mezi jinými, prvky vztahující se k identitě osoby, např. jméno osoby (viz *Burghartz proti Švýcarsku*, č. 16213/90, rozsudek z 22. února 1994, § 24) a fyzickou a psychickou integritu osoby (viz *Von Hannover proti Německu*, č. 59320/00, 24. 6. 2004, § 50). Dále připomíná, že pověst osoby tvoří součást jeho nebo její osobní a psychologické integrity, a tak spadá pod rozsah jeho nebo jejího „osobního života“ (viz *Pfeifer proti Rakousku*, č. 12556/03, rozsudek z 15. listopadu 2007, § 35; *A. proti Norsku*, č. 28070/06, rozsudek z 9. dubna 2009, § 64; viz také *Karakó proti Maďarsku*, č. 39311/05, rozsudek z 28. dubna 2009, § 23, kde se uvádí, že „existuje jasný rozdíl mezi osobní integritou a pověstí“).

33. Otázka, zda újma způsobená na pověsti rodiny stěžovatele může být považována za zásah do práva na respektování soukromého života stěžovatele, byla sice vznesena ve věci *Palade proti Rumunsku* (č. 37441/05, rozsudek z 31. srpna 2012, § 25), ale nebyla postavena najisto. Soud souhlasí s vládou, že pověst zemřelého člena rodiny může za určitých okolností ovlivnit osobní život a identitu takové osoby, a tudíž spadat pod rozsah článku 8.

34. V případech obdobných projednávané věci není předmětem přezkumu jednání státu, nýbrž domnělý nedostatek ochrany poskytnuté národními soudy soukromému

životu stěžovatele. Zatímco základním cílem článku 8 je ochrana jednotlivce před svévolným zásahem orgánů veřejné moci, článek 8 nestanovuje státům pouze povinnost zdržet se takových zásahů: vedle negativního závazku může zakládat i pozitivní závazky, které jsou vlastní účinné ochraně soukromého a rodinného života. Tyto závazky mohou zahrnovat přijetí opatření, která mají zajistit respektování soukromého života i ve sféře vztahů mezi jednotlivci. Hranice mezi pozitivním a negativním závazkem státu podle článku 8 nelze najít v jeho definici; nicméně použitelné principy jsou podobné. V obou dvou kontextech se musí vzít v úvahu spravedlivá rovnováha, která musí být mezi relevantními v úvahu připadajícími kolidujícími zájmy dosažena (*von Hannover proti Německu* (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek ze 7. února 2012, § 98 a 99). Otázka, zda je žaloba podána osobou, jejíž pověst byla poškozena, nebo jejím dědicem, může být relevantní pro určení toho, zda byl zásah přiměřený (viz, v jiném kontextu, *John Anthony Mizzi proti Maltě*, č. 17320/10, rozsudek z 22. listopadu 2011, § 39).

35. Podaná stížnost vyžaduje přezkoumání spravedlivé rovnováhy, která musí být dosažena mezi právem stěžovatele na respektování soukromého života a právem deníku a novináře na svobodu projevu zaručenou článkem 10 Úmluvy.

(b) Použití obecných zásad na projednávaný případ

36. Nejprve Soud poznamenává, že předmětný novinový článek byl jedním ze série článků, které na téma tzv. „utkání smrti“ vyšly v kyjevských denících. Události, které článek popisuje, vzbudily obecný zájem mezi ukrajinskými čtenáři novin. Článek se zejména týkal události, ke kterým došlo během druhé světové války, a historického dědictví slavného fotbalového klubu včetně fotbalového zápasu, v kterém hráli hráči Dynamo Kyjev. Tyto informace vzbudily zájem veřejnosti zejména ve vztahu k 60. výročí zápasu a přispěly k veřejné diskusi o věcech, které s ním souvisejí. Článek, který měl titul „Pravda o utkání smrti“, reprodukoval vyjádření režiséra filmu A.S. a producenta filmu D.K. o možném budoucím zpracování filmu, který měl být založen na historických událostech vztahujících se k tomuto zápasu. Obsahoval přímé citace z jejich rozhovoru, v kterém druhý jmenovaný sdělil svoje znalosti a osobní postoj k této historické události. Jméno stěžovatelova otce se objevilo na fotografii z tohoto historického zápasu, která byla v článku otisknuta. Popisek fotografie byl však tak malý, že byl nečitelný (viz § 9).

37. Soud poznamenává, že stěžovatel namítá, že článek vážně poškodil „pověst jeho rodiny“, neboť se z jeho kontextu dalo dovodit, že jeho otec pracoval pro policii a kolaboval s gestapem. Nicméně Soud poznamenává, že Okresní soud v Kyjevě v rozhodnutí z 25. prosince 2001 uzavřel, že stěžovatel „nebyl osobou, která byla přímo dotčena uveřejněním“ (viz § 12). Soud s takovým závěrem souhlasí. Zatímco je tedy nařčení z toho, že určitá osoba kolabovala s gestapem, závažnou věcí,

předmětný článek nařčení, že otec stěžovatele spolupracoval s gestapem, neuvádí. Je pravdou, že článek reprodukuje slova producenta filmu o tom, že se tým skládal pouze ze čtyř hráčů Dynamo a že ostatní, kteří „pracovali v policii, kolabovali s gestapem“. Nicméně ani slova producenta ani nic z článku se přímo netýká stěžovatelova otce. Aby čtenář interpretoval článek tak, že otec stěžovatele s gestapem spolupracoval, musel by nutně znát jméno stěžovatelova otce, které se objevilo na originální fotografii ze zápasu. Je nicméně jasné, že jméno jeho otce nebylo z článku identifikovatelné, protože jména, která byla pod fotografií otištěná v článku uvedena, byla nečitelná.

38. Soud souhlasí s tím, že stěžovatel byl článkem dotčen. Stalo se tak nicméně nepřímou v tom slova smyslu, že čtenář, který znal jméno otce stěžovatele uvedené na fotografii z roku 1942, z něj mohl vyvodit nepříznivé závěry o jeho otci. Účinek tak byl značně vzdálený.

39. Vnitrostátní soudy byly povinny přihlížet k právům deníku a novináře a měly zajistit rovnováhu těchto práv a práv stěžovatele. Soud poznamenává, že přestože článek neměl za cíl přímo přispět k historické debatě, představoval nicméně způsob účasti na kulturním životě Ukrajiny, když informoval veřejnost o plánovaném filmu založeném na historické události. Článek nebyl ani provokativní ani senzační. Bylo zapotřebí zvážit vzdálenost zásahu do práv stěžovatele podle článku 8 a právo na svobodu projevu deníku.

40. Za těchto okolností, když práva žalobce vyplývající z článku 8 byla dotčena pouze okrajově a nepřímo článkem, který reprodukoval vyjádření tvůrce navrhovaného historického filmu, se Soud domnívá, že vnitrostátní soudy při nalézání přiměřené rovnováhy mezi právy stěžovatele a právy deníku a novináře nepochybily.

41. S ohledem na výše uvedené je třeba konstatovat, že v projednávaném případě nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost podle článku 8 Úmluvy týkající se řízení proti deníku „Komsomolskaya Pravda“ za přijatelnou; v dalším prohlašuje stížnost za nepřijatelnou;

2. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

(zpracoval Mgr. Aleš Pavel)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
26. listopadu 2013
VĚC KUDREVIČIUS A OSTATNÍ
(rozsudek ve věci Kudrevičius a ostatní proti Litvě,
stížnost č. 37553/05)

Klíčová slova:

Porušení článku 11 Úmluvy – svoboda pokojného shromažďování – omezení nezbytné v demokratické společnosti – ochrana pořádku – ochrana práv a svobod jiných – proporcionalita – spravedlivé zadostiučinění.

Poznámka: rozsudek není konečný, kolegium pěti soudců velkého senátu přijalo dne 14. dubna 2014 žádost vlády o postoupení věci velkému senátu.

SKUTKOVÝ STAV

V dubnu 2003 demonstrovala skupina zemědělců před litevským parlamentem kvůli poklesu velkoobchodních cen zemědělských produktů a nedostatečným dotacím na výrobu těchto produktů. Požadovali po státu, aby v této záležitosti jednal. Dne 16. května 2003 se dalším postupem zabývala agrární komora, zastupující zájmy zemědělců. Pokud by nedošlo k legislativním změnám, bylo zvažováno podání žalob ve správním soudnictví. Mezitím bylo rozhodnuto, že budou zorganizovány protesty zemědělců na třech různých místech vedle hlavních silnic. V květnu 2003 byla vydána povolení k uspořádání pokojného shromáždění – ve městě Kalvarija blízko trhu, na parkovišti na šedesátém třetím kilometru dálnice Via Baltica a vedle této dálnice a ve vesnici Dirvupiai vedle dálnice vedoucí mezi městy Vilnius a Klaipėda, ale minimálně dvacet pět metrů od ní.

Demonstrace začaly 19. května 2003. O dva dny později zemědělci zablokovali silnice u vesnice Dirvupiai, dálnici vedoucí mezi městy Vilnius a Klaipėda, dálnici vedoucí mezi městy Panevėžys, Pasvalys a Riga a dálnici vedoucí mezi městy Kaunas, Marijampolė a Suvalkai. Dne 22. května 2003 pokračovala jednání mezi zemědělci a vládou. Na základě zdárných výsledků těchto jednání zemědělci následující den odpoledne blokádu silnic ukončili.

Na základě podezření z trestného činu vyvolávání nepokojů bylo zahájeno vyšetřování stěžovatelů. Od července do října 2003 bylo nařízeno čtyřem z pěti stěžovatelů, aby neopouštěli místo svého bydliště. Z policejních dokumentů vyplývá, že dne 21. května 2003 kolem poledne vstoupili demonstrující zemědělci na dálnici a zastavili dopravu. Pouze osobní automobily a vozidla vezoucí nebezpečný náklad mohla projet. Jednou za hodinu zemědělci nechali v obou směrech projet deset vozi-

del s nákladem. Policie se pokusila vést dopravu přes okolní vesnice, ale ne všechna nákladní vozidla byla kvůli špatnému stavu těchto silnic schopna blokádu objet a musela zůstat na dálnici, dokud je zemědělci nenechali projet (§ 6 – 15).

V prosinci 2003 byla na dva ze stěžovatelů podána obžaloba pro trestný čin vyvolávání nepokojů. Zbylí tři stěžovatelé byli obžalováni z trestného činu závažného porušení veřejného pořádku. V září 2004 byli stěžovatelé okresním soudem shledáni vinnými z podněcování nepokojů, respektive účasti na těchto nepokojích. Soud dospěl k závěru, že první ze stěžovatelů po dobu blokády koordinoval kroky zemědělců, rozhodoval o tom, zda bude některým z vozidel umožněno projet, nabádal účastníky protestu, aby neopouštěli dálnici, byl v kontaktu s protestujícími na dalších místech a prostřednictvím mobilního telefonu vyjednával jménem zemědělců s vládou. Dopustil se tak trestného činu organizování nepokojů. Zároveň mu byla uložena povinnost nahradit škodu ve výši zhruba 290 EUR způsobenou jednomu z přepravců. Druhý ze stěžovatelů byl odsouzen pro stejný trestný čin. Okresní soud zjistil, že stěžovatel koordinoval kroky protestujících, kteří pak v počtu zhruba 500 osob zablokovali dálnici mezi Vilniusem a Klaipėdou. Námitku, že zemědělci jednali z nutnosti, aby upozornili vládu na své problémy, okresní soud odmítl s tím, že mohli podat správní žaloby, což ostatně sami zmínili jako možný postup na zasedání agrární komory v květnu 2003. Zbylí tři stěžovatelé byli shledáni vinnými z trestného činu výtržnictví. Okresním soudem bylo zjištěno, že dne 21. května 2003 vjeli na dálnici vedoucí mezi městy Panevėžys, Pasvalys a Riga v traktorech a ponechali je na dálnici do dalšího dne. Na zablokovaném úseku se shromáždilo zhruba 1500 lidí, vznikaly dopravní zácpy a byl narušen provoz na hraničním přechodu mezi Kalvarijou a Lazdijaiem. Všech pět stěžovatelů bylo podmíněně odsouzeno k šedesátidennímu trestu odnětí svobody s odložením jeho výkonu na dobu jednoho roku. Stěžovatelům bylo zároveň uloženo, že se po dobu jednoho roku nesmí vzdálit z místa svého bydliště na více než sedm dní bez předchozího souhlasu úřadů.

Odvolací soud rozsudek okresního soudu potvrdil. Ačkoli soud poznamenal, že článek 10 Úmluvy garantuje stěžovatelům právo na svobodu projevu, toto právo není bez omezení, pokud jde o ochranu pořádku a předcházení trestné činnosti. Chování stěžovatelů není možné vnímat jako zákonné vyjádření jejich názoru, protože porušovali veřejný pořádek jednáním, s nímž je spojena trestní odpovědnost.

V říjnu 2005 rozšířený senát Nejvyššího soudu zamítl dovolání stěžovatelů, neboť soudy nižších stupňů správně kvalifikovaly jednání stěžovatelů jako trestné činy.

Stěžovatelé byli odsouzeni na základě tehdy účinného zákona a v souladu s ním jim byly uloženy tresty. Jejich odsouzení proto nebylo v rozporu s článkem 7 odst. 2 Úmluvy. Podle Nejvyššího soudu nebyli stěžovatelé odsouzeni za zastávání svých názorů, ale za jednání závažně narušující veřejný pořádek. Rozhodnutími soudů z října a listopadu 2005 bylo vysloveno, že se stěžovatelé osvědčili (§ 16 – 37).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

II. K tvrzenému porušení článků 10 a 11 Úmluvy

61. Stěžovatelé tvrdili, že jejich odsouzení trestními soudy nezákonně zasáhlo do jejich práv na svobodu projevu a svobodu pokojného shromažďování, chráněných články 10 a 11 Úmluvy, která v relevantních částech znějí takto:

Článek 10

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice ...

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Článek 11

„1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování ...

2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných ...“

63. Soud uvádí, že s ohledem na okolnosti případu je třeba na článek 10 nahlížet jako na *lex generalis* ve vztahu k článku 11, který je třeba považovat za *lex specialis*. Proto není nezbytné se zabývat zvlášť stížností na porušení článku 10 (viz *Ezelin proti Francii*, rozsudek ze dne 26. dubna 1991, § 35, série A č. 202).

64. Na druhou stranu, přes jeho autonomní postavení a specifickou oblast použití musí být článek 11 v nynějším případě posuzován ve světle článku 10. Ochrana osobních názorů, garantovaná článkem 10, je jedním z cílů svobody pokojného shromažďování zakotvené v článku 11 (*ibid.*, § 37).

67. Soud sdílí názor vlády, že stěžovatelům bylo umožněno vykonávat jejich právo na pokojné shromažďování. Nicméně konstatuje, že stěžovatelé byli odsouzeni pro jejich jednání během shromáždění, při němž nedošlo k žádným násilnostem. Proto Soud shledává, že odsouzením stěžovatelů za jejich přímou účast na předmětném shromáždění došlo k zásahu do jejich práva na pokojné shromažďování.

68. Takový zásah představuje porušení článku 11, pokud není omezením „stanoveným zákonem“, nesleduje jeden nebo více legitimních cílů uvedených v odstavci 2 a není „nezbytným v demokratické společnosti“ k dosažení těchto cílů.

79. Soud připomíná, že stěžovatelé byli sankcionováni na základě § 283 odst. 1 trestního zákoníku za jednání, které bylo kvalifikováno jako závažné porušení veřejného pořádku. První stěžovatel byl navíc shledán odpovědným ve vztahu k jednomu z dopravců, kterému vznikla škoda v důsledku blokády silnice. Nicméně, i kdyby bylo zjištěno, že takový zásah byl „stanoven zákonem“ a sledoval legitimní cíle, zejména „ochranu pořádku“ a „ochranu práv a svobod jiných“, čímž by splňoval požadavky uvedené v článku 11 odst. 2 Úmluvy, z důvodů uvedených níže Soud dospěl k závěru, že tento zásah nebyl přiměřený.

80. Soud zkraje uvádí, že právo na svobodné shromažďování je zásadním právem v každé demokratické společnosti a stejně jako právo na svobodu projevu je jedním ze základních kamenů této společnosti. Proto by nemělo být interpretováno restriktivně. Toto právo se vztahuje na soukromá shromáždění i shromáždění na veřejných prostranstvích a stejně tak na shromáždění na jednom místě i veřejné pochody; výkon tohoto právo přísluší jak jednotlivcům, tak organizátorům shromáždění (viz *Djavit An proti Turecku*, č. 20652/92, § 56). V otázce, zda byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti“, Soud odkazuje na svou judikaturu v tom smyslu, že orgány mají povinnost učinit opatření k zajištění pokojného průběhu legální demonstrace (viz *Oya Ataman proti Turecku*, č. 74552/01, § 35) Soud taktéž konstatuje, že odstavec 2 článku 11 opravňuje státy k ukládání „zákonných omezení“ ve vztahu k výkonu práva na svobodné shromažďování. Podle Soudu mohou omezení pokojného shromažďování na veřejných místech zabezpečit ochranu práv ostatních tím, že zabrání výtržnostem a zajistí plynulost dopravy (viz *Éva Molnár proti Maďarsku*, č. 10346/05, rozsudek ze dne 7. října 2008, § 34).

81. Soud dále připomíná, že princip proporcionality vyžaduje, aby byla nalezena rovnováha mezi požadavky uvedenými v článku 11 odst. 2 Úmluvy a svobodou pokojného shromažďování. Soud dále opakuje, že odsouzení za jednání podněcující k násilí na demonstraci může být v některých případech považováno za akceptovatelné opatření (viz *Osmani a ostatní proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii*, č. 50841/99, rozhodnutí ze dne 11. října 2001). Navíc uložení sankce za účast na nepovolené demonstraci je taktéž považováno za slučitelné se zárukami uvedenými v článku 11 (viz *Ziliberberg proti Moldavsku*, č. 61821/00, rozhodnutí ze dne 4. května 2004). Na druhou stranu má svoboda účastnit se pokojného shromáždění takový význam, že člověk nemůže být sankcionován – třebaže by se jednalo pouze o mírný kárný postih – za účast na demonstraci, která nebyla zakázána, pokud se při té příležitosti nedopustí nějakého zavrženíhodného činu (viz *Ezelin*, cit. výše, § 53).

82. Pokud jde o skutková zjištění v nyní posuzovaném případě, Soud připomíná, že zemědělcům byla v květnu 2003 litevskými úřady udělena povolení k uspořádání pokojných shromáždění na vybraných místech (viz § 8). Soud nemůže ignorovat skutečnost, že 21. května 2003 se pokojná demonstrace zemědělců rozšířila a zásadně narušila dopravu na třech hlavních silnicích (viz § 14 a 16). Soud nicméně upozorňuje na to, že v zásadě každá demonstrace na veřejném místě nevyhnutelně určitým způsobem narušuje běžný život, včetně plynulosti dopravy, a je důležité, aby orgány veřejné moci projevovaly jistou dávku tolerance ve vztahu k pokojným shromážděním, pokud nemá být svoboda shromáždění zaručená článkem 11 Úmluvy zcela zbavena své podstaty (viz *Galstyan*, cit. výše, § 116 – 117; *Bukta a ostatní proti Maďarsku*, č. 25691/04, § 37; *Oya Ataman*, cit. výše, § 38 – 42; *Barraco proti Francii*, č. 31684/05, rozsudek ze dne 5. března 2009, § 43). Třebaže je třeba přihlídnout k námitce vlády, že přepravicům zboží vznikla škoda, Soud si všímá toho, že pouze jedna společnost podala na zemědělce žalobu (viz § 18 a 22). Soud považuje za obzvláště důležité to, že demonstrující zemědělci na dálnici vedoucí mezi městy Panevėžys, Pasvalys a Riga nechávali projet nejenom osobní vozidla a vozidla vezoucí nebezpečný náklad, ale též vozidla vezoucí zboží, a to deset najednou v každém směru (viz § 14). Navíc během demonstrací probíhala mezi zemědělci a vládou jednání vedená v dobré víře (viz § 11 a 22). V tomto kontextu Soud uvádí, že jakékoli opatření zasahující do svobody shromažďování a svobody projevu, kromě případů podněcování k násilí nebo odmítání demokratických principů, prokazuje demokracii medvědí službu a často ji i ohrožuje (viz *Fáber proti Maďarsku*, č. 40721/08, rozsudek ze dne 24. července 2012, § 37). Z pohledu Soudu, obzvláště s ohledem na to, že stěžovatelé prokázali flexibilitu a ochotu spolupracovat s ostatními uživateli silnice, v posuzovaném případě evidentně chybí prvek násilí. V tomto bodě považuje Soud za mimořádně zásadní, že na rozdíl od věci *Barraco* (cit. výše, § 12 a 19) litevské soudy posuzovaly věc v kontextu nepokojů, což zabránilo řádnému posouzení přiměřenosti omezení práva na shromažďování a podstatně limitovalo jejich přezkum.

83. Při posuzování přiměřenosti sankcí uložených stěžovatelům Soud dále upozorňuje na to, že jiný protestující zemědělec, který vedl další zemědělce k zablokování dálnice vedoucí mezi městy Kaunas, Marijampolė a Suvalkai a sám tlačil vozík uprostřed silnice, čímž bránil provozu během téže demonstrace konané dne 21. května 2003, byl obviněn pouze z přestupku – porušení pravidel silničního provozu. Toto zjištění nebylo vládou zpochybněno a zdá se, že vyplývá i z rozhodnutí litevských soudů (viz § 15, 25 a 27). S ohledem na zjištění vnitrostátních soudů a listiny předložené oběma stranami považuje Soud chování zmíněného zemědělce za obdobné jednání stěžovatelů, a tedy srovnatelné i po stránce společenské nebezpečnosti. Nicméně, tento zemědělec byl potrestán pouze v rámci správního práva mírnou pokoutou ve výši zhruba 12 €, zatímco všech pět stěžovatelů si muselo projít

restním řízením, jež skončilo jejich odsouzením k trestu odnětí svobody. Ačkoli byl výkon trestu podmíněně odložen na dobu jednoho roku, stěžovatelům bylo zároveň nařízeno, aby neopouštěli místo svého bydliště na více než sedm dní bez předchozího souhlasu úřadů. Toto omezující opatření trvalo celý rok (§ 24; dále viz *Akgöl a Göl proti Turecku*, č. 28495/06 a 28516/06, rozsudek ze dne 17. května 2011, § 43).

84. S ohledem na výše uvedené úvahy dospěl Soud k závěru, že odsouzení stěžovatelů pro trestný čin nebylo nezbytným ani přiměřeným opatřením k dosažení legitimních cílů. Proto došlo k porušení článku 11 Úmluvy.

II. K tvrzenému porušení článku 7 Úmluvy

85. Stěžovatelé dále namítali, že ustanovení trestního zákoníku, na jehož základě byli odsouzeni, nebylo jasně formulováno a nebylo řádně interpretováno vnitrosátními soudy.

87. Soud považuje tuto stížnost z její podstaty za propojenou se stížnostmi na porušení článků 10 a 11 Úmluvy, proto musí být prohlášena za přijatelnou. Nicméně, vzhledem k zjištěním uvedeným v § 83 a 84 má Soud za to, že již zodpověděl klíčovou právní otázku ve věci, a proto není nutné se zabývat stížností na porušení článku 7 samostatně.

V. Použití článku 41 Úmluvy

A. Újma

95. Soud v první řadě připomíná, že po stěžovateli nemůže být požadováno, aby dokazoval vznik nemajetkové újmy, kterou utrpěl (viz *Gridin proti Rusku*, č. 4171/04, rozsudek ze dne 1. července 2006, § 20). Podle Soudu nemůže být frustrace stěžovatelů napravena pouhým konstatováním porušení práva. Požadovaná částka se nicméně zdá zjevně nepřiměřenou. Proto na spravedlivém základě Soud každému ze stěžovatelů přiznává z titulu náhrady nemajetkové újmy částku 2000 €.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Prohlašuje jednomyslně stížnost na porušení článků 7 a 11 Úmluvy za přijatelnou, ve zbylém rozsahu za nepřijatelnou;
2. Rozhoduje čtyřmi hlasy proti třem, že došlo k porušení článku 11 Úmluvy;
3. Rozhoduje čtyřmi hlasy proti třem, že není nutné se samostatně zabývat stížností na porušení článku 7 Úmluvy.

Částečně nesouhlasné stanovisko soudců Raimondi a Pinta de Albuquerque a soudkyně Jočiené

Uvedení soudci souhlasili se závěrem o zjevné neopodstatněnosti stížnosti na porušení článku 6 odst. 1 a článku 3 Úmluvy. Neztotožnili se ale s názorem většiny, že odsouzení stěžovatelů pro trestný čin nebylo nezbytným a přiměřeným opatřením.

Předmětnou demonstraci považují za předem promyšlenou akci, jejímž cílem bylo způsobit co největší chaos na hlavních silničních tazích v zemi. Stěžovatelé nebyli podle názoru soudců potrestáni za účast na této demonstraci, ale za své počínání v průběhu demonstrace, jmenovitě za narušení provozu na třech významných dálnicích a dalších silnicích na zhruba čtyřicet osm hodin, čímž zabránili tisícům Litevců a cizinců v jejich práci a cestách a negativně zasáhli i do průběhu hraničních kontrol, v důsledku čehož bylo lidem znemožněno vstoupit do země či ji opustit. Celá akce způsobila více komplikací, než je běžné při výkonu práva na pokojné shromažďování. Někteří stěžovatelé byli organizátory nezákonných shromáždění, ostatní se aktivně podíleli na blokadě silnic. Jinými slovy, stěžovatelé nebyli potrestáni za nezákonné jednání jiných nebo za pouhou účast na nezákonném shromáždění. Uznání práva na shromáždění předpokládá, že takové shromáždění nenaruší lidská práva jiných osob a skupin, jež jsou součástí těžce společnosti. V tomto případě k takovému narušení došlo. Protestující ignorovali omezení uvedená v jim vydaných povoleních a odmítli se podřídit policejním pokynům k odblokování silnic.

Za těchto okolností shledala disentující menšina reakci státu v podobě trestního odsouzení stěžovatelů za „nezbytnou v demokratické společnosti“. Podle judikatury Soudu mají orgány veřejné moci povinnost učinit vhodná opatření k tomu, aby legální demonstrace proběhla pokojně a byla zajištěna bezpečnost všech lidí. Soudci odkazují zejména na rozsudek Soudu ve věci *Baracco proti Francii* (č. 1684/05, rozsudek ze dne 5. března 2009), v němž byl protestující odsouzen za nezákonnou, úmyslně pomalou, jízdu po dálnici, během níž několikrát zcela zastavil, čímž dálnici zablokoval. Soud ve věci *Baracco* neshledal porušení článku 11 Úmluvy. Podle disentujících soudců došlo v nyní posuzovaném případě ještě k závažnějšímu narušení veřejného pořádku, tím spíše měl Soud dojít ke stejnému závěru jako ve věci *Baracco*.

Výkon práva na pokojné shromažďování nesmí ohrozit veřejnou bezpečnost a volný a bezpečný pohyb osob a zboží. Za tímto účelem jsou přijatelná omezení ohledně místa, času a způsobu shromáždění. Předmětná demonstrace se 21. května 2003 proměnila v nezákonnou akci, jejímž cílem bylo narušit dopravu na třech důležitých dálnicích a dalších silnicích, čímž byla veřejnosti, zejména přepravním zboží, způsobena závažná újma. Taktéž byla negativně zasažena kontrolní činnost na hraničních přechodech.

Navíc kriminalizace „divokých“ blokád silnic se sama o sobě nejeví být nepřiměřeným trestněprávním opatřením, neboť jejím smyslem je zabránit újmě na životech, fyzické integritě a majetku. Způsobení pouhých obtíží veřejnosti je jedna věc; něco jiného je ale vyvolání chaosu. Zatímco prvně zmíněné je společensky akceptovatelné a nesmí být kriminalizováno; u druhého tomu tak není. Disentující menšina tedy neshledala porušení článku 11 (ani porušení článku 7) Úmluvy.

(zpracovali JUDr. Pavel Simon, Mgr. Karel Ulík)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
28. listopadu 2013
VĚC GLIEN
(rozsudek ve věci Glien proti Německu,
stížnost č. 7345/12)

Klíčová slova:

Právo na svobodu a osobní bezpečnost – přezkum zákonnosti zbavení svobody – preventivní detence osoby duševně nemocné; spravedlivý proces – retroaktivní uložení trestu

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl 17. prosince 1997 Krajským soudem v Hanau odsouzen za sexuální zneužívání dětí mezi červencem 1986 a prosincem 1996 ke čtyřem letům odnětí svobody. Podle znaleckého psychiatrického posudku byl stěžovatel diagnostikován nepatologickou sexuální deviací s pedofilními a masochistickými prvky, znalec nicméně potvrdil, že jednal za plné trestní odpovědnosti. S ohledem na sklon stěžovatele k opětovnému spáchání obdobných trestných činů krajský soud současně nařídil jeho detenci podle čl. 66 odst. 2 trestního zákoníku. Po uplynutí čtyřletého trestu odnětí svobody byl stěžovatel 27. října 2001 umístěn do preventivní detence, vykonávané zpočátku ve věznici Werl a od 19. ledna 2004 v separátním křídle pro osoby v preventivním držení věznice Diez.

Krajský soud v Koblenz opakovaně nařídil pokračování preventivní detence stěžovatele (16. září 2011, 26. dubna 2012 a 25. ledna 2013). V prvním případě Krajský soud shledal, že ačkoliv by stěžovatel byl k 26. říjnu 2011 v detenci po dobu deseti let, což v době jeho odsouzení představovalo maximální dobu detence dle tehdy účinného trestního zákona, došlo v jeho případě ke splnění podmínek pro pokračování detence nad desetiletý limit, stanovených v rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze 4. května 2011. Protože dosavadní pokusy o léčbu byly neúspěšné a nadále přetrvávalo vysoké riziko, že stěžovatel bude páchat trestnou činnost, pokračující preventivní detence stěžovatele byla shledána přiměřenou. Dne 7. června 2013 byl stěžovatel v rámci věznice Diez přemístěn do nové budovy s ohledem na ústavní požadavky na rozlišení podmínek preventivní detence a výkonu trestu odnětí svobody.

Německý trestní zákoník ve znění účinném do 31. ledna 1998 stanovil, že první období preventivní detence nemohlo překročit deset let, a po uplynutí této doby měla být osoba v detenci propuštěna. S účinností od 31. ledna 1998 novelizovaný trestní zákoník stanovil, že pokud je osoba deset let v preventivní detenci soud toto opatření

ukončí pouze tehdy, pokud neexistuje nebezpečí, že osoba v detenci spáchá závažné trestné činy vedoucí k značné psychické a fyzické újmě obětí. Zároveň došlo ke zrušení maximální desetileté hranice trvání prvního období preventivní detence. Doprovodná legislativa dále stanovila, že novelizovaná ustanovení trestního zákoníku se uplatní bez ohledu na časovou působnost. Spolkový ústavní soud ve svém rozhodnutí ze 4. května 2011 rozhodl, že ustanovení o zpětném nařízení preventivní detence a všechna ustanovení o uložení a trvání preventivní detence jsou v rozporu s Ústavou. U osob, jejichž preventivní detence byla zpětně prodloužena nebo nařízena, nařídil Spolkový ústavní soud přezkum, zda u nich existuje nebezpečí opětovného spáchání závažných trestných činů a zda trpí duševní poruchou ve smyslu § 1 odst. 1 nově přijatého zákona o léčbě a detenci duševně narušených násilných pachatelů. Pokud by tyto podmínky splněny nebyly, osoby měly být do 31. prosince 2011 propuštěny. Spolkový ústavní soud se v odůvodnění opřel o interpretaci článků 5 a 7 Úmluvy Soudem ve věci *M proti Německu* (č. 19359/04, rozsudek ze dne 17. prosince 2009) a zdůraznil ústavní požadavek rozlišení mezi preventivní detencí a výkonem trestu odnětí svobody. S odvoláním na judikaturu Soudu Spolkový ústavní soud uzavřel, že prodloužení preventivní detence nad deset let není v rozporu s ústavními požadavky (krom jiného) tehdy, pokud jsou splněny podmínky článku 5 odst. 1 Úmluvy (detence duševně nemocné osoby musí být vykonávána v nemocničném, klinickém nebo jiném vhodném zařízení).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy

53. Stěžovatel namítal, že jeho nepřiměřeně dlouhá preventivní detence a zejména pokračování detence nad dobu deseti let, které představovaly podle předpisů účinných v době spáchání trestných činů a jeho odsouzení maximální dobu trvání detence, je v rozporu s článkem 5 odst. 1 Úmluvy.

2. Hodnocení soudu

(a) Obecné zásady

71.– 72. Soud připomíná, že článek 5 odst. 1 písm. a) až f) Úmluvy obsahuje vyčerpávající seznam dovolených důvodů zbavení svobody a žádné zbavení svobody, které nespadá pod jeden z těchto důvodů, nemůže být zákonné (viz mimo jiné *Guzzardi proti Itálii*, č. 7367/76, rozsudek ze dne 6. listopadu 1980, § 96; *Witold Litwa proti Polsku*, č. 26629/95, rozsudek ze dne 4. dubna 2000, § 49; *Saadi proti Spojenému království*, č. 13229/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. ledna 2008, § 43; *Del Rio Prada proti Španělsku*, č. 42750/09, rozsudek

velkého senátu ze dne 21. října 2013, § 123). Pouze úzký výklad vyčerpávajícího seznamu dovolených důvodů zbavení svobody je v souladu s cílem článku 5, kterým je především zajistit, aby nikdo nebyl svévolně zbaven své svobody (viz *Winterwerp proti Nizozemí*, č. 6301/71, rozsudek ze dne 24. října 1979, § 37; *Guzzardi proti Itálii*, cit. výše, § 98; *Shimovolos proti Rusku*, č. 30194/09, rozsudek ze dne 21. června 2011, § 51). Soud dále připomíná, že pojmu „osoba duševně nemocná“ v článku 5 odst. 1 písm. e) nelze přiřadit přesnou definici, protože význam tohoto pojmu se neustále vyvíjí společně s vývojem v oblasti psychiatrie (viz *Winterwerp proti Nizozemí*, cit. výše, § 37; *Rakevich proti Rusku*, č. 58973/00, rozsudek ze dne 28. října 2003, § 26). Jednotlivec nemůže být považován za „duševně nemocného“ a zbaven svobody, pokud nejsou splněny tři minimální podmínky: zaprvé, musí být spolehlivě prokázáno, že daná osoba je duševně nemocná, což znamená, že existence duševní poruchy musí být prokázána před kompetentním orgánem na základě objektivního lékařského posudku; zadruhé, duševní porucha musí být takového druhu a stupně, že vyžaduje nucenou detenci; zatřetí, odůvodněnost pokračující detence závisí na trvání takové poruchy (viz *Winterwerp proti Nizozemí*, cit. výše, § 39; *Stanev proti Bulharsku*, č. 36760/06, rozsudek velkého senátu ze dne 17. ledna 2012, § 145).

73. – 75. Nucená detence dané osoby může být nutná z důvodu nezbytného podstoupení terapie, léčby nebo jiného klinického ošetření za účelem léčení nebo zmírnění daného stavu, ale také v případech, kdy osoba potřebuje kontrolu a dohled z důvodu, aby nezranila sebe nebo ostatní (viz *Witold Litwa proti Polsku*, cit. výše, § 60; *Hutchinson Reid proti Spojenému království*, č. 50272/99, rozsudek ze dne 20. února 2003, § 52). Při rozhodování, zda by měl jednotlivec být v detenci jakožto osoba „duševně nemocná“, státní orgány disponují určitou diskrecí, zejména co se týče klinické diagnózy, protože zejména na státních orgánech závisí posouzení důkazů v konkrétním případě; úkolem Soudu je přezkoumat rozhodnutí těchto orgánů z hlediska Úmluvy (viz *Winterwerp proti Nizozemí*, cit. výše, § 60; *X proti Spojenému království*, č. 7215/75, rozsudek ze dne 5. listopadu 1981, § 43; *H. L. proti Spojenému království*, č. 45508/99, rozsudek ze dne 5. října 2004, § 98; *Puttrus proti Německu*, č. 1241/06, rozhodnutí o přípustnosti ze dne 24. března 2009; *S proti Německu*, č. 3300/10, rozsudek ze dne 28. června 2012, § 81). Z hlediska článku 5 odst. 1 písm. e) je rozhodujícím momentem, kdy osoba musí být spolehlivě shledána duševně nemocnou, datum přijetí opatření zbavující osobu svobody v důsledku jejího stavu (viz *Luberti proti Itálii*, č. 9019/80, rozsudek ze dne 23. února 1984, § 28; *B proti Německu*, č. 61272/09, rozsudek ze dne 19. dubna 2012, § 68). Mimoto musí existovat vztah mezi důvodem dovoleného zbavení svobody a místem a podmínkami detence. V zásadě platí, že „detence“ osoby jakožto pacienta s duševní poruchou bude „zákonná“ z pohledu článku 5 odst. 1 písm. e), pouze pokud bude vykonávána v nemocničním, klinickém nebo jiném vhodném zařízení (viz *Ashingdane proti*

Spojenému království, č. 8225/78, rozsudek ze dne 28. května 1985, § 44; *Aerts proti Belgii*, č. 25357/94, rozsudek ze dne 30. července 1998, § 46; *Hutchinson Reid proti Spojenému království*, cit. výše, § 49; *Brand proti Nizozemí*, č. 49902/99, rozsudek ze dne 11. května 2004, § 62; *Kallweit proti Německu*, č. 17792/07, rozsudek ze dne 13. ledna 2011, § 46).

(b) Použití obecných zásad na projednávaný případ

76. – 77. Soud bude posuzovat, zda preventivní detence stěžovatele byla odůvodněná ve smyslu některého z písm. a) až f) článku 5 odst. 1. V tomto ohledu je třeba uvést, že dané řízení, pro které stěžovatel předložil Soudu svou stížnost, zahrnuje jeho preventivní držení nařízené Krajským soudem v Koblenz dne 16. září 2011 a potvrzené v odvolacím řízení. Pouze stěžovatelova preventivní detence z tohoto řízení je předmětem stížnosti. Soud nejprve posoudí, zdali preventivní detence stěžovatele byla odůvodněná podle článku 5 odst. 1 písm. e) jakožto detence osoby „duševně nemocné“, jak tvrdí vláda.

(i) *Detence osoby „duševně nemocné“*

78. Uvedené posouzení vyžaduje podle ustálené judikatury Soudu určení, že daná osoba je duševně nemocná, což znamená, že skutečná duševní porucha musí být prokázána před kompetentním orgánem na základě objektivního lékařského posudku.

79. Soud uvádí, že v posuzovaném řízení vnitrostátní soudy konzultovaly ohledně duševního stavu a nebezpečnosti stěžovatele externího psychiatrického znalce za účelem přezkoumání nezbytnosti pokračování jeho preventivní detence. V souladu s nově stanovenými kritérii Spolkovým ústavním soudem v jeho rozhodnutí ze 4. května 2011, Krajský soud v Koblenz a Odvolací soud v Koblenz s ohledem na závěry znalce výslovně určily, že stěžovatel trpěl duševní poruchou ve smyslu § 1 odst. 1 zákona o léčbě a detenci duševně narušených násilných pachatelů (dále „zákon o léčbě a detenci“). Uvedené ustanovení je formulováno s odkazem na článek 5 odst. 1 Úmluvy.

80. Soud poznamenává, že podle zmíněných dodatečných kritérií formulovaných Spolkovým ústavním soudem ve vztahu k pokračující preventivní detenci stěžovatele po dobu více než deseti let měly soudy zabývající se výkonem trestu zaprvé posoudit, zda bylo velmi pravděpodobné, že by stěžovatel spáchal nejzávažnější násilné nebo sexuální zločiny v případě svého propuštění. Za druhé měly určit, zda stěžovatel trpěl duševní poruchou (viz naproti tomu situaci ve věci *Kallweit*, cit. výše, § 56; *O. H. proti Německu*, č. 4646/08, rozsudek ze dne 24. listopadu 2011, § 86; *Kronfeldner proti Německu*, č. 21906/09, rozsudek ze dne 19. ledna 2012,

§ 79). Soud proto považuje za dostačující, že před kompetentním orgánem, konkrétně před soudy zabývajícími se výkonem trestu, bylo na základě objektivního znaleckého posudku zpracovaného znalcem z oboru psychiatrie prokázáno, že stěžovatel trpěl duševní poruchou, tak, jak je definována německým právem.

81. – 82. Zbývá posoudit, zda vnitrostátní soudy zjistily, že stěžovatel byl „duševně nemocný“, tedy že trpěl skutečnou duševní poruchou ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. e). Soud poznamenává, že vnitrostátní soudy na základě závěrů znalce dospěly k závěru, že stěžovatel byl psychopat a asociální osobnost trpící pedofilii a sexuální deviací (...). Soud dále podotýká, že vnitrostátní soudy přisvědčily znalci, že stěžovatelův duševní stav nemůže být považován za patologický. Jeho porucha nebyla natolik závažná, aby omezila stěžovatelovu trestní odpovědnost ve smyslu čl. 20 a 21 trestního zákoníku. Zdá se, že stěžovatelův stav a jeho hodnocení vnitrostátními soudy zůstalo neměnné od jeho obvinění v roce 1997.

83. – 84. Soud znovu připomíná, že ve své judikatuře neurčil přesnou definici pojmu „osoba duševně nemocná“ (...). Pojem „osoba duševně nemocná“ musí být autonomně vykládán, aniž by Soud byl vázán výkladem stejných nebo obdobných pojmů ve vnitrostátních právních řádech. Soud proto konstatuje, že podmínkou pro to, aby byl stěžovatel považován za „duševně nemocného“ ve smyslu Úmluvy, nebylo to, aby se nacházel ve stavu, který by vylučoval nebo omezoval jeho trestní odpovědnost podle německého trestního práva, což byl názor sdílený vnitrostátními soudy, včetně Spolkového ústavního soudu a vlády.

85. Soud také připomíná, že přípustné důvody zbavení svobody vyjmenované v článku 5 odst. 1 musí být vykládány úzce. Duševní stav, který lze považovat za „skutečnou“ duševní poruchu ve smyslu písm. e) článku 5 odst. 1, musí být proto závažný. Určité vodítko lze v tomto ohledu nalézt v ustálené judikatuře Soudu, podle níž detence osoby jakožto duševně nemocného pacienta bude spadat pod písm. e) čl. 5 odst. 1, pouze pokud bude uskutečněna v nemocnici nebo v klinickém či jiném vhodném zařízení. Uvedené znamená, že duševní porucha musí být natolik závažná, že vyžaduje léčbu v takovémto zařízení.

86. – 90. Soud v tomto ohledu poznamenává, že pojem „osoby duševně nemocné“ („aliéné“ ve francouzské verzi) v článku 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy může být více restriktivní než pojem „duševní porucha“ („*psychische Störung*“) v § 1 odst. 1 zákona o léčbě a detenci (...). Soud pochybuje o tom, zda stěžovatelova asociální osobnost, která dle zjištění vnitrostátních orgánů není patologického charakteru, může být sama o sobě považována za dostatečně závažnou duševní poruchu, aby ji bylo možno označit za „skutečnou“ duševní poruchu ve smyslu článku 5 odst. 1. Soud nicméně poznamenává, že vnitrostátní orgány považovaly stěžovatele za

osobu s duševní poruchou ve smyslu § 1 odst. 1 zákona o léčbě a detenci, protože kromě asociální osobnosti byl dále diagnostikován se specifickou sexuální deviací, konkrétně (nepatologickou) pedofilií. Soud se domnívá, že není nezbytné uzavřít otázku, zda měl být stěžovatel považován za „osobu duševně nemocnou“. Pokud však přijal tvrzení vlády, podle níž s ohledem na zjištění vnitrostátních soudů stěžovatel trpěl „skutečnou“ duševní poruchou ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. e), je nutné uvést následující úvahy.

91. Pokud bylo stanoveno, že stěžovatel trpěl „skutečnou“ duševní poruchou, Soudu postačuje (...), že porucha byla takového stupně či charakteru, který vyžadoval nucenou detenci. S ohledem na jednomyslné závěry vnitrostátních soudů existovalo vysoké riziko, že stěžovatel by se v případě propuštění dopustil v důsledku své duševní poruchy dalších trestných činů sexuálního zneužití dětí značného rozsahu (...). Vzhledem k novým kritériím přijatým Spolkovým ústavním soudem (...), stěžovatelova preventivní detence mohla být vykonávána pouze po dobu, po kterou trpěl popsanou duševní poruchou.

(ii) *Zařízení vhodné pro duševně nemocného pacienta*

93. – 95. Soud poznamenává, že během rozhodného období, k němuž se vztahují napadená rozhodnutí, byl stěžovatel v detenci v odděleném křídle věznice Diez pro osoby v preventivní detenci. Protože byl stěžovatel názoru, že léčbu nepotřebuje a všechny pokusy motivovat jej, aby podstoupil další léčbu, selhaly, od roku 2005 stěžovatel nepodstoupoval žádnou terapii (...). S ohledem na podmínky stěžovatelovy detence ve věznici Diez v rozhodném období a zejména vzhledem ke skutečnosti, že nedošlo k žádné podstatné změně v lékařské nebo terapeutické péči poskytované stěžovateli jakožto osobě „duševně nemocné“, Soud není přesvědčen, že bylo stěžovateli poskytnuto terapeutické prostředí vhodné pro osobu v detenci jakožto duševně nemocnému pacientu.

96. Soud v této souvislosti nepřehlídí, že stěžovatel nepodstoupil ve vězení žádnou léčbu, protože pokusy motivovat jej nevedly k úspěchu. Soud nicméně s odvoláním na svou předchozí judikaturu uvádí, že stěžovatelovo chování či přístup nezbavují vnitrostátní orgány povinnosti poskytnout osobám v detenci jako duševně nemocným pacientům lékařské a terapeutické prostředí vhodné pro jejich stav (viz *Kallweit*, cit. výše, § 57; *O. H. proti Německu*, cit. výše, § 88 – 91, *Kronfeldner proti Německu*, cit. výše, § 81 – 84). Lze důvodně předpokládat, že takové prostředí by bylo vhodnější pro motivování těchto osob k účasti na léčbě zaměřené na změnu jejich stavu.

98. – 99. Soud poznamenává, že na základě rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ohledně preventivní detence ze dne 4. května 2011, které odkazovalo na roz-

sudek Soudu ve věci *M. proti Německu*, vnitrostátní orgány přijaly rozsáhlá opatření za účelem rozlišení mezi výkonem trestu odnětí svobody a preventivní detencí, a to ve lhůtě do 31. května 2013 stanovené Spolkovým ústavním soudem (...). V prostorách věznic Diez byly krom jiného započaty rozsáhlé stavební práce, jejichž cílem bylo uvést podmínky ubytování osob v preventivní detenci do souladu s požadavky stanovenými Spolkovým ústavním soudem (...). Soud registruje pozitivní a rozsáhlá opatření přijatá v žalovaném státě na soudní, legislativní i výkonné úrovni s ohledem na přizpůsobení výkonu preventivní detence požadavkům zejména základního práva na svobodu v blízké budoucnosti.

100. Soud dále poznamenává, že podle judikatury Spolkového ústavního soudu by stěžovatel mohl být zákonně ponechán v preventivní detenci nad rámec někdejšího desetiletého limitu během přechodného období za splnění určitých restriktivních podmínek, včetně podmínky, že stěžovatel trpěl duševní poruchou ve smyslu § 1 odst. 1 zákona o léčbě a detenci. Spolkový ústavní soud výslovně odkázal na článek 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy pro účely interpretace pojmu duševní poruchy a také na judikaturu Soudu v tom smyslu, že držení osoby jakožto duševně nemocného pacienta je zákonné ve smyslu článku 5 odst. 1 Úmluvy, pouze pokud je vykonáváno v nemocnici nebo v klinickém či jiném vhodném zařízení.

101. Soud uznává, že nutnost uzpůsobení národního práva a jeho uvedení do souladu s požadavky Úmluvy si může vyžádat přechodná období. V tomto kontextu je nutné poznamenat, jak uvedla i vláda, že Soud za určitých okolností a s ohledem na zásadu právní jistoty již v minulosti uznal, že ústavní soud může zákonodárci stanovit lhůtu k přijetí nové legislativy, s tím, že neústavní ustanovení zůstává aplikovatelné po dobu přechodného období (viz např. *Walden proti Lichtenštejnsku*, č. 33916/96, rozhodnutí ze dne 16. března 2000, *Roshka proti Rusku*, č. 63343/00, rozhodnutí ze dne 6. listopadu 2003, *P. B. a J. S. proti Rakousku*, č. 18984/02, rozsudek ze dne 22. července 2010, § 49; naproti tomu *Grant proti Spojenému království*, č. 32570/03, rozsudek ze dne 23. května 2006, § 41).

102. – 103. Soud nicméně poznamenává, že výše zmíněná judikatura se týkala pokračující aplikace diskriminačních ustanovení penzijních předpisů (ve věci *Walden*), pojistného práva (ve věci *P. B. a J. S. proti Rakousku*), či daňového práva (ve věci *Roshka proti Rusku*) po dobu přechodného období do přijetí nové legislativy. Pokračující aplikace těchto ustanovení mohla být s ohledem na specifické okolností zmíněných případů považována za přiměřenou ve smyslu článku 14 ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 (viz *Walden proti Lichtenštejnsku*, cit. výše) (...), takže k porušení Úmluvy nedošlo. Soud shledává, že způsob porušení Úmluvy ve výše zmíněných případech není srovnatelný s porušením práva na svobodu podle článku 5 odst. 1, jak je tomu v dané stížnosti (...).

104. Soud dále dodává, že není přesvědčen, že by vnitrostátní soudy neměly možnost uzpůsobit podmínky stěžovatelovy detence takovým způsobem, aby byly vhodné pro osobu „duševně nemocnou“ již v době daného řízení. Vnitrostátní soudy měly možnost nařídít přemístění stěžovatele, jehož považovaly za osobu „duševně nemocnou“, do psychiatrické léčebny podle § 67a odst. 2 ve spojení s odst. 1 trestního zákoníku, pokud by dospěly k závěru, že by bylo tímto usnadněno jeho začlenění do společnosti. Na druhou stranu, zákon o léčbě a detenci umožňoval umístění osob trpících duševní poruchou, které nemohly být déle v preventivní detenci (...), do vyhovujících ústavů. (...) Z tohoto důvodu okamžité propuštění stěžovatele nepředstavovalo jedinou alternativu k prodlužování stěžovatelovy detence v odděleném křídle věznice Diez.

105. S ohledem na výše uvedené Soud nepovažuje za nezbytné určit, zda detence byla „zákonná“ ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. e), jak zpochybňoval stěžovatel.

106. Soud proto shledává, že preventivní detence stěžovatele ve věznici Diez nebyla odůvodněná ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. e) jakožto detence osoby „duševně nemocné“.

107. – 108. Soud se dále domnívá, že preventivní detence stěžovatele nad rámec dřívějšího desetiletého limitu nemohla být odůvodněná podle písm. a) článku 5 odst. 1, protože se již nejednalo o detenci osoby „po odsouzení“ příslušným soudem z důvodů stanovených ve věci *M. proti Německu* (cit. výše, § 97 – 101). (...). Soud se dále domnívá (...), že detence stěžovatele nemohla být odůvodněná ani podle žádného jiného písmene článku 5 odst. 1. Došlo tedy k porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy.

II. K tvrzenému porušení článku 7 odst. 1 Úmluvy

109. Stěžovatel namítal, že jeho nepřiměřeně dlouhá preventivní detence, a zejména detence delší než deset let, představuje porušení zákazu zpětného uložení trestu podle článku 7 odst. 1 Úmluvy.

2. Hodnocení soudu

(a) Obecné zásady

118. Soud připomíná relevantní principy formulované v judikatuře k článku 7 Úmluvy, které byly shrnuty ve věci *M. proti Německu* (cit. výše) následujícím způsobem:

„117. Záruka zakotvená v článku 7, představující základní prvek právního

státu, zastává v systému ochrany Úmluvy čelní místo, což je podtrženo faktem, že odstoupit od tohoto závazku nelze ani podle článku 15 Úmluvy v období války nebo v jiných naléhavých případech. Článek 7 by měl být vykládán a aplikován, jak vyplývá z jeho cílu a účelu, takovým způsobem, aby byla zajištěna účinná ochrana proti svévolnému stíhání, odsouzení a potrestání (viz *S. W. proti Spojenému království*, č. 20166/92, rozsudek ze dne 22. listopadu 1995, § 34; *C. R. proti Spojenému království*, č. 20190/92, rozsudek ze dne 22. listopadu 1995, § 32; *Streletz, Kessler a Krenz proti Německu*, č. 34044/96, 35532/97 a 44801/98, rozsudek velkého senátu ze dne 22. března 2001, § 50 ...).

120. Koncept «trestu» v článku 7 je autonomní z hlediska svého rozsahu. Aby byla zajištěna účinná ochrana poskytovaná článkem 7, Soud musí mít prostor jít při posouzení nad rámec zjevných skutečností a sám posoudit, zda určité opatření ve své podstatě představuje «trest» ve smyslu tohoto ustanovení (viz *Welch proti Spojenému království*, č. 17440/90, rozsudek ze dne 26. února 1996, § 27; *Jamil proti Francii*, č. 15917/89, rozsudek ze dne 8. června 1995, § 30 ...). Ze znění článku 7 odst. 1, věta druhá, vyplývá, že výchozím bodem jakéhokoliv posouzení existence trestu je, zda předmětné opatření je uloženo na základě odsouzení za «trestný čin». Kvalifikace opatření ve vnitrostátním právu, jeho povaha a účel, řízení spojené s jeho přijetím a výkonem a také jeho závažnost představují další relevantní faktory (viz *Welch proti Spojenému království*, cit. výše, § 28; *Jamil proti Francii*, cit. výše, § 31; *Adamson proti Spojenému království*, č. 42293/98, rozhodnutí o přípustnosti ze dne 26. ledna 1999; *Van der Velden proti Nizozemí*, č. 29514/05, rozhodnutí o přípustnosti ze dne 7. prosince 2006, ...). Závažnost opatření není nicméně sama o sobě rozhodující, vzhledem k tomu, že například mnoho netrestních opatření preventivního charakteru může mít značný dopad na danou osobu (viz *Welch proti Spojenému království*, cit. výše, viz i *Van der Velden proti Nizozemí*, cit. výše).

(b) Použití obecných zásad na projednávaný případ

119. Soud podotýká, že vnitrostátní soudy (...) nařídily, aby preventivní detence stěžovatele pokračovala po více než deset let. Při zjišťování, zda detence stěžovatele vyplývající z napadených rozhodnutí byla v souladu se zákazem zpětného uložení trestu podle článku 7 odst. 1, věta druhá, Úmluvy, Soud poznamenává, že stěžovatel spáchal trestné činy sexuálního zneužití dětí, v důsledku čehož byla nařízena jeho preventivní detence (...). První nařízení preventivní detence soudem v té době znamenalo (...), že stěžovatel mohl být v preventivní detenci nejdéle deset let. Na základě následné novelizace čl. 67d trestního zákoníku v roce 1998, ve spojení s § 1a odst. 3 uvozujícího zákona k trestnímu zákoníku, která s okamžitým účinkem zrušila tuto maximální délku, soudy zodpovědné za výkon trestů tehdy v daném řízení nařídily, aby preventivní detence pokračovala nad rámec deseti let. Preventivní detence stěžovatele tak – stejně jako stěžovatele ve věci *M. proti Německu*

(cit. výše) – byla se zpětným účinkem prodloužena na základě zákona přijatého poté, co stěžovatel spáchal uvedené trestné činy.

120. Soud dále poznamenává, že ve věci *M. proti Německu* (cit. výše, § 124 až 133) Soud dospěl k závěru, že preventivní detence podle německého trestního zákoníku musí být považována za „trest“ ve smyslu článku 7 odst. 1, věta druhá. Soud bere na vědomí argument vlády, podle nějž preventivní detence stěžovatele, na rozdíl od závěrů Soudu ve věci *M. proti Německu*, nemůže být nadále považována za „trest“, protože došlo k podstatnému odlišení výkonu trestu odnětí svobody a preventivní detence.

121. Při posuzování, zda preventivní detence stěžovatele s ohledem na kritéria stanovené v judikatuře Soudu představuje „trest“ ve smyslu článku 7 odst. 1, je třeba znovu zdůraznit, že východiskem posouzení existence trestu (...) je otázka, zda předmětné opatření je uloženo po odsouzení za „trestný čin“. Soud poznamenává, že preventivní detence stěžovatele byla nařízena v prosinci 1997 Krajským soudem v Hanau společně se stěžovatelovým odsouzením za spáchané trestné činy (...). Článek 66 odst. 2 trestního zákoníku, podle nějž byla preventivní detence stěžovatele nařízena, skutečně umožňoval uložení takového opatření vůči někomu, kdo byl (kromě dalších podmínek) odsouzen (nejméně) pro tři úmyslné trestné činy k nejméně třem letům odnětí svobody. Stěžovatelova situace je proto v tomto ohledu srovnatelná se situací stěžovatele ve věci *M. proti Německu* (cit. výše).

122. Soud dodává, že se jednalo stále o tu samou preventivní detenci, nařízenou v roce 1997, která byla vykonávána a prodloužena soudy příslušnými pro výkon rozsudků v daném řízení. Zejména nebyla využita možnost vydání nařízení civilního kolegia příslušného krajského soudu podle zákona o léčbě a detenci, na základě něž by byl stěžovatel s ohledem na jeho nebezpečnost umístěn do vhodného zařízení pro duševně nemocné pacienty. Na rozdíl od preventivní detence uložené podle trestního zákoníku, léčebná detence podle zákona o léčbě a detenci nepředstavuje opatření přijaté na základě a zároveň s odsouzením za trestný čin, navzdory faktu, že může být přijato pouze vůči osobám, které spáchaly některé závažné trestné činy a které byly již dříve v preventivní detenci. Léčebná detence není pojímána jako sankce za trestný čin uložená trestními soudy. Jedná se o opatření nařízené civilními soudy, mimo kontext trestního práva, a směřuje k terapeutické léčbě a k omezení nebezpečnosti osob trpících duševní poruchou, které svým dřívějším jednáním prokázaly, že v důsledku páchání závažných trestných činů představují vysoké riziko pro veřejnost.

123. Soud dále posoudí další relevantní faktory z hlediska hodnocení, zda preventivní detence stěžovatele představovala „trest“ ve smyslu článku 7 odst. 1.

124. – 125. Co se týče klasifikace preventivní detence podle vnitrostátního práva, Soud poznamenává, že v Německu tato detence není a nikdy nebyla považována za trest, na který by se vztahoval úplný ústavní zákaz zpětného potrestání. (...). Co se týče povahy opatření preventivní detence, Soud poznamenává, že stejně tak jako trest odnětí svobody představuje preventivní detence zbavení svobody. S ohledem na fakt, jakým způsobem bylo nařízení preventivní detence provedeno, Soud uvádí, že stěžovatelova detence v daném období byla vykonána ve vězení, v odděleném křídle určeném pro osoby v preventivní detenci. Jak bylo konstatováno výše (§ 95 – 96), Soud, s ohledem na své závěry ve věci *M. proti Německu* (cit. výše, § 127) a na daná skutková zjištění, není přesvědčen, že změna stěžovatelova detenčního režimu v daném čase byla takového charakteru, aby umožňovala rozlišení výkonu nařízení preventivní detence od trestu odnětí svobody.

126. Co se týče účelu nařízení preventivní detence vůči stěžovateli, Soud poznamenává, že ve věci *M. proti Německu* (cit. výše, § 128 – 130) nebylo možné přijmout argumenty vlády, podle něž preventivní detence sloužila čistě preventivnímu a nikoli trestnímu účelu, s ohledem na reálné podmínky situace osob v preventivní detenci a zejména na nedostatek speciálních opatření k snížení nebezpečnosti osob v detenci.

127. V projednávané věci Soud (...) poznamenává, že po dobu preventivní detence stěžovatele (...), bylo v žalovaném státě iniciováno přijetí rozsáhlých opatření na soudní, legislativní a výkonné úrovni, za účelem přizpůsobení výkonu preventivní detence požadavkům zejména základního práva na svobodu v blízké budoucnosti. (...). Soud není nicméně přesvědčen, že byla vůči stěžovateli v období jeho detence tato dodatečná opatření přijata.

128. Co se týče řízení spojených s přijetím a výkonem nařízení preventivní detence, Soud uvádí, že stěžovatelova preventivní detence byla stejně jako ve věci *M. proti Německu* (cit. výše, § 131) nařízena příslušnými soudy. O výkonu bylo rozhodnuto soudy odpovědnými za výkon trestů.

129. Konečně, co se týče závažnosti nařízení preventivní detence – která, jak bylo zmíněno výše, není sama o sobě rozhodující – Soud odkazuje na své závěry ve věci *M. proti Německu* (cit. výše, § 132) a uvádí, že dané opatření vedlo k detenci, která na základě změny zákona v roce 1998 již neměla stanovené maximální omezení svého trvání. Je pravdou, že dané osoby měly reálnou vyhlídku na propuštění, pokud spolupracovaly při léčbě a při přijetí opatření, považovaných za nezbytné s ohledem na omezení jejich nebezpečnosti. Stěžovatelovo propuštění nicméně nemělo být jednoduše nařízeno po uplynutí určité doby. Záviselo na posouzení soudy, zda stěžovatel, v důsledku specifických podmínek týkajících se jeho chování,

nespáchá s vysokou pravděpodobností nejzávažnější trestné činy anebo že netrpí duševní poruchou. Posledně uvedené požadavky stanovené Spolkovým ústavním soudem byly přísnější než ve věci *M. proti Německu*. Preventivní detence nicméně zůstávala mezi nejzávažnějšími opatřeními, které bylo možné uložit na základě německého trestního zákoníku. Je třeba v tomto kontextu poznamenat, že stěžovatel byl doposud v preventivní detenci zhruba třikrát déle, než činil trest odnětí svobody uložený za jeho sexuální trestné činy.

130. – 131. V souladu s výše uvedeným Soud dospěl k závěru, že v daném případě preventivní detence stěžovatele v (přechodném) období musí být považována za „trest“ ve smyslu článku 7 odst. 1. Došlo tedy k porušení článku 7 odst. 1 Úmluvy.

III. K použití článku 41 Úmluvy

A. Újma

133. Stěžovatel požaduje z titulu náhrady nemajetkové újmy 25 000 € včetně úroků z prodlení od 27. října 2011, založených na marginální zápisné facilitě zvýšené o pět procentních bodů (...).

134. Vláda pokládá tento požadavek za nepřiměřený (...).

135. Soud uvádí, že stěžovatel byl v detenci v rozporu s Úmluvou (...), čímž u něj došlo ke vzniku nemajetkové újmy v podobě utrpení a frustrace, která nemůže být kompenzována pouhým konstatováním o porušení Úmluvy. Soud musí vzít nicméně v úvahu, že v době stěžovatelovy detence vnitrostátní soudní, zákonodárné a výkonné orgány zahájily přijetí rozsáhlých opatření s cílem uvedení preventivní detence do souladu s Ústavou a Úmluvou (...). S ohledem na okolnosti případu Soud přiznává stěžovateli na spravedlivém základě z titulu náhrady nemajetkové újmy částku 3000 € a případnou částku daně.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje, že došlo k porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy;
3. Rozhoduje, že došlo k porušení článku 7 odst. 1 Úmluvy;
4. Rozhoduje,

a) že žalovaný stát má zaplatit stěžovateli ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle článku 44 odst. 2 Úmluvy, jako náhradu nemajetkové újmy 3000 € (tři tisíce eur) a případnou částku daně;

b) že od uplynutí výše uvedené lhůty tři měsíců až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;

5. Odmítá ve zbytku návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(zpracovali JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Ing. Libor Havelka)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
12. prosince 2013
VĚC DONOHOE
(rozsudek ve věci Donohoe proti Irsku,
stížnost č. 19165/08)

Klíčová slova:

Důkaz; národní bezpečnost; spravedlivý proces.

SKUTKOVÝ STAV

Řízení bylo zahájeno stížností (č. 19165/08) směřující proti Irsku, kterou dne 8. dubna 2008 podal irský občan pan Kenneth Donohoe na základě článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“) (§ 1 – 5).

V noci 10. října 2002 si policejní detektiv Garda*, mimo výkon služby, povšiml podezřelé aktivity v blízkosti obytné zástavby nedaleko Dublinu zvané Corke Abbey a kontaktoval místní policejní stanici. Krátce po 11. hodině v noci zpozoroval pohyb tří vozidel (modrý Nissan Almera, tmavý Nissan Micra a žlutá dodávka) a koordinované jednání jejich osmi pasažérů. Na základě oznámení detektiva přijelo na místo neoznačené vozidlo Garda. Policisté přistoupili k dodávce, v níž zahlédli kladivo, dvě rukojeti krumpáče, baterku, osm plastových balení kabelů, černé kukly, vlněné rukavice, kotouče krycí pásky, kravaty připomínající ty, které nosí členové An Garda Síochána, žlutou fluorescenční bundu s nápisem „Garda“, modré tričko s nápisem „Bezpečnost“, černé vlněné rukavice a plastové průmyslné rukavice, několik rádií na dálkové ovládání, volební plakáty ve prospěch muže jménem O’Snodaigh. Dva muži v dodávce oblečením připomínali členy An Garda Síochána. Policie později ve vozidle Nissan Almera objevila falešné tabulky s evidenčním číslem (zjistila, že se jedná o kradené vozidlo), baseballovou čepici Long Kesh, několik pout, igelitovou tašku s paralyzérem a kanystrem slzného plynu; dále modré signalizační světlo a maják, který měl podle vzhledu patřit k oficiálnímu policejnímu autu, kotouč černé lepící pásky. Jako majitel auta byl identifikován M. N. (§ 6 – 10).

Pět z osmi mužů, kteří zůstali v dodávce do příchodu policie, bylo zadrženo a obžalováno z členství v nelegální organizaci. Policejní vyšetřovatelé zjistili, že majitelkou vozidla Nissan Micra je slečna K., partnerka stěžovatele. Dne 24. října 2002 proběhla v souladu se zákonem prohlídka stěžovatelova domu, kde policie objevila dokumenty s telefonním číslem řidiče dodávky (P. B.), na základě čehož soud později konstatoval, že stěžovatel se s jedním ze zadržovaných minimálně znal. Dne

* Garda Síochána jsou národní složky irské policie (poznámka překladatelky).

24. října 2002 byl stěžovatel zadržen a vyslýchán v souvislosti s členstvím v nelegální organizaci IRA (Irská republikánská armáda), později byl vzat do vazby na základě podezření z členství v IRA a společně se spoluobviněným N. B. vyslýchán ohledně událostí v Corke Abbey. Stěžovatel i jeho spoluobviněný odmítli na otázky policie odpovídat, před soudem později potvrdili, že měli přístup k právnímu zástupci. Výslech byl zaznamenán na video. Stěžovatel byl společně s N. B. stíhán v souvislosti s členstvím v IRA a dne 18. listopadu 2004 odsouzen Zvláštním trestním soudem na základě čtyř důkazních pramenů (svědecká výpověď vrchního superintendanta, důkazy o aktivitě obou obžalovaných v Corke Abbey, která se obvykle pojí s činností IRA, dokumentace nalezená v domě stěžovatele, která je obvykle ve vlastnictví aktivních členů IRA, neschopnost stěžovatele vysvětlit a zodpovědět jakékoliv otázky policejních vyšetřovatelů ohledně důkazů). Vrchní superintendant ve svědectví uvedl, že jeho přesvědčení, že stěžovatel byl členem IRA, se zakládalo na důvěrných informacích, které měl k dispozici v písemné i ústní podobě od policie a civilních zdrojů; tyto informace přitom nijak nesouvisely s událostmi v Corke Abbey a s materiály, které byly na místě nalezeny. Vrchní superintendant nicméně odmítl své zdroje uvést s odkazem na jejich ochranu a ochranu státní bezpečnosti. Stěžovatel namítal, že odmítnutím odhalit zdroje svědectví použitého proti jeho osobě dochází k porušení jeho práva na spravedlivý proces. Obžaloba, která dokumenty také neměla k dispozici, se odvolávala na zásadu ochrany informátora. Zvláštní trestní soud konstatoval, že být je nemyslitelné, aby informace, která ohrožuje životy nebo státní bezpečnost, byla odhalena, přijetí důkazu bez přezkumu jeho původu by zase narušilo rovnováhu zbraní ve prospěch státního zástupce. Nařídil proto vrchnímu superintendantovi předložit důkazní materiály, z nichž plynulo členství obviněného v IRA. Trestnímu soudu se tak dostaly k dispozici rozsáhlé materiály zabývající se obdobím před rozhodným datem 10. října 2002. Soud materiály podrobil přezkumu a vyhodnotil informační zdroj vrchního superintendanta jako dostatečný a spolehlivý. Zvláštní trestní soud sice odmítl podrobit superintendanta křížovému výslechu, nicméně důkladně prozkoumal další důkazy proti obviněnému. U dalších důkazů dospěl k závěru, že mohou svědčit i o účasti na organizovaném zločinu, nikoliv na samotné podvrtné činnosti a členství v nezákonné teroristické skupině, a nemusí přímo souviset se svědectvím superintendanta (druhý a třetí důkaz). Čtvrtá důkazní linie, vyšetřování obviněných a jejich neschopnost odpovědět na dotazy policie, však podle soudu společně s výpovědí superintendanta postačovala na uznání jejich viny. Za účelem úplnosti trestní soud doplnil, že není přesvědčen, že samotné události na Corke Abbey nebo dokumentace nalezená při domovních prohlídkách svědčí o členství v nezákonné organizaci; nicméně ve spojení se svědectvím vrchního superintendanta P. K. a se skutečností, že ani jeden z obviněných nedokázal odpovědět na otázky v průběhu vyšetřování členy Garda Siochána, i tyto důkazy podpořily závěr, že obvinění jsou členy IRA. Stěžovatel byl odsouzen k odnětí svobody v délce čtyř let (§ 11 – 28). Odvolací trestní soud rozhodnutím ze dne 28. listopadu 2006

po rozsáhlém přezkumu domácí judikatury a také judikatury Soudu dospěl k závěru, že odvolání stěžovatele, který namítal právní pochybení soudu při posuzování dokumentace podporující výpověď vrchního superintendanta P. K., není důvodné. Podle odvolacího trestního soudu soud prvního stupně zohlednil nevýhodné postavení obhajoby tím, že odmítl odsouzení bez dalších podporujících důkazů. Diskreční pravomoc soudu prozkoumat dokumenty předložené vrchním superintendantem tedy neporušila podle odvolacího trestního soudu stěžovatelovo právo na spravedlivý proces. Odvolací trestní soud konečně potvrdil, že byt události na Corke Abbey nebo dokumenty nalezené při domovních prohlídkách samy o sobě nemusí nasvědčovat členství v nezákonné organizaci, podpořily názor vrchního superintendanta P. K. a společně postačovaly k prokázání nade vší pochybnost, že žalobci byli v rozhodné době členy IRA (§ 29 – 33).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

56. Stěžovatel namítal, že neodhalením zdrojů vrchního superintendanta došlo k závažnému porušení jeho práva na obhajobu ve smyslu článku 6 Úmluvy, které mělo být vyváženo přiměřenými zárukami. Stěžovatel dále namítal, že přezkum dokumentů trestním soudem nebyl dostačující a neposkytl mu žádné účinné záruky.

57. Článek 6 Úmluvy mj. stanoví: „Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

A. K přijatelnosti

58. Soud konstatuje, že stížnost není zjevně nepřijatelná ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále konstatuje, že není nepřijatelná ani z jiného důvodu a prohlašuje ji proto za přijatelnou.

B. K odůvodněnosti

3. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady

Hlavním úkolem Soudu ve smyslu čl. 6 odst. 1 je hodnotit celkovou spravedlnost trestního řízení (viz *Taxquet proti Belgii*, č. 926/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. listopadu 2010, § 84). Záruky uvedené v článku 6 odst. 3 písm. d) představují zvláštní prvky práva na spravedlivý proces stanovené v odst. 1 tohoto ustanovení

a musí být brány v potaz při jakémkoliv hodnocení spravedlnosti řízení. S ohledem na toto konstatování Soud přistoupí k celkovému hodnocení řízení s ohledem na práva obhajoby, ale také zájem veřejnosti a obětí na řádném potrestání zločinu (viz *Gäfgen v. Germany*, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 175), a tam, kde je to nezbytné, také k právům svědků (viz zejména *Doorson proti Nizozemsku*, č. 20524/92, rozsudek ze dne 26. března 1996, § 70)... Přípustnost důkazních prostředků je primárně otázkou vnitrostátního práva, je proto úkolem vnitrostátních soudů, aby hodnotily důkazy, které jsou jim předkládány (viz *Ellis a Simms proti Spojenému království*, č. 46099/06, rozhodnutí ze dne 10. dubna 2012, § 40). Úkolem Soudu není nahradit hodnocení vnitrostátních soudů svým vlastním; úkolem Soudu podle Úmluvy zjistit, zda řízení jako celek, včetně způsobu získávání a provádění důkazů, bylo spravedlivé (srov. *Elsholz proti Německu*, č. 25735/94, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, § 66).

74. Zásady, které se vztahují k povinnosti odhalit důkaz obhajobě v trestním řízení, stanovil Soud ve věci *Rowe a Davis proti Spojenému království*, č. 28901/95, rozsudek velkého senátu ze dne 16. února 2000):

„60. Princip kontradiktornosti trestního řízení, včetně prvků, které se vztahují k procesní stránce, a rovnováha zbraní mezi obžalobou a obhajobou, je základním aspektem práva na spravedlivý proces. V trestních věcech právo na kontradiktorní řízení znamená, že jak obžaloba, tak obhajoba musí mít prostor seznámit se a vyjádřit se ke všem zaznamenaným závěrům a důkazům předloženým druhou stranou ... Článek 6 odst. 1 dále vyžaduje, ... aby orgány obžaloby odhalily obhajobě všechny důkazní materiály v jejich držení, ve prospěch nebo neprospěch obviněného ...

61. Nicméně, právo na odhalení všech relevantních důkazů není absolutním právem. V jakémkoliv trestním řízení se mohou objevit navzájem soupeřící zájmy, jako národní bezpečnost nebo potřeba ochrany svědků, jimž hrozí pomsta, nebo ochrana a utajení policejních metod vyšetřování zločinu, které se musí poměřovat s právy obviněného ... V některých případech může být nezbytné neposkytnout obhajobě určité důkazy s cílem ochránit základní práva jiného jednotlivce nebo chránit důležitý veřejný zájem. Článek 6 odst. 1 nicméně připouští pouze taková omezení práv obhajoby, která jsou absolutně nevyhnutelná ... Navíc, aby bylo zajištěno, že obviněný bude stíhán v spravedlivém procesu, jakékoliv těžkosti způsobené obhajobě omezením jejich práv musí být dostatečně vyváženy procesním postupem soudních orgánů ...

62. V případech, kdy důkaz nebyl obhajobě poskytnut na základě veřejného zájmu, není úkolem tohoto Soudu rozhodnout, zda bylo odhalení nezbytné nebo nikoliv, jelikož obecně platí, že hodnocení důkazů je úkolem náležitým vnitrostátním soudům... Úlohou Soudu je místo toho hodnotit, zda rozhodovací postup aplikovaný v každém jednotlivém případě byl – do takové míry, do jaké je to jen možné – v souladu s požadavky kontradiktorního řízení a rovnosti zbraní a zavedl dostatečné záruky ochrany zájmů obviněného.“

75. V nedávné věci *Kelly proti Irsku* (č. 41130/06, rozhodnutí ze dne 14. prosince 2010), uplatnil stěžovatel námitku obdobnou právě rozhodovanému sporu. Soud připomněl výše uvedené zásady a shledal, že proti stěžovateli existovaly rozsáhlé dodatečné důkazy, a uzavřel, že přípuštění sporného důkazu nezbavilo celé řízení spravedlivosti.

76. Velký senát později výše uvedený princip definoval s odkazem na případy týkající se neposkytnutí důkazů obhajobě v zájmu ochrany policejních zdrojů (*Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království*, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2011, § 34), následujícím způsobem:

„... Soud nechává na rozhodnutí vnitrostátních soudů, zda práva obhajoby mají ustoupit veřejnému zájmu, a omezuje se na přezkum, zda procedury uplatněné soudními orgány dostatečně vyvažují omezení obhajoby přiměřenými zárukami. Skutečnost, že některé důkazy nebyly odhaleny obhajobě, nemůže automaticky vést k porušení článku 6 odst. 1 (viz ... *Rowe a Davis proti Spojenému království*, cit. výše ...).“

Za takových okolností velký senát přezkoumal podle článku 6 přípustnost důkazů nedostupných svědků, které nebyly jediným ani rozhodujícím důkazem proti obviněnému. Soud naznal, že uvedené by automaticky nevedlo k porušení článku 6 odst. 1; nicméně se domníval, že je nutno aplikovat co možno „nejpečlivější soudní kontrolu“, která by měla být uplatněna při hodnocení dvou klíčových bodů: zda je nezbytné připustit svědeckou výpověď a zda neověřený důkaz byl jediným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení, a pokud tomu tak bylo, zda existovaly dostatečně vyvažující faktory, včetně procesních záruk, které zajistily, že celkový proces byl spravedlivým ve smyslu článku 6 Úmluvy.

77. Soud od tehdy ve své judikatuře hodnotil přípuštění důkazu svědecké výpovědi od anonymního svědka, která mohla být rozhodující (*Ellis a Simms proti Spojenému království*, cit. výše), od anonymního svědka, která měla značnou váhu (*Pesukic proti Švýcarsku*, č. 25088/07, rozsudek ze dne 6. prosince 2012), a od nedostupného svědka, která nebyla jediným ani rozhodujícím důkazem (*Štefančíč proti Slovinsku*, č. 18027/05, rozsudek ze dne 25. října 2012). V každém ze zmíněných případů Soud hodnotil, zda záruky představovaly dostatečnou protiváhu vůči přípuštění nepřezkoumaného svědectví.

b) Aplikace uvedených zásad na rozhodovanou věc

78. Soud připomíná, že rozhodovaná věc se netýká svědectví nedostupného nebo anonymního svědka. Na rozdíl od věci *Al-Khawaja a Tahery* (cit. výše), nezpřístupněný materiál sám o sobě netvořil součást obžaloby. Sporný důkaz byl představován svědectvím identifikovatelného a na řízení přítomného svědka (vrchní-

ho superintendanta P. K.). Jeho přesvědčení se sice zakládalo na zdrojích, jež nebyly stěžovateli zpřístupněné, nicméně tyto zdroje nepředstavovaly důkaz, o který by se opírala obžaloba. Soud je přesto názoru, že v zájmu předejití potenciální nespravedlnosti, které se vůči obhajobě mohly dopustit vnitrostátní soudy přiznáním výsady zdrojům vrchního superintendanta, musí své hodnocení stěžovatelových námitek opřít o zásady vyvozené ve věci *Al-Khawaja a Tahery* (cit. výše).

79. Otázky předložené Soudu mají tři roviny: (i) zda bylo nezbytné přiznat nárok na výsadu vrchnímu superintendantovi P. K. ve vztahu k jeho přesvědčení, (ii) pokud ano, zda svědecká výpověď vrchního superintendanta byla jediným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení stěžovatele, a (iii) pokud ano, zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, včetně přítomnosti silných procesních záruk, které měly zaručit spravedlnost celého řízení ve smyslu článku 6 Úmluvy.

80. Pokud se jedná o nezbytnost přiznat nárok na výsadu, kterého se dožadoval P. K., Soud připomíná, že jak veřejnost, tak oběti mají silný zájem na zajištění potrestání organizovaného a podvratného zločinu. V potaz je nicméně nutno brát také zájem informátorů, kteří mají dostatek odvahy na to, aby poskytli informace policii; možnost informátorů poskytovat tyto informace anonymně je proto zásadním prvkem stíhání organizovaného a podvratného zločinu (*Saïdi proti Francii*, č. 14647/89, rozsudek ze dne 20. září 1993, § 44; *Doorson proti Nizozemsku*, cit. výše; *Dzelili proti Německu*, č. 15065/05, rozhodnutí ze dne 29. září 2009; *Ellis a Simms proti Spojenému království*, cit. výše).

81. Stěžovatel nikdy nerozporoval tvrzení P. K., že odhalení jeho zdrojů ohrozí osoby a státní bezpečnost. Soud připomíná charakteristiku dotčené nezákonné organizace IRA, uvedenou vnitrostátními soudy: jednalo se o tajnou a násilnou organizaci, která vytrvale vyhledávala a trestala policejní informátory mučením a smrtí a která spoléhala na nevyhnutelný strach z poskytnutí svědectví, který tyto metody vyvolávaly (§ 46, 47, 49, 50 a 53 výše). Připuštění přesvědčení jako důkazu společně s nevyhnutelným udělením výsady zdrojům, na nichž se toto přesvědčení zakládalo (§ 58 a 54), představuje klíčový prostředek překonání důkazních obtíží při stíhání obdobné žaloby. Prokázání členství v takové organizaci vyžaduje důkazní prostředky z několika odlišných zdrojů za delší časové období. Soud dospěl k závěru, že odůvodnění udělení výsady – účinnou ochranou osob a státní bezpečnosti, jakož i účinným stíháním závažného a složitého zločinu – bylo přesvědčivé a podložené.

82. Pokud jde o to, zda bylo svědectví vrchního superintendanta jediným a rozhodujícím základem pro odsouzení stěžovatele, Soud uvádí, že Zvláštní trestní soud výslovně uvedl, že by stěžovatele pouze na základě tohoto důkazu neod-

soudil. Trestní soud provedl slyšení více než 50 dalších svědků, prozkoumal další důležité materiální důkazy a identifikoval tři další důkazní prameny svědčící proti stěžovateli.

83. Druhý a třetí pramen důkazů se týkal spojení stěžovatele s hlavní skutkovou událostí – podezřelými aktivitami na Corke Abbey dne 10. října 2002. Zvláštní trestní soud uzavřel, že existují jasné důkazy, které pojí osoby obviněných s událostmi na Corke Abbey. Zejména neexistují pochybnosti o tom, že stěžovatel, i když nebyl přímým účastníkem, o aktivitách věděl a souhlasil s nimi. Stěžovatel byl spojen s událostmi třemi způsoby: automobil jeho partnerky Nissan Micra, který se našel v Corke Abbey, mu byl svěřen krátce před předmětnou událostí; ve vozidle se podle policie nacházelo pět pasažérů, a i když mezi nimi stěžovatel nebyl, o pohybu vozidla věděl; v dodávce se našla baterka jejíž obal a účtenka byla nalezena v automobilu Nissan Micra. Při domovní prohlídce stěžovatelova domu byl objeven třetí pramen důkazů – kus papíru s telefonním číslem na majitele Nissanu Almera a řidiče dodávky. Stěžovatel tyto důkazy nijak nezpochybnil. Zvláštní trestní soud navíc s pečlivostí konstatoval, že ani tyto dva prameny důkazů by samy o sobě nepostačovaly k prokázání obžaloby z členství v IRA, ale představovaly důkazy o podezřelé aktivitě s charakterem organizovaného zločinu, které podpořily výpověď P. K.

84. Čtvrtý pramen důkazů, který potvrzoval svědectví vrchního superintendanta a který trestní soud bral v potaz při odsouzení stěžovatele, představoval zákonný negativní úsudek, jenž plynul z odmítnutí stěžovatele odpovědět na otázky policie. Soud připomíná, že mlčení v případě odpovědi na otázky, které „jasně vyzývají k vysvětlení“, lze vzít v úvahu přesto, že negativní úsudek nemůže být „jediným a hlavním“ základem pro odsouzení (*John Murray proti Spojenému království*, č. 18731/91, rozsudek ze dne 8. února 1996; *Condor proti Spojenému království*, č. 35718/97, rozsudek ze dne 2. května 2000). Soud opět připomněl, že druhý oddíl zákona z roku 1998, který umožňuje učinit negativní úsudek, je omezen na obžaloby z členství v nezákonné organizaci. Zvláštní trestní soud nezpochybnil podstatu otázek policie, a naopak poukázal na to, že každá otázka měla jasný skutkový základ, který vyžadoval odpověď. Stěžovatel, který byl v daném čase právně zastoupen, byl upozorněn na možnost dovodit negativní úsudek v případě, že bude mlčet a nezodpoví otázky důležité pro podstatu obžaloby. Soud dovodil negativní úsudek v souladu se zákonem a pokládal jej za podpůrný důkaz ke svědectví vrchního superintendanta.

85. Konečně, Zvláštní trestní soud pečlivě zdůraznil, že ani jeden ze čtyř pramenů důkazů sám o sobě nestačil k odsouzení stěžovatele. Ve svém hodnocení nicméně dospěl k závěru, že ve spojitosti s přesvědčením vrchního superintendanta P. K., propojení stěžovatele na aktivity v Corke Abbey, materiály nalezené v průběhu

domovní prohlídky a konečně negativní úsudek podporovaly obžalobu z členství v IRA.

86. Odvolací trestní soud prozkoumal detailně důkazní analýzu provedenou Zvláštním trestním soudem. Podpořil jeho závěry a především shledal, že je zřejmé, že události a důkazy z Corke Abbey a propojení stěžovatele s těmito událostmi představovaly jednání ve smyslu § 3 odst. 1 písm. b), i) zákona z roku 1972, a tedy i důkaz jeho členství v IRA. Negativní úsudek byl učiněn správně a platným způsobem. Důkazu, který spočíval v přesvědčení svědka, byla připsaná odpovídající váha. Odvolací soud proto shledal, že přezkum hlavních materiálů a dokumentace Zvláštním trestním soudem byl jednoznačně v souladu s judikaturou Soudu, která vyžaduje, aby odepření odhalit jakoukoliv podobnou dokumentaci zůstalo neustále pod dohledem a kontrolou soudců. (...) Dále shledal, že ve světle výslovného vyjádření Zvláštního trestního soudu, že stěžovatele neodsoudil pouze na základě svědectví vrchního superintendanta (...), tato informace nemůže být pokládána za rozhodující. Odvolací soud potvrdil závěr Zvláštního trestního soudu, že čtyři prameny důkazů společně nade vši pochybnost prokázaly vinu stěžovatele.

87. S ohledem na výše uvedené je Soud názoru, že výpověď vrchního superintendanta P. K. nelze pokládat za jediný anebo rozhodující důkaz, na němž bylo založeno odsouzení stěžovatele. Soud nicméně shledal, že tento důkaz měl zjevně jistou váhu při stanovení stěžovatelovy viny. Proto měl za nezbytné pečlivě prozkoumat, zda existovaly dostatečné vyvažující faktory a záruky (viz *Pesukic proti Švýcarsku*, cit. výše, § 50) za účelem zajištění, že nevýhoda způsobená stěžovateli přiznáním nároku na výsadu P. K. neomezila jeho právo na obhajobu v rozsahu neslučitelném s požadavky článku 6 Úmluvy.

88. Soud konstatuje, že soud rozhodující v prvním stupni si byl vědom potřeby přistoupit ke svědectví vrchního superintendanta obezřetně a s ohledem na jeho požadavek výsady, a byl si vědom také potřeby vyvážit obtíže způsobené obhajobě v důsledku udělení této výsady. Přistoupil proto k přijetí několika opatření vztahujících se k právům obhajoby.

Prvně prozkoumal dokumenty, na nichž byly založeny zdroje P. K., s cílem posoudit přiměřenost a důvěryhodnost jeho přesvědčení. Byť Soud nepovažuje takový přezkum sám o sobě za dostačující k zaručení práv obhajoby (*Edwards a Lewis proti Spojenému království*, č. 39647/98 a 40461/98, rozsudek velkého senátu ze dne 27. října 2004, § 46), pokládá výkon soudní kontroly v otázce odhalení za důležitou záruku, která umožnila rozhodujícím soudcům sledovat spravedlnost řízení (... viz *McKeown proti Spojenému království*, č. 6684/05, rozsudek ze dne 11. ledna 2011).

Za druhé, soud rozhodující v prvním stupni (...) výslovně potvrdil, že v prozkoumaných materiálech nebylo nic, co by mohlo pomoci stěžovateli v obhajobě,

a že pokud by tomu tak bylo, byl by jeho závěr odlišný. Soud prvního stupně byl tedy ostražitý při zkoumání, zda nezpřístupněné materiály byly relevantními pro obhajobu a věnoval dostatečnou pozornost požadavkům spravedlnosti při poměrování veřejného zájmu na utajení proti zájmům obžalovaného na jejich odhalení (viz, *mutatis mutandi*, *Jasper proti Spojenému království*, č. 27052/95, rozsudek ze dne 16. února 2000, § 57). Soud je přesvědčený, že pokud měl stěžovatel jakýkoliv důvod pochybovat o hodnocení soudců, mohl odvolací soud požádat o přezkum důkazního materiálu a ověření závěrů soudu rozhodujícího v prvním stupni. Nicméně tak neudělal.

Zatřetí, soud prvního stupně zvláště zdůraznil, že výslovně odmítl zohlednit ve své úvaze jakoukoliv informaci, kterou prozkoumal při hodnocení výpovědi vrchního superintendanta ve světle celkového řízení. Dále potvrdil, že stěžovatele by neodsoudil jen na základě svědectví P. K. a že vyžadoval, aby toto svědectví bylo podpořeno a potvrzeno dalšími důkazy.

Soud dále shledává (...), že soud rozhodující v prvním stupni informoval stěžovatele a jeho spoluobviněného o svých záměrech co do procesního postupu a umožnil jim provést podání *inter partes*, které také uskutečnili (viz, *a contrario*, *Edwards a Lewis proti Spojenému království*, cit. výše).

89. Kromě výše uvedených opatření přijatých soudem prvního stupně za účelem zajistit práva obhajoby je Soud přesvědčen, že zde existovaly i jiné silné vyvažující faktory, spočívající v zákonné úpravě důkazu spočívajícího v přesvědčení svědka.

90. Zajištění důkazu spočívajícího v přesvědčení svědka, jak již bylo zmíněno výše, vyžaduje náročný sběr zpravodajských informací a analytických zpráv. Odst. 3 (2) proto vyžaduje, aby tuto činnost prováděli vysoce postavení policejní důstojníci, obvykle se značnými zkušenostmi s organizací a analýzou obdobných informací (§ 51 a 53 výše). V rozhodované věci byl P. K. vedoucím zvláštní detektivní jednotky zabývající se státní bezpečností a monitoringem rozvracečských organizací a měl náležitou profesní zkušenost, na základě které Zvláštní trestní soud konstatoval, že je těžké představit si jinou osobu, která by v zemi mohla být lépe informována (§ 19 výše).

91. Výpověď vrchního superintendanta navíc nebyla připuštěna jako skutkové tvrzení, ale jako přesvědčení nebo názor znalce. Nebyla proto rozhodující a neměla ani zvláštní postavení; trestní soud ji hodnotil s ohledem na další dostupné důkazy (§ 43, 47 a 53 výše).

92. Soud dále poznamenává, že zatímco křížový výslech byl omezen rozhodnutím soudu prvního stupně, možnost křížového výslechu svědka ve vztahu k jeho

výpovědi nebyla zcela odstraněna. Nadále existovaly další způsoby, jak podrobit výpověď vrchního superintendanta přezkumu, a obhajoba je mohla využít navzdory udělení výsady zdrojům, na nichž svědek založil své přesvědčení. Jak Nejvyšší soud zdůraznil ve věci *DPP v. Kelly* (§ 49 výše), omezení práva na křížový výslech je možné jen do míry nezbytné pro ochranu svého cíle (...). Vrchní superintendant proto mohl být podroben křížovému výslechu ohledně povahy svých zdrojů (dokumenty, civilisté, policie a množství); ohledně jeho analytického přístupu a postupu; ohledně toho, zda znal nebo osobně jednal s některým z informátorů; a ohledně své zkušenosti se shromažďováním podobných materiálů, jednání s informátory a jejich hodnocení. Jeho odpovědi by soudu rozhodujícímu v prvním stupni umožnily hodnotit jeho důvěryhodnost, jakož i důvěryhodnost jeho svědectví. Možnost ověřit svědka odlišuje tuto věc od věcí, kde je připuštěn důkaz nedostupného nebo anonymního svědka (§ 77 a 78 výše) a kde je křížový výslech ztížený nebo úplně nemožný. Neexistuje nicméně žádný důkaz o tom, že se stěžovatel o test přesvědčení vrchního superintendanta pokusil jakýmkoliv jiným způsobem než tím, že ho požádal o odhalení svých zdrojů (...) přičemž obviněný se může rozhodnout nevyužít křížový výslech vrchního superintendanta, nikoliv pro omezení plynoucí z udělení výsady, ale z jiných důvodů včetně snahy předejít nebezpečí posílení postavení a tvrzení obžaloby.

93. Za takových okolností a připomínaje, že úkolem Soudu je zjistit, zda řízení jako takové bylo spravedlivé, má Soud za to, že váha ostatních důkazů (...) musí být pokládána za dostatečnou k přijetí závěru, že přiznání výsady vůči zdrojům, na nichž vrchní superintendant zakládal své přesvědčení, nezpůsobilo nespravedlivost trestního řízení vedeného proti stěžovateli.

94. Z toho vyplývá, že ve věci nedošlo k žádnému porušení článku 6 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje, že v případě nedošlo k porušení článku 6 Úmluvy.

Nesouhlasné stanovisko soudce Lemmense

Soudce Lemmens hlasoval pro závěr, že nedošlo k porušení článku 6 Úmluvy, nesouhlasil nicméně s odůvodněním přijatým většinou soudců, které se podle jeho názoru nevypořádalo s jádrem stěžovatelových námitek, ani s použitím zásad týkajících se vyjádření anonymních nebo nedostupných svědků na nezveřejněné materiály. Soudce Lemmens zdůraznil, že námitky stěžovatele se nevztahovaly k přípustnosti důkazu spočívajícího v přesvědčení ani k nezpřístupnění podkladového materiálu, ale k roli trestního soudu ve vztahu k důvěrnému materiálu, konkrétně k nespravedlnosti plynoucí ze skutečnosti, že soud materiál přezkoumal, utvořil si závěr o jeho důvěryhodnosti a na jeho základě stěžovatele odsoudil, přičemž mu odmítl jakoukoliv cestu napadení tohoto důkazu. Jinými slovy, trestní soud podle stěžovatele nepřezkoumával materiál pouze s cílem rozhodnout o jeho zpřístupnění, ale také s cílem určit jeho hodnověrnost, čímž podle stěžovatele vlastně rozhodoval o jeho vině nebo nevině. Lemmens poukázal na to, že většina se v odůvodnění rozsudku touto dvojí rolí trestního soudu nezabývala, ale věnovala se pouze otázce, zda bylo svědectví vrchního superintendanta jediným a rozhodujícím důkazem pro odsouzení stěžovatele a zda existovaly dostatečné vyvažující faktory a záruky. Soud nezohlednil skutečnost, že trestní soud prozkoumal materiál, na který odkazoval superintendant, a následně rozhodl o stěžovatelově vině, čímž neodpověděl na námitky vznesené stěžovatelem.

Lemmens dále konstatoval, že na projednávanou věc neměly být vztaženy závěry z věci *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (cit. výše, § 78 – 79), které se týkají nemožnosti křížového výslechu nedostupného svědka, nýbrž relevantní rozhodnutí ve věcech *Rowe a Davis proti Spojenému království* (cit. výše) a *Edwards a Lewis proti Spojenému království* (cit. výše), týkající se přípustnosti nezpřístupněného materiálu v trestním řízení a zacházení s takovým materiálem. Zásady dovozené v těchto věcech se používají na případy týkající se nezpřístupnění důkazů, postup Soudu v rozhodované věci je proto bezprecedentní. Na základě těchto dvou rozhodnutí se měl Soud podle Lemmense zabývat dvěma otázkami, a to (i) zda soud rozhodující v prvním stupni při přezkumu materiálů, na nichž se zakládalo přesvědčení vrchního superintendanta, posuzoval materiál, který měl pro stěžovatelovo řízení určující důležitost (*Edwards a Lewis*), (ii) a pokud ano, zda byl rozhodovací proces v souladu s požadavkem kontradiktorního řízení a zakomponoval adekvátní záruky ochrany zájmů obžalovaného (*Rowe a Davis a Edwards a Lewis*). Lemmens zdůraznil, že určující důležitost není to samé jako důležitost rozhodující; postačuje, aby nezpřístupněný materiál byl pro určení viny či nevinu stěžovatele relevantním, což materiál podporující přesvědčení superintendanta nepochybně byl. Většina soudců zdůraznila, že závěry superintendanta nebyly jediným a rozhodujícím základem pro odsouzení – Lemmens se s tímto závěrem ztotožnil, ale nepokládal jej za relevantní. Co se týče záruk, Lemmens upozornil na podání Irského výboru pro lidská práva,

který výrazně kritizoval rozhodovací proceduru u Zvláštního trestního soudu. Přesto však dospěl k závěru, že řízení ve věci stěžovatele obsahovalo dostatek záruk, které jeho zájem chránily: zvláště pokud se jednalo o postup Zvláštního trestního soudu, který zhodnotil, zda nezveřejněný materiál poskytuje podklady pro obhajobu stěžovatele a odmítl vzít materiál v potaz při rozhodování o vině; a dále postup samotného stěžovatele, který před odvolacím soudem nepožadoval samostatný přezkum rozhodnutí prvního stupně ve vztahu k nezveřejněným materiálům. Z těchto důvodů Lemmens uzavřel, že stěžovatelovo právo na spravedlivý proces nebylo porušeno.

(zpracovala Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ČTVRTÁ SEKCE
14. ledna 2014
VĚC LINDSTRÖM A MÄSSELI
(rozsudek ve věci Lindström a Mässeli proti Finsku,
stížnost č. 24630/10)

Klíčová slova:

Zákaz ponižujícího zacházení – zákaz nelidského zacházení – porušení článku 8 – právo na respektování soukromého života – soulad se zákonem – spravedlivé zadostiučinění.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé vykonávali trest odnětí svobody ve vězení v Riihimäki. Po nemonitorovaném setkání se svou rodinou byl první stěžovatel umístěn od 13. do 16. listopadu 2004 do samovazby, protože byl podezříván, že ve svém těle ukrývá drogy či jiné zakázané látky. Druhý stěžovatel byl umístěn do samovazby od 9. do 16. května 2004, poté co se vrátil z povoleného opuštění věznice. Po dobu samovazby byli stěžovatelé nuceni namísto standardního oblečení pro vězně nosit overaly, které je zakrývaly od nohou ke krku a byly uzavřeny plastovými pásky. Stěžovatelé se nemohli bez pomoci z těchto overalů vysvléci. Když potřebovali na záchod, museli zavolat příslušníky vězeňské služby, aby je dovedli na záchod a pomohli jim z overalů. Podle tvrzení prvního stěžovatele poprvé nepřišli dostatečně rychle a on si musel ulevit do overalu. Druhému stěžovateli bylo podáno projímadlo bez předchozí lékařské konzultace, ale s jeho souhlasem. Stěžovatel zavolal na příslušníky vězeňské služby, aby ho doprovodili na záchod, ale těm trvalo příliš dlouho, než přišli, a on se tak musel vykálet do overalu. Tvrdí, že si následně musel obléci ten samý, špinavý, overal a nemohl se umýt. Podle obou stěžovatelů jim po celou dobu samovazby nebylo umožněno se umýt. Špinavé overaly měly u obou vyvolat podráždění, respektive popraskání, kůže. V únoru 2005 nahlásili věc policii (§ 6 – 11).

V lednu 2007 státní zástupce obvinil ředitele věznice a dva vrchní příslušníky vězeňské služby z porušení jejich služebních povinností, neboť nerespektovali lidskou důstojnost stěžovatelů v době jejich samovazby. Navíc stěžovatelé vznesli obvinění pro nátlak a urážku na cti. V červnu 2007 okresní soud všechna obvinění zamítl. Soud dospěl k závěru, že používání overalů bylo přijatelným prostředkem kontroly a prevence pašování drog a jiných látek do vězení. Overaly nezasahovaly do soukromí vězňů o nic více než samotná samovazba a jejich účelem nebylo vězně ponižít. Nebylo zjištěno, že by příslušníci vězeňské služby reagovali opožděně na zavolání vězňů. Stejně tak nevzal soud za prokázané, že stěžovatelé neměli možnost

se umýt. Odvolací soud se ztotožnil se závěry vyslovenými v rozsudku okresního soudu a potvrdil jej. Nejvyšší soud odvolání stěžovatelů odmítl (§ 12 – 17).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy

27. Stěžovatelé tvrdili, že s nimi v rozporu s článkem 3 Úmluvy bylo zacházeno nelidským a ponižujícím způsobem. Nestěžovali si na podmínky ve věznici Riihimäki ani na samovazbu jako takovou, ale na použití uzavřených overalů po dobu jejich samovazby. Mají za to, že použití overalů, zejména špinavých, bylo ponižující. Neexistoval žádný důkaz, že by stěžovatelé byli zapojeni do pašování drog do vězení.

2. Hodnocení soudu

38. Soud připomíná, že podle jeho judikatury musí špatné zacházení dosáhnout určité minimální úrovně závažnosti, aby spadalo do působnosti článku 3. Vyhodnocení, zda byla tato úroveň dosažena, je relativní; záleží na všech okolnostech každého případu, například době trvání špatného zacházení, jeho fyzických a psychických účincích a v některých případech na pohlaví, věku a zdravotním stavu oběti (viz, kromě dalších, *Irsko proti Spojenému království*, rousudek ze dne 18. ledna 1978, § 162, série A č. 25).

39. Soud posoudil určité zacházení jako „nelidské“, protože bylo, mimo jiné, předem promyšlené, trvalo několik hodin bez ustání a způsobilo buď tělesné zranění nebo intenzivní fyzické nebo psychické utrpení, a také „ponižující“, protože bylo způsobilé vyvolat pocity strachu, úzkosti a podřadnosti, schopné oběti ponížít a degradovat (viz například *Kudla proti Polsku*, velký senát, č. 30210/96, § 92). Aby trest nebo zacházení s ním spojené byly považovány za „nelidské“ nebo „ponižující“, musí s nimi související utrpení nebo ponižení přesahovat nevyhnutelný prvek utrpení nebo ponižení spojený s danou formou legitimního zacházení nebo trestu (viz *V. proti Spojenému království*, velký senát, č. 24888/94, § 71; *Valašinas proti Litvě*, č. 44558/98, § 102, ESLP 2001-VIII; *Jalloh proti Německu*, velký senát, č. 54810/00, § 68). Otázka, zda bylo záměrem určitého zacházení ponížít či degradovat jeho oběť, je další faktor, který je třeba vzít v potaz, ale nepřítomnost tohoto záměru nemůže nezvratně vyloučit porušení článku 3 (viz například *Peers proti Řecku*, č. 28524/95, § 74; *Kalashnikov proti Rusku*, č. 47095/99, § 101).

41. Ačkoliv opatření, kterými byla osoba zbavena své svobody, často zahrnují prvek utrpení či ponižení, nelze říci, že by umístění ve vězeňském zařízení se zvý-

šenou ostrahou, ať už na základě rozhodnutí o vazbě nebo odsouzení pro trestný čin, bylo samo o sobě problematické z hlediska článku 3 Úmluvy. Přezkum Soudu je omezen na posouzení osobní situace konkrétního stěžovatele, který byl určitým opatřením zasažen (viz *Aerts proti Belgii*, rozhodnutí ze dne 30. července 1998, § 34 až 37. V této souvislosti Soud zdůrazňuje, že ačkoliv zájem na ochraně veřejného pořádku může státi vést k vytvoření vězeňských zařízení se zvýšenou ostrahou, článek 3 nicméně po státech vyžaduje, aby byl každý člověk držen v podmínkách, které jsou slučitelné s respektem k lidské důstojnosti, aby jej způsob výkonu těchto opatření nevystavoval strádání nebo útrapám, jejichž intenzita přesahuje nevyhnutelnou úroveň utrpení spojenou s vězněním, a aby s ohledem na praktické požadavky výkonu trestu odnětí svobody, byla adekvátním způsobem zajištěna ochrana jeho zdraví a duševní pohody (viz *Kudła proti Polsku*, cit. výše, § 92 – 94).

42. V této souvislosti Soud dříve dospěl k závěru, že úplné odstranění stimulů smyslového vnímání ve spojení s celkovou sociální izolací může zničit osobnost člověka a představuje způsob nelidského zacházení, které nemůže být ospravedlněno požadavky bezpečnosti ani jinak. Na druhou stranu, samotné přemístění od ostatních vězňů z bezpečnostních, disciplinárních nebo ochranných důvodů není bez dalšího nelidským či ponižujícím trestem (viz *Messina proti Itálii* (č. 2), č. 25498/94). Při zkoumání, zda opatření může spadat do sféry působnosti článku 3 v daném případě, musí být zohledněny konkrétní okolnosti, přísnost opatření, doba jeho trvání, sledovaný cíl opatření a jeho účinky na jím dotčenou osobu (viz *Van der Ven proti Nizozemsku*, č. 50901/99, § 51; *Lorsé a ostatní proti Nizozemsku*, č. 52750/99, 4. února 2003, § 63).

44. Pokud jde o okolnosti nyní posuzovaného případu, Soud v prvé řadě podotýká, že stížnosti se týkají použití uzavřených overalů po dobu samovazby. Strany nejsou v rozporu, pokud jde o skutkové zjištění, že stěžovatelé museli nosit uzavřené overaly po dobu jejich samovazby, která v případě prvního stěžovatele trvala méně než tři dny a v případě druhého stěžovatele téměř sedm dní.

45. Sporné mezi stranami není ani to, že tyto uzavřené overaly připomínaly běžné overaly s tím rozdílem, že k jejich nohavicím byly připojeny tenisky, zip byl vzadu a rukávy byly upravovány pomocí plastových pásků. Vězni si sami nemohli overaly sundat ani zasunout ruce dovnitř rukávů. Jinak se mohli pohybovat normálně. Vězni nemohli nosit vlastní oblečení po dobu samovazby.

46. Soud konstatuje, že stěžovatelé byli umístěni do samovazby a byli nuceni nosit uzavřené overaly, protože byli podezřelí z pašování drog či jiných nelegálních látek, které měli mít ukryté v těle (viz § 18 a 23). Vláda ve svých podáních označila prevenci pašování drog za extrémně důležitou pro udržení pořádku a bezpečnosti ve věznicích

a stejně tak pro ochranu zdraví vězňů v případě, že spolknuté balíčky v jejich tělech prasknou. Vláda dále uvedla, že z tohoto důvodu musí být tito vězni nepřetržitě pod dozorem, a to včetně vyměšování. Tito vězni byli sledováni kamerami, nikoli však nepřetržitě, musely tak být použity uzavřené overaly. Ačkoli stěžovatelé odmítli, že by měli v úmyslu pašovat drogy ve svých tělech, Soud považuje existenci takového systému pozorování za přijatelnou jako takovou. Udržení pořádku a bezpečnosti ve vězení stejně jako zajištění zdraví vězňů může být adekvátním důvodem pro používání uzavřených overalů po dobu samovazby. Jiný způsob pozorování, například kamerami či dozorem na místě, nemusí být dostatečný.

Navíc Soud konstatuje, že tato opatření byla vytvořena pro ochranu zdraví vězňů a jejich smyslem nebylo vězně ponížít. Jak poznamenaly vnitrostátní soudy, nebylo zamýšleno, aby vězni káleli do těchto overalů, ale k vyměšování mělo docházet na oddělených, dozorovaných záchodech.

47. I když praxe používání samovazby a uzavřených overalů v boji s nelegálním obchodem s drogami ve vězení může sledovat akceptovatelné cíle, Soud uvádí, že tato praxe může být vyhodnocena odlišně, pokud by v konkrétním případě vedla k situacím porušujícím článek 3 Úmluvy. V posuzované věci stěžovatelé tvrdí, že trvalo příliš dlouho, než byli odvedeni na záchod, a proto se museli vykálet do overalů. Tvrdí, že museli nosit znečištěné overaly a nebylo jim umožněno se umýt. Tyto overaly jim údajně způsobily podráždění kůže.

48. Soud uvádí, že takové okolnosti by mohly založit porušení článku 3 Úmluvy. Nicméně, v řízení před vnitrostátními soudy nebyly předloženy žádné důkazy o tom, že by příslušníci vězeňské služby reagovali opožděně na žádosti stěžovatelů o doprovod na toaletu. Stejně tak nebylo prokázáno, že stěžovatelé neměli možnost se umýt, kdykoli to bylo nezbytné, ani že museli dál nosit znečištěné overaly. Navíc stěžovatelé nepředložili žádné důkazy, které by dokazovaly, že jim plastové pásky způsobily odřeniny na zápěstí nebo že u nich overaly vyvolaly alergické reakce. Není na Soudu, aby přezkoumával správnost skutkových zjištění vnitrostátních orgánů. Vzhledem k okolnostem případu Soud akceptuje zjištění učiněná vnitrostátními orgány a dospívá k závěru, že stěžovatelé neprokázali svá tvrzení.

49. Soud konstatuje, že v situaci, v níž existovaly přesvědčivé požadavky bezpečnosti, nemůže praxe používání uzavřených overalů během relativně krátké doby samovazby sama o sobě překročit práh článku 3 Úmluvy. To platí obzvláště pro posuzovaný případ, v němž stěžovatelé nebyli schopni podložit svá tvrzení ohledně možných ponižujících prvků jejich zacházení žádnými důkazy.

50. Soud proto uzavírá, že užití uzavřených overalů v posuzované věci nedosáhlo prahu použití článku 3 Úmluvy. Nedošlo tedy k porušení tohoto ustanovení.

II. K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

51. Stěžovatelé tvrdili, že s nimi bylo zacházeno nelidským a ponižujícím způsobem, neboť byli nuceni nosit uzavřené overaly, navíc znečištěné, po dobu samovazby. Tato stížnost byla komunikována *ex officio* vládě ve vztahu k článku 8 Úmluvy.

2. Hodnocení Soudu

58. Soud nejprve konstatuje, že žádná ze stran nezpochybnila aplikovatelnost článku 8 Úmluvy. Obě strany se také shodují na tom, že použití uzavřených overalů zasahuje do práva stěžovatelů na respektování jejich soukromého života. Soud uvádí, že koncept soukromého života zahrnuje také respekt k lidské důstojnosti.

59. Strany se nicméně neztotožňují v tom, zda tento zásah byl v souladu s právními předpisy. Stěžovatelé tvrdili, že tento zásah neměl žádnou oporu ve vnitrostátním právu, ale jednalo se pouze o praxi uplatňovanou v několika věznicích, která se opírala pouze o směrnice či nařízení vedení těchto věznic. Podle vlády měl tento zásah opodstatnění v paragrafu 9d zákona o výkonu rozsudků a v dalších nařízeních a pravidlech účinných v tehdejší době.

60. Podle Soudu pojem „v souladu se zákonem“ ve smyslu článku 8 odst. 2 Úmluvy v prvé řadě vyžaduje, aby sporné opatření mělo oporu ve vnitrostátním právu. Dále musí být tento vnitrostátní právní předpis přístupný dotčené osobě. Zatřetí musí být tato dotčená osoba schopna předvídat následky pro ni z tohoto vnitrostátního předpisu plynoucí, v případě nutnosti i s pomocí právního poradenství. Začtvrté musí být tento vnitrostátní právní předpis v souladu s principem vlády práva (*rule of law*) (viz, kromě mnoha dalších, *Rotaru proti Rumunsku*, velký senát, č. 28341/95, § 52; *Liberty a ostatní proti Spojenému království*, č. 58243/00, rozsudek ze dne 1. července 2008, § 59; *Kennedy proti Spojenému království*, č. 26839/05, rozsudek ze dne 18. května 2010, § 151).

61. Soud opakuje, že v souladu s judikaturou orgánů Úmluvy je v kontextu článku 8 odst. 2 nutno pojem „zákon“ posuzovat v jeho materiálním smyslu, nikoli formálním. V oblastech upravených psaným právem se „zákonem“ rozumí účinné ustanovení v podobě, v jaké ho vykládají příslušné soudy (viz, *inter alia*, *Société Colas Est a ostatní proti Francii*, č. 37971/97, § 43). V tomto ohledu Soud poznamenává, že jeho pravomoc přezkoumávat soulad s vnitrostátním právem je omezená, v prvé řadě je úkolem státních orgánů, zejména soudů, aby takový zákon interpretovaly a aplikovaly (viz, *inter alia*, *Chappell proti Spojenému království*, rozsudek ze dne 30. března 1989, § 54, série A. 152-A).

62. Pokud jde o otázku právního základu opatření, Soud si všímá toho, že paragraf 9d v hlavě 2 zákona o výkonu rozsudků (viz § 18), který byl za oporu opatření ve vnitrostátních právních předpisech označen vládou, se vztahuje pouze na podmínky samovazby vězně pro případ, že je podezřelý z ukrytí drog ve svém těle. Toto ustanovení například stanoví maximální délku samovazby v těchto případech, ale neobsahuje žádnou zmínku o jejích podmínkách, včetně použití uzavřených overalů. Jak uvedl parlamentní ombudsman ve svém stanovisku ze dne 31. prosince 2012, použití overalů omezovalo svobodnou vůli a sebeurčení vězňů. Podle něj navíc právní předpisy týkající se odnětí svobody, *travaux préparatoires*, ani podzákonné normy nezmiňují použití uzavřených overalů. Ve skutečnosti, jak upozorňují stěžovatelé, bylo používání uzavřených overalů v době předmětných událostí upraveno pravidly vydanými dne 18. 3. 2004 ředitelem věznic v Riihimäki (viz § 21).

63. Soud má za to, že za těchto okolností se ukazuje, že pro uložení povinnosti nosit uzavřený overal vězni neexistovala v tehdejší době žádná opora v právních předpisech. Ačkoli došlo k určitým změnám v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody z roku 2005, jak vyplývá ze stanoviska parlamentního ombudsmana ze dne 31. prosince 2012, přes tyto změny neexistuje žádná právní opora pro použití uzavřených overalů ve věznicích. Změny v zákoně z roku 2005 se týkaly pouze technických prostředků sledování určených pro dozor nad vězni. Nicméně používání uzavřených overalů představuje jiný druh dozoru, který se nezdá být upraven zmíněným zákonem z roku 2005, natož tehdejším zněním paragrafu 9d hlavy 2 zákona o výkonu rozsudků. Proto vyvstávají pochyby, zda paragraf 9d hlavy 2 zákona o výkonu rozsudků může představovat oporu v zákoně, na jejímž základě by mohla být pravomoc k vydání pravidel o používání uzavřených overalů přenesena na ředitele věznic.

64. I kdyby paragraf 9d hlavy 2 zákona o výkonu rozsudků představoval dostačující oporu v zákoně a na ředitele věznic v Riihimäki mohla na základě tohoto ustanovení být přenesena pravomoc k vydání zmíněných pravidel z 18. března 2004, Soud konstatuje, že vnitrostátní právní předpisy musí splňovat další kvalitativní kritéria, zejména musí být přístupné dotčené osobě, být předvídatelné a v souladu s principy vlády práva (*rule of law*). Soud uvádí, že předmětné ustanovení, jmenovitě paragraf 9d hlavy 2 zákona o výkonu rozsudků, bylo přístupné stěžovatelům. Nicméně, zdá se, že problematickým je požadavek předvídatelnosti. Na základě znění paragrafu 9d hlavy 2 zákona o výkonu rozsudků a přípravných prací k tomuto zákonu je obtížné předvídat, a to i s pomocí náležitých právních poradenství, že by mohla být během samovazby uložena povinnost nošení uzavřeného overalu. Pokud jde o pravidla ze dne 18. března 2004, jejich obsah je jasnější a předvídatelnější, ale je pochybné, zda byly přístupné stěžovatelům (viz *Ciorap proti Moldavsku*, č. 12066/02, rozsudek ze dne 19. června 2007, § 103). Ze znění pravidel vyplývá, že

byla určena pouze personálu věznice. Navíc co se týče právních záruk, Soud uvádí, že zákon o výkonu rozsudků není dostatečně jasný, neboť neupravuje podmínky samovazby (viz *Doerga proti Nizozemsku*, č. 50210/99, rozsudek ze dne 27. dubna 2004, § 52; *Wisse proti Francii*, č. 71611/01, rozsudek ze dne 20. prosince 2005, § 34). Stejně tak z něj nevyplývá žádná možnost odvolání nebo jiného účinného opravného prostředku v případě samovazby vězně.

65. Soud proto uzavírá, že zásah, jehož se stížnosti týkaly, neproběhl „v souladu se zákonem“, jak je vyžadováno druhým odstavcem článku 8. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

66. Vzhledem k výše uvedenému závěru nepovažuje soud za nutné se v tomto případě zabývat souladem s dalšími požadavky článku 8 odst. 2 (viz například *Kopp proti Švýcarsku*, rozsudek ze dne 25. března 1998, § 76; *Heino proti Finsku*, č. 56720/09, rozsudek ze dne 15. února 2011, § 49).

III. Použití článku 41 Úmluvy

A. Újma

70. Soud dospěl k závěru, že stěžovatelé utrpěli nemajetkovou újmu. Proto přiznává každému ze stěžovatelů z titulu náhrady nemajetkové újmy částku 3000 .

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Prohlašuje jednomyslně stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje pěti hlasy proti dvěma, že nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy;
3. Rozhoduje jednomyslně, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Společné odlišné stanovisko soudců Bianku a Vehaboviće

Podle obou soudců došlo vedle porušení článku 8 i k porušení článku 3 Úmluvy. Ze skutkových okolností vyplývá, že oba stěžovatelé byli umístěni do samovazby bez možnosti jakéhokoli styku s ostatními vězni a bez možnosti vykonávat pravidelné vězeňské aktivity. Navíc byli nuceni nosit uzavřené overaly bez odpovídající opory pro toto opatření v zákoně. Všechna tato omezení, která mohla být ukládána dle úvahy příslušných orgánů, jsou neslučitelná s vězeňským režimem v demokratické společnosti.

Oba soudci nesouhlasí ani se závěrem většiny, že stěžovatelé nepodložili svá tvrzení žádnými důkazy. Vnitrostátní soudy zjistily, že stěžovatelé se do overalů vykáleli, ale konstatovaly, že nebylo zjištěno žádné úmyslné zpoždění příslušníků vězeňské služby při žádostech stěžovatelů o použití toalety. Zejména s ohledem na to, že stěžovatelům byla podána projímadla, nemůže být zpožděná reakce ospravedlněna pouze nedostatkem úmyslu.

Pokud je osoba umístěna do samovazby, i když na celkem krátkou dobu, a je povinna nosit overal, do něhož se vykálí v důsledku tvrzené pomalé reakce příslušníků vězeňské služby na žádost o použití toalety, je podle obou soudců překročení minimální práh pro použití článku 3 Úmluvy a takové zacházení musí být hodnoceno jako ponižující.

(zpracovali JUDr. Pavel Simon, Mgr. Karel Ulík)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

21. ledna 2014

VĚC PERIHAN A MEZOPOTAMYA BASIN YAYIN

(rozhodnutí ve věci Perihan a Mezopotamya Basin Yayin proti Turecku,
stížnost č. 21377/03)

Klíčová slova:

svoboda projevu, právo na spravedlivý proces, ochrana veřejného pořádku, předcházení zločinnosti, předcházení nepokojům, právo být slyšen

SKUTKOVÝ STAV

Řízení bylo zahájeno na základě stížnosti, kterou k soudu podal turecký občan Z. Perihan (dále jen „první stěžovatel“) společně s tureckou společností Mezopotamya Basin Yayin (dále jen „Mesopotamia Publishing“ či „druhý stěžovatel“). První stěžovatel se narodil v roce 1966, žije v Istanbulu a byl jmenován generálním ředitelem ve společnosti Mesopotamia Publishing ke dni 24. prosince 2001. Druhým stěžovatelem je akciová společnost, jež byla v Turecku zapsaná do obchodního rejstříku od roku 1991 a následně byla zrušena v roce 2001.

Skutečnosti týkající se kanceláře na pobočce v Sanhurfě

Dne 26. října 1997 otevřela společnost Mesopotamia Publishing novou pobočku v Sanhurfě. Téhož dne byla místní policií provedena prohlídka kanceláře a byly zabaveny různé tiskoviny, kazety a dokumenty, které byly údajně nezákonné. Dne 30. října 1997 zahájil státní zástupce trestní řízení proti vedoucímu pobočky v Sanhurfě a proti generálnímu řediteli Mesopotamia Publishing pro shromažďování zakázaných publikací na této pobočce. Dne 6. června 2000 bylo trestní stíhání zastaveno z důvodu promlčení.

Skutečnosti týkající se kanceláře na pobočce v Diyarbakiru

V prosinci 1997 byla kancelář na pobočce v Diyarbakiru prohledána policií a byly zabaveny různé publikace, knihy a kalendář vydaný Mesopotamia Publishing. Následně bylo zahájeno trestní stíhání proti členům představenstva pro vydání kalendáře, který měl být údajně použit pro šíření propagandy nezákonné Kurdistánské dělnické strany. Dne 17. prosince 1999 bylo toto řízení přerušeno.

Skutečnosti týkající se kanceláře na pobočce v Izmiru

Dne 26. prosince 1997 byla policií prohledána kancelář na pobočce v Izmiru a byly zabaveny různé publikace a satelitní dekodér. Následně bylo zahájeno trestní stíhání proti vedoucí této pobočky za údajné šíření propagandy nezákonné

konné Kurdistánské dělnické strany. Dne 14 května 1998 byla zproštěna všech obvinění.

K Ministerstvu průmyslu a obchodu podali gubernátoři v Sanhurřě a Diayabakiru stížnosti, na základě kterých bylo zahájeno řízení proti Mesopotamia Publishing o jejím případném zrušení z důvodu činnosti narušující veřejný pořádek. Na základě žaloby Ministerstva průmyslu a obchodu byla věc dne 27. února 1998 registrována u Obchodního soudu v Istanbulu, který mimo jiné strany informoval o soudním jednání nařazeném na 3. května 1998 a poučil, že pokud se jedna strana nedostaví či nepředloží vyjádření, soudu to nebrání ve vydání rozhodnutí ve věci samé.

Dne 12. března 1998 byly soudní dokumenty s výše uvedenými informacemi doručovány na adresu Mesopotamia Publishing a vyzvednuty panem M. B., který byl zapsán jako zástupce společnosti. Dne 3. května 1998 Obchodní soud v Istanbulu konstatoval nepřítomnost žalované společnosti Mesopotamia Publishing na soudním jednání s tím, že byla řádně obeslána, a následně byly přečteny důkazy předložené žalobcem. Dne 28. července 1999 tento soud zastavil řízení s tím, že nejprve vyčká na rozhodnutí v trestních řízeních. Dne 19. října 2001 byla společnost Mesopotamia Publishing rozpuštěna s tím, že i přes řádné obeslání se společnost nezúčastnila jednání před soudem, ani nepředložila žádné vyjádření. A jelikož Obchodní soud v Istanbulu shledal společnost odpovědnou za incidenty, které se udály v kancelářích na jejích pobočkách v Sanhurřě a Diyarbakiru v rozporu s veřejným pořádkem, rozhodl, že společnost Mesopotamia Publishing má být zrušena. Mesopotamia Publishing se proti tomu odvolala s tím, že obsílka byla doručena jistému M. B., který v té době ale nebyl členem představenstva. Po hmotněprávní stránce společnost namítala, že za dva incidenty, na kterých bylo postaveno rozhodnutí Obchodního soudu v Istanbulu, nebyl nikdo odsouzen. Odvolací soud nejprve řízení odročil a pak odvolání zamítl (§ 1 – 27).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. Status oběti prvního stěžovatele

Soud uvedl, že stranou v řízení před domácími soudy byl pouze žalobce (Ministerstvo průmyslu a obchodu) a žalovaná společnost Mesopotamia Publishing. První stěžovatel, ačkoli byl generálním ředitelem společnosti k 24. prosinci 2001, nebyl stranou v původním soudním řízení a předmětné rozhodnutí soudu se týkalo stěžovatelovy společnosti, spíše než stěžovatele jako jednotlivce. Podstata stížnosti, která byla předložena Soudu, se pak týkala zrušení společnosti a první stěžovatel nepro-

kázal, že by tímto došlo k samostatnému či jinému porušení jeho osobních práv. Na základě tohoto prohlásil Soud stížnost v této části za nepřijatelnou pro neslučitelnost *ratione personae* (§ 30 – 31).

II. Údajné porušení článku 6 Úmluvy

Druhý stěžovatel namítal, že mu bylo odepřeno právo na spravedlivé projednání z důvodu pochybení na straně vnitrostátních soudů ve vztahu k jeho právu na obhajobu. Měl za to, že nebyl řádně informován o případu, který byl proti němu veden, či o důkazech uvedených v tomto spisu (§ 32).

Vláda navrhla odmítnout stížnost jako nepřijatelnou pro nevyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků, když druhý stěžovatel nepodal proti panu M. B. žalobu na náhradu škody, která měla být údajně způsobena společností. Vláda dále namítala, že stěžovatel byl řádně obeslán, když pan M. B. byl fyzicky přítomen ve společnosti, jednal jako člen společnosti či její zaměstnanec a obsílku převzal. Vláda zdůraznila, že je odpovědností společnosti samotné, aby měla přehled a kontrolu, kdo je přítomen na pobočce a přebírá jejím jménem dokumenty. Zdůraznila, že pan M. B. pracoval pro společnost Mesopotamia Culture Centre, jež je propojena s druhým stěžovatelem. Navíc si druhý stěžovatel musel být vědom řízení o zrušení společnosti z trestních spisů a vedle toho měl i možnost předložit důkazy na svoji obranu před odvolacím soudem (§ 33 – 34).

36. Soud připomíná, že žalobci nejsou povinni využívat opravných prostředků, které neposkytují nápravu jejich stížností (viz *Ihsan a Satun Önel proti Turecku*, č. 9292/02, rozhodnutí ze dne 21. září 2006, § 12). V projednávaném případě se Soud nedomnívá, že by žaloba na náhradu škody mohla napravit stížnost druhého stěžovatele, vznesenou v souladu s článkem 6 Úmluvy. S ohledem na výše uvedené je třeba odmítnout námitku vlády týkající se nevyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků.

37. Soud se však domnívá, že stížnost druhého stěžovatele vznesená podle článku 6 je nepřijatelná z následujících důvodů. Podle ustálené judikatury Soudu, článek 6 zaručuje právo na sporné řízení. Toto právo v zásadě znamená, že účastníci trestního či občanského soudního řízení by měli mít možnost dozvědět se o probíhajícím řízení a mít možnost se vyjádřit ke všem předloženým důkazům nebo vyjádřením (viz *Lobo Mahado proti Portugalsku*, č. 15764/83, rozhodnutí ze dne 20. února 1996, § 31). To zahrnuje nejen právo být přítomen jednání, ale i na projednání a pochopení smyslu řízení (viz, mimo jiné, *Ziliberberg proti Moldavsku*, č. 61821/00, rozhodnutí ze dne 1. února 2005, § 40). V tomto ohledu má Soud za to, že právo na veřejné projednání by ztratilo svoji podstatu v případě,

že by strana sporu byla upozorněna na jednání takovým způsobem, kterým by ztrácela možnost se jednání zúčastnit, či by pozbývala možnost se rozhodnout, zda právo být přítomen u soudu vykoná (viz *Jakovleva proti Rusku*, č. 72701/01, rozhodnutí ze dne 15. března 2005, § 22).

38. V projednávaném případě Soud konstatuje, že dokumenty, týkající se žaloby, byly předloženy jako důkazy a ke dni jednání byly doručeny druhému stěžovateli na jeho adresu, jež je zapsána v obchodním rejstříku. Tato záležitost není sporná. Druhý stěžovatel však tvrdí, že dokumenty byly fakticky předány panu M. B., který nebyl ani členem představenstva, ani zaměstnancem společnosti. Při absenci jakýchkoli relevantních dokumentů nemůže Soud spekulovat o tom, zda osoba M. B. někdy pracovala pro druhého žalovaného. I za předpokladu, že by tato osoba nepracovala pro Mesopotamia Publishing, je třeba s ohledem na konkrétní skutečnosti konstatovat, že správní orgány nemůžou nést výlučnou odpovědnost za doručování, zvláště když je zde zřejmé selhání na straně společnosti, aby přijala vhodná opatření k zajištění účinného přijetí korespondence jí zasláné vnitrostátními soudy, a to na adresu jí určenou.

39. Kromě toho bere Soud v úvahu, že článek 6 nestanoví konkrétní formy doručování písemností (viz, například, *Weber proti Německu*, č. 30203/03, rozhodnutí ze dne 2. října 2007). Ačkoli zde byly i další možnosti, jak informovat druhého stěžovatele o probíhající řízení, tak Soud neshledal žádné prvky libovůle v tom, že mu nebylo oznámeno přijetí dokumentů předložených žalobcem ke spisu ze dne 17. března 1998, když žádná taková povinnost není předepsána občanským soudním řádem.

40. Konečně, Soud připomíná, že při určení, zda byl dodržen článek 6 Úmluvy, musí být na řízení nahlíženo jako na celek, a to včetně odvolacího řízení. V této souvislosti je třeba poznamenat, že druhý stěžovatel měl možnost odvolat se proti rozhodnutí soudu prvního stupně a mohl uplatnit své argumenty při jednání před odvolacím soudem, který měl pravomoc k přezkoumání případu, zejména k procesní stránce věci. S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že druhý stěžovatel měl možnost přiměřené obrany před odvolacím soudem. Kromě toho, Soud nemůže ignorovat skutečnost, že druhý stěžovatel argumentoval před odvolacím soudem pouze tak, že pan M. B. nebyl členem představenstva a že druhému stěžovateli nebylo řádně oznámeno projednávání věci před soudem prvního stupně. V rámci vnitrostátního práva neexistuje žádný požadavek, aby bylo takové oznámení doručováno pouze členům představenstva. Druhý stěžovatel nepředložil žádné další argumenty nebo dokumenty, které by prokázaly, že stížnost podle této hlavy není zjevně nepodložená. Tím nemůže být ani žádost druhého stěžovatele, aby odvolací soud napravil své předchozí rozhodnutí.

41. Za těchto okolností Soud nezjistil, že by druhému stěžovateli bylo upřeno právo na spravedlivý proces. Z toho vyplývá, že tato část stížnosti je zjevně neopodstatněná a musí být odmítnuta v souladu s článkem 35 § 1 a 4 Úmluvy.

III. Údajné porušení článků 10 a 11 Úmluvy

Druhý stěžovatel uvedl, že soudním rozhodnutím, na jehož základě došlo k rozpuštění společnosti, bylo zasaženo do jeho práva na svobodu projevu a sdružování, a to v rozporu s články 10 a 11 Úmluvy (§ 43 – 44).

A. Přijatelnost

Vláda navrhla, aby Soud tuto část stížnosti odmítl jako nepřijatelnou z důvodu nedodržení požadavku vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků a také proto, že druhý stěžovatel nevznesl, ani obsahově, své právo podle článku 10 Úmluvy před vnitrostátními soudy. Druhý stěžovatel tvrdil, že jelikož nebyl řádně informován o jednání před Obchodním soudem v Istanbulu, neměl tak možnost dovolávat se svých práv v souladu s článkem 10 Úmluvy (§ 44 – 45).

Soud připomněl, že pravidlo vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků musí být používáno s určitou mírou flexibility a bez nadměrného formalismu. Nestačí, aby byly pouze vyčerpány všechny opravné prostředky, ale také se obvykle vyžaduje, aby stížnosti, které mají být následně hodnoceny na mezinárodní úrovni, byly alespoň obsahově vzneseny i na vnitrostátní úrovni, a to v souladu s formálními požadavky a lhůtami stanovenými ve vnitrostátním právu.

Předmětem podmínky o vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků je umožnit vnitrostátním orgánům zabývat se údajným porušením práva zakotveného v Úmluvě. A pokud existuje na národní úrovni prostředek umožňující vnitrostátním orgánům řešit, alespoň v podstatě, že právo přiznané Úmluvou bylo porušeno, jedná se o postup, který by měl být použit. Nestačí, že stěžovatel uplatňuje další opravný prostředek, který by mohl zrušit sporné opatření z jiných důvodů, než je tvrzení porušení práva chráněného Úmluvou. Musí se tedy jednat o stížnost, která byla vznesena na vnitrostátní úrovni a u které došlo k vyčerpání „účinných opravných prostředků“. Bylo by v rozporu se subsidiárním charakterem Úmluvy, pokud by stěžovatel spolehl na jiné důvody před vnitrostátními orgány, ale pak by podal stížnost k Soudu a opřel by ji o argument porušení Úmluvy (*viz Azinas proti Kypru*, velký senát, č. 56679/00, rozhodnutí ze dne 28. 4. 2004, § 38, ESLP 2004-III) (§ 46 – 47).

48. V projednávaném případě Soud konstatuje, že druhý stěžovatel je ve své podstatě nakladatelství, jemuž vnitrostátní soudy nařídily zrušení na základě údajných

nezákonných aktivit, probíhajících na jeho dvou pobočkách. Na základě spisu Soud konstatuje, že v průběhu prohlídek kanceláří na pobočkách v Diyarbakiru a v Sanliurfě byly zabaveny různé noviny, knihy, časopisy, kazety, dokumenty a kalendář vydaný druhým stěžovatelem. Dále Soud uvádí, že ze spisu odvolacího soudu vyplývá, že druhý stěžovatel uvedl, že žádné z trestních řízení nevyústilo k odsouzení za trestný čin.

49. Za těchto okolností Soud shledal, že otázka svobody projevu, byť jen implicitně, byla přítomna před odvolacím soudem a druhý stěžovatel tak vznesl, aspoň obsahově, článek 10 Úmluvy před odvolacím soudem. Soud poukazuje na bod 23 tohoto rozhodnutí, a znovu připomíná, že druhý stěžovatel ve svém odvolání tvrdil, že rozhodnutí soudu prvního stupně bylo založeno na dvou incidentech, v důsledku nichž nebyl nikdo odsouzen. Podle názoru Soudu je tak třeba námitku vlády, týkající se nevyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků, odmítnout (viz *Fressoz a Roire proti Francii*, č. 29183/95, rozhodnutí velkého senátu ze dne 21. ledna 1999, § 35).

50. Soud konstatuje, že tato část stížnosti je zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 § 3 písm. a) Úmluvy. Dále Soud konstatuje, že není nepřijatelná z jakýchkoliv jiných důvodů, a proto musí být prohlášena za nepřijatelnou.

B. Odůvodněnost

51. Soud v první řadě opětovně podotýká, že druhým žalobcem bylo nakladatelství, které bylo zrušeno soudním rozhodnutím z důvodu údajných nezákonných aktivit na jeho pobočkách, což nepochybně představuje zásah do práv zakotvených v článku 10 Úmluvy. Takový zásah je v rozporu Úmluvu, pokud nesplňuje požadavky odstavce 2 článku 10. Je tedy třeba určit, zda byl takový zásah „předepsán zákonem“, sleduje jeden nebo více legitimních cílů stanovených v tomto odstavci a zda je takový zásah „nezbytný v demokratické společnosti“ pro dosažení těchto cílů.

1. Zda byl zásah předepsán zákonem a sledoval legitimní cíl

52. Soud připomíná, že sporné opatření bylo založeno na článku 247 § 2 obchodního zákoníku a sleduje legitimní cíl ochrany národní bezpečnosti a předcházení nepokojům a zločinnosti. Zbývá tedy určit, zda namítaný zásah byl „nezbytný v demokratické společnosti“.

2. Zda bylo zásah nezbytný v demokratické společnosti

53. Soud již opakovaně judikoval, že slovo „nezbytný“ znamená existenci „naléhavé společenské potřeby“ a že smluvní státy mají určitý prostor pro uvážení při posouzení, zda taková potřeba existuje, přičemž toto posouzení jde ruku v ruce s evropským dohledem (viz *Zana proti Turecku*, č. 18954/91, rozhodnutí ze dne

25. listopadu 1997, § 51). V rámci výkonu své kontrolní pravomoci posuzuje Soud sporný zásah ve světle případu jako celku. Zejména musí zjistit, zda byl namítaný zásah „přiměřený legitimním cílům“ a zda důvody uvedené vnitrostátními orgány pro jeho ospravedlnění jsou „relevantní a dostatečné“ (*Fressoz a Roire proti Francii*, č. 29183/95, rozhodnutí velkého senátu ze dne 21. ledna 1999, § 35, 45).

54. V projednávaném případě, uvedl Obchodní soud v Istanbulu ve svém velmi stručném rozhodnutí, že druhý stěžovatel byl zodpovědný za údajné nezákonné činnosti prováděné na svých dvou pobočkách, a to konkrétně na pobočkách Sanliurfa a Diyarbakir, a nařídil zrušení společnosti z důvodu porušování veřejného pořádku. Nicméně Soud není schopen vyčíst z rozhodnutí Obchodního soud v Istanbulu, jak a proč společnost porušila veřejný pořádek. Rozhodnutí pouze poukazuje na to, že v souvislosti s incidenty bylo zahájeno trestní řízení s těmito pobočkami a že při prohlídce kanceláře v Sanliurfě policie zabavila různé noviny, knihy, kazety a dokumenty, které byly údajně nezákonné. Nicméně, následné trestní řízení, které bylo zahájeno pro shromažďování zakázaných knih, bylo přerušeno, protože trestní stíhání bylo promlčeno podle článku 102 trestního zákoníku. Nadto, další knihy a publikace, včetně kalendáře, vydaného druhým stěžovatelem, byly zabaveny v pobočce v Diyarbakiru. Nicméně, trestní řízení, které bylo zahájeno proti této pobočce pro šíření propagandy nezákonné organizace, bylo přerušeno na základě zákona č. 4454. Nakonec nikdo nebyl uznán vinným ve vztahu k druhému stěžovateli. V tomto bodě Soud připomíná, že podle tureckého práva civilní soudy nejsou vázány závěry trestních soudů. Nicméně, pouhá krátká úvaha Obchodního soudu v Istanbulu nemůže být považována za dostatečné a relevantní ospravedlnění zásahu do práva na svobodu projevu druhého stěžovatele.

55. S ohledem na skutečnost, že se neprokázalo, že by byl druhý stěžovatel zapojen do aktivit, které narušují veřejný pořádek, a s přihlédnutím zejména k závažným důsledkům zásahu pro druhého stěžovatele; dospěl Soud k závěru, že zásah nebyl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli a nemůže být považován za nezbytný v demokratické společnosti.

56. Proto zde došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

IV. Ostatní údajná porušení Úmluvy

Druhý stěžovatel dále namítal porušení článků 6, 14 a 18 Úmluvy v souvislosti s řízením před Obchodním soudem v Istanbulu, které podle něho nebylo nezávislé a nezaújaté a vnitrostátní soudy nezdůvodnily, proč vzaly v potaz trestní řízení, která ale neskončila odsouzením za trestný čin. Měl za to, že zrušení nakladatelství Mesopotamia Publishing tak bylo nespravedlivé a bylo vydáno jen proto, že nakladatelství podporuje práva Kurdů. Soud uvedl, že tato tvrzení nepředstavují žádný

zásah do práv a svobod zakotvených v Úmluvě a jejich protokolech, a proto Soud shledal stížnost v této části za zcela zjevně neopodstatněnou a jako takovou ji odmítl (§ 57 – 58).

V. Aplikace článku 41 Úmluvy

Druhému stěžovateli byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 5000 € (§ 59 – 62).

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Prohlašuje prostou většinou, že stížnost, týkající se článku 10 Úmluvy, je přijatelná ve vztahu k druhému stěžovateli;

2. Prohlašuje jednomyslně, že ve zbytku je stížnost nepřijatelná;

3. Rozhoduje poměrem čtyř ku třem, že zde došlo k porušení článku 10 Úmluvy ve vztahu k druhému stěžovateli;

4. Rozhoduje poměrem čtyř ku třem,

(a) že žalovaný stát je povinnen zaplatit druhému stěžovateli, do tří měsíců, od data, kdy rozhodnutí bude konečné v souladu s článkem 44 § 2 Úmluvy, částku 5000 € (pět tisíc euro) a jakoukoli daň, která může být splatná, s ohledem na náhradu nemajetkové újmy, a která bude převedena na měnu žalovaného státu kurzem aplikovaným k datu urovnání;

(b) že po uplynutí výše uvedených tří měsíců budou z výše uvedené částky splatné prosté úroky v sazbě rovnající se marginální sazbě pro úvěry Evropské centrální banky, k níž budou přičteny tři procentní body.

5. Zamítá, jednomyslně, zbývající část požadavku stěžovatele na spravedlivé zadostiučinění.

Nesouhlasné stanovisko soudců Raimondi, Karakas a Lorenzen

Výše uvedení soudci nesouhlasí s tím, že stížnost je v části, týkající se článku 10 Úmluvy, přijatelná. Opětovně poukazují na to, že dle judikatury Soudu pravidlo vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy musí být použito s určitou mírou flexibility a bez nadměrného formalismu. To obvykle vyžaduje, aby stížnosti, které mají být následně hodnoceny na mezinárodní úrovni, byly, alespoň obsahově, vzneseny i na vnitrostátní úrovni, a to v souladu s formálními požadavky a lhůtami stanovenými ve vnitrostátním právu (viz *Fressoz a Roire proti Francii*, č. 29183/95, rozhodnutí velkého senátu ze dne 21. ledna 1999, § 35).

V projednáváném případě mají za to, že druhý žalobce nikdy nepředložil či nenamítal žádné tvrzení v souvislosti se svobodou projevu. Ačkoli tvrdil, že nebyl řádně informován o řízení před soudem prvního stupně, díky čemuž nemohl uplatnit svá práva podle článku 10 Úmluvy, tak mohl podat opravný prostředek proti rozsudku soudu prvního stupně a mohl tak opodstatnit své odvolání jak po stránce procesní, tak i hmotněprávní.

Druhý stěžovatel nenamítal porušení práva podle článku 10 Úmluvy nebo odpovídající ustanovení turecké ústavy a ani si nestěžoval, že zrušením společnosti by bylo zasaženo do jeho práv a svobod, když aktivity, kvůli kterým rozhodl soud prvního stupně o zrušení společnosti, by spadaly do práva na ochranu projevu. Druhý stěžovatel stále poukazoval na to, že soud prvního stupně spoléhal na zahájené trestní řízení, které ale neskončilo žádným odsuzujícím rozsudkem.

Soudci uvedli, že jsou toho názoru, že druhý stěžovatel neposkytnul vnitrostátním soudům možnost, která má být státu podle článku 35 Úmluvy poskytnuta, a sice možnost vyjádřit se a bránit se údajnému porušení článku Úmluvy (viz *Lazerevic proti Chorvatsku*, č. 61435/08, rozsudek ze dne 30. září 2010; *Çakar proti Turecku*, č. 42741/98, rozhodnutí ze dne 23. října 2003, § 30 – 33). Podle jejich názoru druhý stěžovatel nevyčerpal všechny vnitrostátní opravné prostředky a žaloba musí být odmítnuta jako nepřijatelná v souladu s článkem 35 Úmluvy. V důsledku toho nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.

(zpracovali JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., Mgr. Magdaléna Šedivá, LL.M.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
18. února 2014
VĚC RUIZ RIVERA
(rozsudek ve věci Ruiz Rivera proti Švýcarsku,
stížnost č. 8300/06)

Klíčová slova:

Detence - právo na svobodu a osobní bezpečnost – duševně nemocná osoba – procesní záruky soudního přezkumu – zákonnost zbavení svobody

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel, peruánský občan pobývajícím v Curychu, dne 6. ledna 1995 pod vlivem alkoholu a kokainu 49 krát bodl svou manželku a odřízl jí hlavu, kterou následně vyhodil z okna na ulici. V souvislosti s předmětným jednáním byl stěžovatel obžalován z vraždy. Státní zastupitelství nechalo vyhotovit psychiatrický posudek týkající se jeho duševního stavu. Závěry posudku z října 1995 poukázaly na to, že stěžovatel trpěl po několik let chronickou paranoidní schizofrenií a užíval omamné látky. Psychiatr tak dospěl k závěru, že stěžovatel nebyl v době činu za své jednání odpovědný, a současně z důvodu vážného ohrožení veřejné bezpečnosti doporučil stěžovatelovo umístění do detence. V květnu 1996 Okresní soud v Curychu rozhodl, že stěžovatel svou manželku zabil, v momentě aktu byl ale plně neodpovědný, a nařídil stěžovatelovo umístění do detence ve smyslu § 43 trestního zákoníku (§ 7–12). Detence byla vykonávána ve vězeňském zařízení v Regensdorfu. Stěžovatel se přitom opakovaně pokoušel dané ochranné opatření zrušit. V roce 2001 byl na žádost stěžovatele opětovně posouzen jeho psychický stav. Výsledkem posouzení byl nový psychiatrický posudek, ve kterém odborníci konstatovali, že stěžovatelův stav se příliš nezměnil a nic nepoukazuje na možnost úpravy ochranného opatření nebo na podmíněčné propuštění. V průběhu let 2002 a 2003 zamítl Úřad pro soudní výkon (*Justizvollzug des Kantons Zürich*) tři další stěžovatelovy žádosti o podmíněné propuštění. V březnu 2004 vydala Psychiatrická a psychologická služba Úřadu pro soudní výkon výroční zprávu o terapii, kde potvrdila závěry psychiatrického posudku z roku 2001 (§ 13–18). V červnu 2004 byla opětovně zamítnuta stěžovatelova žádost o podmíněčné propuštění. Rozhodnutí bylo založeno na zprávě vedení vězeňského zařízení, výroční zprávě o léčbě z března 2004 a psychiatrickém posudku z roku 2001. Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatel odvolal, poukazujíc na potřebu vyhotovení nového, objektivního posudku, jeho odvolání však bylo zamítnuto. Stěžovatel následně podal žalobu se žádostí o nový psychiatrický posudek a o bezplatnou právní pomoc Správní-

mu soudu v Curychu. Správní soud podanou žalobu rozhodnutím z ledna 2005 stížnost zamítl a uvedl, že za okolností daného případu je stále platný posudek z roku 2001. Následné stěžovatelovo odvolání k Spolkovému soudu bylo rovněž neúspěšné (§ 19–24). V souladu s novým ustanovením § 62d švýcarského trestního zákoníku (účinným od 1. ledna 2007) nařídil Okresní soud v Curychu v září 2007 vypracování nového psychiatrického posudku. V dubnu 2008 dospěl soudem jmenovaný znalec k závěru, že stěžovatel byl v době spáchání trestného činu v „psychotickém stavu“ („état de nécessité psychotique“), avšak nebylo možné identifikovat znaky onemocnění schizofrenní povahy. Znalec vyloučil, na rozdíl od předchozích posudků z let 1995 a 2001, že by stěžovatel mohl trpět paranoidní nebo schizofrenní poruchou osobnosti. V březnu 2009 Migrační úřad pro kanton Curych odmítl stěžovateli prodloužit povolení k pobytu a nařídil jeho vyhoštění. V červenci 2009 Úřad pro soudní výkon zohlednil nový psychiatrický posudek a stěžovatele podmíněčně propustil se zkušební dobou na 5 let. Po propuštění byl stěžovatel okamžitě vyhoštěn do Peru, kde pobývá doposud. Stěžovatel rozporoval (a stále rozporuje) platnost znaleckých posudků z let 1995 a 2001 neboť popírá, že by trpěl paranoidní schizofrenií – svou manželku zabil v záchvatu hněvu a pod vlivem alkoholu a kokainu (§ 25 – 30).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy z důvodu místa výkonu detence

42. Soud dovozuje (...), že mu přináleží zjistit, zda stěžovatel namítal před vnitrostátními orgány okolnosti týkající se podmínek výkonu detence a zda využil řízení dostupná ve vnitrostátním právu a postupoval podle jeho pravidel (*Gäffen proti Německu*, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 142; *Merger et Cros proti Francii*, č. 68864/01, rozsudek ze dne 11. března 2004; *Elçi a ostatní proti Turecku*, č. 23145/93 a 25091/94, rozsudek ze dne 13. listopadu 2003, §§ 604 a 605; *Cardot proti Francii*, č. 11069/84, rozsudek ze dne 19. března 1991, § 34).

43. S ohledem na okolnosti případu Soud uvádí, že stěžovatel před správním soudem požadoval nařízení vypracování nového psychiatrického posudku a provedení kontradiktorního řízení (...). V odvolání k Spolkovému soudu pak převzal většinu již uvedených námitek, k nimž přidal otázku právní pomoci (...).

44. Z toho Soud dovozuje, že stěžovatel nevznesl námitky týkající se podmínek výkonu detence a tudíž si na ně před vnitrostátními orgány nikdy nestěžoval. Skutečnost, že v průběhu svého vysvětlení stěžovatel uvedl některé argumenty, týkající se posouzení jeho situace vnitrostátními orgány, nemůže být dle Soudu považována za dostatečně určitou pro její označení za námitku přednesenou ve své podstatě.

45. Tyto skutečnosti Soudu stačí k závěru, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy a že námitka musí být při použití článku 35 odst. 1 a 4 Úmluvy zamítnuta jako nepřijatelná.

II. K tvrzenému porušení článků 5 a 13 Úmluvy

46. Stěžovatel rozporuje okolnosti, za jakých orgány v roce 2004 zamítly jeho propuštění na svobodu. Stěžuje se zejména na odmítnutí nařízení nového psychiatrického posudku v situaci, kdy byl poslední posudek vypracován v roce 2001. Zdůrazňuje také, že soudy odmítly nařídit jednání, v průběhu kterého by mohl ústně prezentovat své připomínky a klást dotazy autorům psychiatrického posudku z roku 2001. Dovolává se článku 5 odst. 4 a článku 13 Úmluvy (...).

A. K přijatelnosti

47. Soud konstatuje, že článek 5 odst. 4 Úmluvy je ve vztahu k článku 13 Úmluvy *lex specialis* (*De Jong, Baljet et Van den Brink proti Nizozemsku*, č. 8805/79, 8806/79, 9242/81, rozsudek ze dne 22. května 1984, § 60). Jeví se mu tak vhodnější posuzovat stížnost pouze ve vztahu k článku 5 odst. 1 a 4 Úmluvy, jak bylo mimochodem komunikováno i vládě žalovaného státu.

B. K právnímu posouzení

2. Hodnocení Soudu

57. Soud se domnívá, že stížnost je vhodné posuzovat v první řadě ve vztahu k článku 5 odst. 4 Úmluvy.

a) K porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy

58. Soud předně uvádí, že stížnost je možné rozdělit na dvě samostatné větve: první se týká odmítnutí nařídit nové psychiatrické posouzení před zamítnutím žádosti o propuštění, předmětem další je pak odmítnutí provést ústní jednání před Správním soudem v Curychu, v průběhu kterého by stěžovatel mohl ústně prezentovat své připomínky a klást dotazy autorům psychiatrického posudku z roku 2001. Soud se domnívá, že každá z námitek musí být předmětem samostatného posouzení.

i) K odmítnutí nařízení nového psychiatrického posouzení

(a) *Připomenutí obecných zásad*

59. Co se týče zbavení svobody osob s psychickými poruchami, jedinec nemůže být považován za „duševně nemocného“ a zbaven svobody, pokud ne-

jsou splněny alespoň následující tři podmínky: v první řadě musí být spolehlivě prokázáno, že je duševně nemocný; za druhé, duševní porucha musí být takového druhu a stupně, který vyžaduje nucenou detenci; za třetí, oprávněnost pokračujícího výkonu detence je závislá na trvání dané poruchy (viz kromě jiného *Winterwerp proti Nizozemsku*, č. 6301/73, rozsudek ze dne 27. listopadu 1981, § 39; *Varbanov proti Bulharsku*, č. 31365/96, rozsudek ze dne 5. října 2000, § 45; *Chtoukatourov proti Rusku*, č. 44009/05, rozsudek ze dne 27. března 2008, § 114). V tomto ohledu nemůže být zbavení svobody osoby považované za duševně nemocnou shledáno v souladu s článkem 5 Úmluvy, bylo-li o něm rozhodnuto bez vyžádání posudku odborného lékaře. Žádný jiný postup nenaplňuje požadavky ochrany proti svévoli (*Filip proti Rumunsku*, č. 41124/02, rozsudek ze dne 14. prosince 2006, § 57; *Cristian Teodorescu proti Rumunsku*, č. 22883/05, rozsudek ze dne 19. června 2012, § 67). Co se týče kvalifikace odborného lékaře, Soud obecně považuje vnitrostátní orgány za lépe postavené pro její posouzení (viz, *mutadis mutandis*, *Sabeva proti Bulharsku*, č. 44290/07, rozsudek ze dne 10. června 2010, § 58; *Witek proti Polsku*, č. 13453/07, rozsudek ze dne 21. prosince 2010; *Biziuk proti Polsku* (č. 2), č. 24580/06, rozsudek ze dne 17. ledna 2012, § 47), současně však již uvedl, že v určitých zvláštních případech a zejména v případech, že osoba zbavená osobní svobody v minulosti psychické problémy neměla, je nevyhnutné, aby posouzení provedl psychiatr (*Luberti proti Itálii*, č. 9019/80, rozsudek ze dne 23. února 1984, § 29; *C. B. proti Rumunsku*, č. 21207/03, rozsudek ze dne 20. dubna 2010, § 56; *Ťupa proti České republice*, č. 39822/07, rozsudek ze dne 26. května 2011, § 47).

60. Navíc, znalecký posudek musí být dostatečně aktuální tak, aby umožnil odpovědným orgánům posoudit klinický stav dotčené osoby v době, kdy je žádost o propuštění posuzována. Ve věci *Herz proti Německu* (č. 44672/98, rozsudek ze dne 12. června 2003, § 50) kupříkladu Soud označil psychiatrický posudek starý jeden a půl roku sám o sobě pro odůvodnění opatření spočívajícího ve zbavení svobody za nedostačující (viz také, *mutadis mutandis*, *Magalhães Pereira proti Portugalsku*, č. 44872/98, rozsudek ze dne 26. února 2002, § 49; *H. W. proti Německu*, č. 17167/11, rozsudek ze dne 19. září 2013, § 114).

(β) *Použití výše uvedených zásad na projednávanou věc*

61. Soud konstatuje, že rozhodnutí o neumožnění podmínečného propuštění stěžovatele bylo přijato Úřadem pro soudní výkon zejména v návaznosti na zprávu o léčbě z března 2004. Tato zpráva byla zpracována dvěma psychology z Psychiatrické a psychologické služby Úřadu pro soudní výkon pro kanton Curych, z nichž jeden sledoval stěžovatele v průběhu výkonu detence. Podle obou psychologů zůstaly závěry externího psychiatrického posudku z roku 2001, které potvrzovaly diagnózu obsaženou v posudku z roku 1995, nadále aktuální. Psychologové zejména kon-

statovali, že stěžovatel vytrvale popíral svou nemoc a odmítal léčbu neuroleptiky, jež mu byla předepsána.

62. Soud se nemá důvod domnívat, že psychiatrické posudky vypracované v letech 2001 a 1995, diagnostikující stěžovateli onemocnění paranoidní schizofrenie, byly svévolné nebo že postrádaly vědeckou důslednost. Je pravdou, že třetí posudek, zpracovaný 28. dubna 2008, vedl k citelně odlišným závěrům a vyloučil, že by stěžovatel trpěl paranoidní schizofrenií. V daném případě se však jedná o problém hodnocení odborné kvality různých psychiatrických posudků, které náleží v první řadě posouzení vnitrostátního soudce (*Herz*, cit. výše, § 51; *Wassink proti Nizozemsku*, č. 12535/86, rozsudek ze dne 27. září 1990, § 25; *Varbanov proti Bulharsku*, cit. výše, § 48) a pro které disponuje vnitrostátní soudce jistým prostorem pro uvážení (*Graf proti Německu*, č. 53783/09, rozhodnutí ze dne 18. října 2011). Soud tedy nemůže vytýkat vnitrostátním orgánům, zpětně a pouze na základě tohoto jediného nového posudku, že nezpochybnily odborné kvality závěrů z dvou předchozích shodných posudků.

63. Za daných okolností Soud konstatuje, že zpráva o léčbě neodpovídala nezávislému znaleckému posudku. Respektive, jak již měl Soud příležitost zdůraznit, žádné zbavení svobody osoby považované za duševně nemocnou nemůže být v souladu s článkem 5 Úmluvy, bylo-li o něm rozhodnuto bez vyžádání dostatečně aktuálního názoru odborného lékaře (viz § 59 a 60 uvedené výše). V projednávaném případě se psychiatrický posudek, na němž byla založena zpráva ze dne 23. března 2004 a na který se odvolávala rozhodnutí Úřadu pro soudní výkon ze dne 24. června 2004 a Správního soudu ze dne 19. ledna 2004, datoval 3 roky a 17 dnů a 3 roky 7 měsíců a 12 dnů zpět (postupně ve vztahu k předmětným rozhodnutím).

64. V nedáveném případě Soud akceptoval ponechání osoby v zadržovací detenci, i když se lékařský posudek, na němž bylo rozhodnutí založeno, datoval 6 let zpět (*Dörr proti Německu*, č. 2894/08, rozhodnutí ze dne 22. ledna 2013), a to v situaci, kdy byla porucha odhalená posudkem potvrzena psychologem ze zařízení, v němž byla osoba ve výkonu detence. Projednávaný případ se ale podobá spíše věci *H. W.*, cit. výše, ve které Soud konstatoval porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy. Je pravdou, že ve věci *H. W.* měl poslední lékařský posudek více než 12 let, zatímco ve stěžovatelově případě měl znalecký posudek méně než 4 roky. Stejně jako ve věci *H. W.* bylo však odmítnutí stěžovatele podřídit se předepsané léčbě způsobeno narušením důvěry vůči personálu zařízení, ve kterém byl umístěn, a blokem, který na něj navazoval. Za daných podmínek a s cílem mít co možná nejpřesnější informace o duševním stavu stěžovatele v momentě jeho žádosti o podmíněčné propuštění se měl Úřad pro soudní výkon a kantonální soudce přinejmenším pokusit získat třetí lékařské stanovisko.

65. S ohledem na výše uvedené Soud konstatuje, že vnitrostátní orgány neměly svá rozhodnutí zakládat na zprávě o léčbě z roku 2004 a že orgány tak nedisponovaly dostatečnými podklady pro rozhodnutí, zda byly naplněny podmínky pro podmíněné propuštění.

66. Soud proto uzavřel, že článek 5 odst. 4 Úmluvy byl ve vztahu k odmítnutí nařízení nového psychiatrického posudku stěžovatele porušen.

ii. K odmítnutí provedení ústního jednání před správním soudem

(a) *Připomenutí obecných zásad*

67. Soud připomíná, že článek 5 odst. 4 Úmluvy přiznává osobám zbaveným osobní svobody právo podat návrh na zahájení řízení, ve kterém by byly prozkoumány hmotně právní a procesní požadavky nezbytné pro naplnění „zákonosti“ zbavení svobody ve smyslu Úmluvy. Koncept „zákonosti“ musí mít stejný význam ve vztahu k odst. 4 článku 5 Úmluvy jako ve vztahu k odst. 1 v tom smyslu, že osoba zbavená osobní svobody má právo na kontrolu „zákonosti“ nejenom z hlediska vnitrostátního práva, ale také z hlediska Úmluvy, zásad, které chrání, a účelu omezení, které umožňuje článek 5 odst. 1. Článek 5 odst. 4 Úmluvy nezaručuje právo na soudní přezkum v takovém rozsahu, aby příslušnému soudu umožnil nahradit ve všech aspektech případu, včetně otázek týkajících se výhradě účelnosti, uvážení orgánu, jež rozhodnutí vydal. Přezkum by ale měl mít alespoň takový rozsah, aby dopadal na každou okolnost, jež je nevyhnutná pro „zákonost“ detence osoby ve smyslu odst. 1 (*Stanev proti Bulharsku*, č. 36760/06, rozsudek velkého senátu ze dne 17. ledna 2012, § 171).

68. Duševně nemocný umístěný do detence na delší nebo neurčitou dobu v psychiatrickém zařízení tak má v případě absence pravidelné a automatické soudní kontroly v zásadě minimálně právo podat v rozumných intervalech k soudu návrh na přezkum „zákonosti“ jeho detence ve smyslu Úmluvy (*Winterwerp*, cit. výše, § 55; *Luberti proti Itálii*, cit. výše, § 31; *Rakevich proti Rusku*, č. 58973/00, rozsudek ze dne 28. října 2003, § 43 a následující). Jinak tomu není ani v případě, kdy byla detence původně schválena soudní mocí (*X proti Spojenému království*, č. 72151/75, rozsudek ze dne 5. listopadu 1981, § 52).

69. Navíc, i když řízení ve smyslu článku 5 odst. 4 Úmluvy nemusí poskytovat stejné záruky, jaké garantuje řízení ve smyslu článku 6 Úmluvy pro civilní nebo trestní řízení (*A. a ostatní proti Spojenému království*, č. 3455/05, rozsudek velkého senátu ze dne 19. února 2009, § 203), musí mít soudní charakter a poskytovat jednotlivci možnost zpochybnit opatření přizpůsobená povaze zbavení svobody, která rozporuje (*Winterwerp*, cit. výše, § 57; *Bouamar proti Belgii*, č. 9106/80, rozsudek ze dne 29. února 1988, § 57 a 60; *Włoch proti Polsku*, č. 27785/95, rozsudek ze dne

19. října 2000, § 125; *Reinprecht proti Rakousku*, č. 67175/01, rozsudek ze dne 15. listopadu 2005, § 31; *Allen proti Spojenému království*, č. 18837/06, rozsudek ze dne 30. března 2010, § 40 – 48). Pro určení, zda řízení poskytuje dostatečné záruky, je potřeba zohlednit specifické okolnosti, ve kterých se odehrává (*Winterwerp*, cit. výše, § 57; *Herz*, cit. výše, § 64).

70. Osoba zbavená osobní svobody musí mít zejména přístup k soudu a možnost být slyšena za účelem umožnění určité formy reprezentace (*Winterwerp*, cit. výše, § 60; *Megyeri proti Německu*, č. 13770/88, rozsudek ze dne 12. května 1992; *Stanev*, cit. výše, § 171). Řízení musí být kontradiktorní a musí respektovat „rovnost zbraní“ mezi stranami (*Sanchez-Reisse proti Švýcarsku*, č. 9862/82, rozsudek ze dne 21. října 1986, § 56; *Toth proti Rakousku*, č. 11894/85, rozsudek ze dne 12. prosince 1991, § 47; *Schöps proti Německu*, č. 25116/94, rozsudek ze dne 13. února 2011, § 44; *Reinprecht*, cit. výše, § 31). (...)

(β) *Použití výše uvedených zásad na projednávanou věc*

71. Soud uvádí, že stěžovatel ve svém návrhu adresovaném Správnímu soudu žádal v případě nenařízení nového znaleckého posouzení o provedení jednání. Při této příležitosti se výslovně dovolával článku 5 odst. 4 a článku 6 odst. 1 Úmluvy (...). Po posouzení byla jeho žádost zamítnuta s odůvodněním, že psychiatrický posudek z roku 2001 byl dostatečně podrobný a že závěry tohoto posudku byly potvrzeny zprávou o léčbě z roku 2004. Navíc, stěžovatel již před soudem neúspěšně zpochybňoval odbornou platnost diagnózy z let 1995 a 2001, přičemž od té doby se neobjevila žádná nová skutečnost (...). Spolkový soud se domníval, že kantonálnímu soudu nebyla předložena žádná formální žádost o provedení jednání.

72. Soud nepovažuje za nezbytné zkoumat, zda lze skutečnost, že stěžovatel žádal v případě nenařízení nového znaleckého posudku o provedení jednání před kantonálním soudem, považovat za formální žádost, či nikoliv.

73. Stěžovatel byl již vyslechnut Úřadem pro soudní výkon, což byl orgán pověřený ohodnocením jeho nebezpečnosti. Soud připomíná, že článek 5 odst. 4 nezaručuje právo na soudní přezkum v takovém rozsahu, aby příslušnému soudu umožnil nahradit ve všech aspektech případu, včetně otázek týkajících se výhradě účelnosti, uvážení orgánu, jež rozhodnutí vydal (*Stanev*, cit. výše, § 171).

74. Soud však poznamenává, že Správní soud v Curychu neměl znalecký posudek k dispozici, stejně jako *Parole Board* v případě *Waite proti Spojenému království* (č. 53236/99, rozsudek ze dne 10. prosince 2002). Své rozhodnutí založil na zprávě o léčbě z roku 2004, odkazující na psychiatrický posudek z roku 2001, který již Soud označil pro účely hodnocení osobnosti a stupně vyspělosti stěžovatele

a pro následné ověření, zda rozhodnutí Úřadu pro soudní výkon nebylo svévolné, za neaktuální (viz výše § 64).

75. Za daných podmínek se Soud domnívá, že Správní soud v Curychu se nemohl bez provedení jednání za účelem osobního vylisování stěžovatele obejít.

76. S ohledem na výše uvedené Soud uzavřel, že článek 5 odst. 4 Úmluvy byl z důvodu absence jednání před Správním soudem v Curychu porušen.

b) K porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy

77. Soud se s ohledem na závěry, k nimž dospěl při přezkumu stížnosti na poli článku 5 odst. 4 Úmluvy, domnívá, že mu nepřisluší posuzovat zbytek stížnosti ve světle článku 5 odst. 1 Úmluvy (*Herczegfalvy proti Rakousku*, č. 10533/83, rozsudek ze dne 24. září 1992).

III. K dalším tvrzeným porušením článku 5 odst. 4 Úmluvy

78. Stěžovatel nakonec namítal, že mu nebyla v průběhu řízení přiznána právní pomoc. Dovolává se článku 5 odst. 4 Úmluvy.

79. Ve vztahu ke spornému zamítnutí poskytnutí právní pomoci Soud uvádí, že tato stížnost není zjevně nepřijatelná ve smyslu článku 35 odst. 3 Úmluvy a nenaráží na žádný jiný důvod nepřijatelnosti. Soud tak shledává danou námitku přijatelnou.

80. S ohledem na závěry, k nimž Soud dospěl ve vztahu k odmítnutí vedení jednání, se však domnívá, že ani u této námitky není přezkum na místě.

81. Ohledně námitky týkající se nepřiměřené délky řízení Soud uvádí, že ji stěžovatel ani částečně nezmínil před vnitrostátními soudy. Soud z toho dovozuje, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy.

82. Vzhledem k výše uvedenému Soud dospěl k závěru, že námitky musí být při použití článku 35 odst. 3 a 4 Úmluvy zamítnuty.

IV. K použití článku 41 Úmluvy

A. Újma

83. – 84. Stěžovatel požadoval náhradu majetkové újmy ve výši 648 000 švýcarských franků (CHF). Tato suma odpovídala ušlému zisku 8000 až 10 000 CHF

měsíčně, což je suma, kterou by vydělal, kdyby nadále pracoval v dovozu a vývozu. Stěžovatel požadoval rovněž sumu 438 000 CHF z titulu nemajetkové újmy, za dobu zbavení svobody v délce 6 let, tedy 200 CHF za každý den.

85. – 86. Soud neshledal, že by byla mezi požadovanou majetkovou újmou a konstatovaným porušením příčinná souvislost. Co se týče nemajetkové újmy, Soud se ve světle všech okolností případu domnívá, že konstatování porušení je za újmu způsobenou výkonem detence – za absence aktuálního psychiatrického posudku a nařízení jednání správním soudem v Curychu – dostatečným odškodněním.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Jednomyslně prohlašuje za přijatelné námitky týkající se porušení článku 5 odst. 1 a 4 Úmluvy, z důvodu odmítnutí vnitrostátních soudů nařídit nový psychiatrický posudek, provést kontradiktorní jednání a přiznat stěžovateli právní pomoc, a odmítá stížnost ve zbytku;

2. Rozhoduje poměrem hlasů čtyř ke třem, že došlo k porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy z důvodu odmítnutí vnitrostátních soudů nařídit nový psychiatrický posudek a provést kontradiktorní jednání;

3. Rozhoduje poměrem hlasů čtyř ke třem, že se nebude samostatně zabývat námitkami na porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy plynoucího z odmítnutí přiznat stěžovateli právní pomoc;

4. Jednomyslně rozhoduje, že mu nenáleží zkoumat, zda byl porušen článek 5 odst. 1 Úmluvy;

5. Rozhoduje poměrem hlasů čtyř ke třem, že rozhodnutí o porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy je za utrpenou nemajetnou újmu dostatečným spravedlivým zadostiučiněním samo o sobě;

6. Rozhoduje poměrem hlasů čtyř proti třem,

a) že žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy, částku 6000 € (šest tisíc eur), a případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit, jako náhradu nákladů řízení, jež se převede na švýcarské franky podle kursu platného ke dni zaplacení,

b) že od uplynutí výše uvedené tříměsíční lhůty až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body.

7. Jednomyslně zamítá návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění ve zbytku.

Souhlasné stanovisko soudce Sajó

Soudce Sajó poukázal na to, že závěr Soudu o porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy je plně v souladu s Úmluvou OSN o osobách se zdravotním postižením. Ta přináší koncepční změnu, dle které již osoby se zdravotním postižením nejsou pouze příjemci pomoci, ale jsou držiteli práv. V tomto ohledu musí být posuzován i projednávaný případ, ve kterém stěžovatel nebyl odsouzen, ale byl zbaven svobody v souladu s článkem 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy. To případ odlišuje od rozsudku *Dörr proti Německu*, cit. výše, kde byl stěžovatel odsouzen a umístěn do zabezpečovací detence (*Sicherungsverwahrung*).

Nesouhlasné stanovisko soudkyně Keller, ke kterému se připojil soudce Popović

Soudkyně Keller, se s podporou soudce Popoviće neztotožnila se závěrem o porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy. Dle jejího názoru většina zavedla při přezkumu na poli článku 5 odst. 4 Úmluvy nový standard, který není v souladu s aktuální judikaturou, tak jak plyne z rozsudku *Dörr*, cit. výše. V první řadě se soudkyně Keller vyjádřila k odmítnutí provedení nového jednání před správním soudem. Zdůraznila, že v daném případě stěžovatel požádal o provedení nového jednání pouze 8 měsíců po tom, co byl vyslechnut bez toho, aby uvedl nové skutečnosti. Zdůraznila rovněž, že nelze opomenout, že stěžovatel brutálně zavraždil svou manželku. S ohledem na okolnosti případu nic nenasvědčuje tomu, že by bylo rozhodnutí vnitrostátních orgánů svévolné. I když ke stejnému závěru dospěla i většina, zdá se, že se přece jenom v konečném odůvodnění nechala vést pozdějšími skutečnostmi (§ 15 rozhodnutí, tj. výsledky nového psychiatrického posouzení). Ve vztahu k odmítnutí provedení nového znaleckého posouzení soudkyně Keller uvedla, že Soud neměl vycházet primárně z rozhodnutí ve věci *Magalhães Pereira*, cit. výše, neboť rozhodujícím prvkem byla v tomto případě skutečnost, že doba, která uplynula od žádosti stěžovatele o nový posudek do jeho samotné realizace, byla v rozporu s vnitrostátním právem. Místo toho měl Soud odkázat na výše citované rozhodnutí *Dörr*, ve kterém stěžovatel namítal, že vnitrostátní orgány nepožádali o vypracování nového externího posudku, i když poslední zpráva měla více než 6 let. Soud tuto žádost zamítl pro zjevnou nepřijatelnost, přičemž odůvodnění z případu *Dörr* bylo možné aplikovat i ve stávajícím případě.

Nesouhlasné stanovisko soudce Lorenzena

Nesouhlasné stanovisko připojil i soudce Lorenzen, přičemž odkázal na důvody v stanovisku soudkyně Keller, se kterými se ve velké míře ztotožňuje.

(zpracovali Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., Mgr. Bc. Alžběta Kondelová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
27. února 2014
VĚC KARAMAN
(rozsudek ve věci Karaman proti Německu,
stížnost č. 17103/10)

Klíčová slova:

Spravedlivý proces – presumpce nevinny; spravedlivý proces – svědek – oběť

SKUTKOVÝ STAV

A. Okolnosti případu

Stěžovatel je zakladatelem turecké televizní stanice Kanal 7 a ředitelem provozní společnosti Yeni Dünya Iletisim. Program stanice Kanal 7 je vysílán celostátně v Turecku i v Německu prostřednictvím televizní stanice Kanal 7 Int. Ten je spravován soukromými společnostmi s ručením omezeným založenými podle německého práva a od roku 2001 společností Euro 7 Fernseh- und Marketing GmbH se stěžovatelem jako jedním z akcionářů. Stěžovatel v těchto společnostech zastával střídavě buď pozici generálního ředitele anebo prokuristy. Od roku 1998 byl určitý vysílací čas vyhrazen neziskové organizaci „Deniz Feneri Yardimlasma Dernegi“ založené, mimo jiné, vedoucím lidských zdrojů společnosti Kanal 7, který byl rovněž členem správní rady asociace.

V programu vysílaném v Turecku i v Německu organizace podala zprávu o programech podpory pro osoby v nouzi a vyzvala k příspěvkům na jejich financování. V roce 1999 byla v Německu založena podobná organizace „Deniz Feneri Dernegi e.PROTI“ (dále jen „Deniz Feneri“) panem G., jedním z dalších akcionářů a střídavě ředitelů nebo prokuristů Euro 7 Fernseh- und Marketing GmbH. G. byl dále jmenován předsedou organizace a zůstal ve své pozici do roku 2006. Společnost Deniz Feneri ve výzvách zdůrazňovala, že darované peníze budou použity přímo a výlučně na podporu osob v nouzi a k financování sociálních projektů.

V roce 2006 státní zastupitelství ve Frankfurtu nad Mohanem zahájilo vyšetřování proti stěžovateli a několika spolupodezřelým, včetně G., z důvodu podezření na podvodné využívání značné části peněžních prostředků darovaných organizaci na komerční účely a k jejich vlastnímu prospěchu. Dne 11. března 2008 bylo předběžné trestní řízení proti stěžovateli odděleno od vyšetřování spoluobviněných. V roce 2008 bylo zahájeno trestní řízení založené na stejném obvinění z podvodu proti stěžovateli i v Turecku (§ 1 – 10).

B. Trestní řízení proti dalším podezřelým

Velký senát pro hospodářské trestné činy při Krajském soudu ve Frankfurtu nad Mohanem (dále jen „Krajský soud“) uznal vinnými dva ze stěžovatelových spoluobviněných, G. a T., z podvodu s přitěžujícími okolnostmi, E. byl usvědčen z napomáhání a navádění při páchání trestného činu. Krajský soud zjistil, že G. vytvořil a udržoval strukturu za účelem utajení a že větší část finančních darů získaných pro charitativní účely propagované organizací Deniz Feneri byla ve skutečnosti určena a použita k financování podnikatelských aktivit soukromých společností, v nichž G. a stěžovatel byli akcionáři. T. na žádost G. přispěl k podvodnému jednání mimo jiné tím, že vytvořil nepravdivé záznamy o virtuálních setkáních organizace Deniz Feneri za účelem utajení neoprávněného používání darovaných prostředků před finančními úřady. E., rovněž jednající na základě pokynů G., zatajil skutečný způsob používání darů organizaci na jejích oficiálních účtech a zaznamenal je na zvláštních neoficiálních účtech. Zjištění soudu byla primárně založena na přiznáních T., E. a G. v souvislosti s dohodou o přiznání viny mezi soudem, státním zástupcem a obhajobou, stejně jako na dalších důkazech, které soud získal během soudního řízení. Podle článku publikovaného v německých novinách na internetu dne 18. září 2008 předseda Velkého senátu pro hospodářské trestné činy při Krajském soudě při příležitosti vyhlášení rozhodnutí uvedl, že darované finanční prostředky používaly osoby v zákulisí k hospodářským a politickým účelům, přičemž část peněz byla skutečně použita na projekty podpory. Obdobné bylo publikováno v září 2008 ve vícero novinách. Rozhodnutí soudu bylo zveřejněno na webových stránkách soudu dne 25. listopadu 2008 (§ 11 – 17).

C. Ústavní stížnost podaná stěžovatelem

Dne 16. prosince 2008 stěžovatel podal ústavní stížnost ke Spolkovému ústavnímu soudu. Namítal, že vyjádřeními učiněnými v odůvodnění rozhodnutí, která předpokládala jeho účast na podvodném užívání darovaných peněžních prostředků, Krajský soud porušil zásadu presumpce neviny, jež představuje jeden z aspektů ústavně zaručeného práva na spravedlivé řízení ve spojení se zásadou právního státu. Spolkový ústavní soud odmítl stěžovatelovu stížnost jako nepřijatelnou (§ 18 – 21).

D. Další vývoj

Státní zástupce ve Frankfurtu nad Mohanem obvinil stěžovatele a další tři osoby v souvislosti s předmětným jednáním, řízení v současné době pravděpodobně probíhá. Turecký státní zástupce vznesl obdobná obvinění (§ 22 – 23).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K tvrzenému porušení článku 6 odst. 2 Úmluvy

29. Stěžovatel namítal, že vyjádření učiněná v rozhodnutí Krajského soudu ze dne 17. září 2008 vztahující se k jeho účasti na trestném činu úmyslně spáchaném společně se spoluobviněnými porušila zásadu presumpce nevinoty zakotvenou v článku 6 odst. 2 Úmluvy.

A. K přijatelnosti

K tvrzení, že stěžovatel není obětí

Hodnocení soudů

40. Projednávaný případ se týká otázky, zda zásada presumpce nevinoty může být porušena prostřednictvím prohlášení obsažených v rozhodnutí směřujícím proti spoluobviněným v samostatném řízení, jež nemá právně závazné účinky na probíhající nebo budoucí (přípravné) trestní řízení proti stěžovateli. Úkolem Soudů je posoudit, zda v projednávaném případě bylo porušeno stěžovatelovo právo podle článku 6 odst. 2 Úmluvy.

41. Soud předně poznamenal, že ani znění článku 6 odst. 2 ani přípravné práce na ustanovení neposkytují v tomto ohledu vysvětlení. S odkazem na svou judikaturu Soud zopakoval, že zásada presumpce nevinoty zakotvená v článku 6 odst. 2 je jedním ze znaků spravedlivého trestního řízení vyžadovaného článkem 6 odst. 1 (viz mimo jiné *Daktaras proti Litvě*, č. 42095/98, rozhodnutí ze dne 10. října 2000, § 41; *Janosevic proti Švédsku*, č. 34619/97, rozhodnutí ze dne 23. července 2002, § 96; *Yassar Hussain proti Spojenému království*, č. 8866/04, rozsudek ze dne 7. března 2006, § 19). Ve svém nedávném rozhodnutí *Allen proti Spojenému království* (č. 25424/09, rozsudek velkého senátu ze dne 12. července 2013) velký senát Soudů připomněl, že z pohledu procesních záruk v kontextu trestního řízení „presumpce nevinoty ukládá požadavky na, mimo jiné, ... předčasná vyjádření soudem prvního stupně nebo jinými veřejnými činiteli týkající se viny obžalovaného“ (*Allen proti Spojenému království*, cit. výše, § 93). Soud v tomto kontextu uvedl, že článek 6 odst. 2 je zaměřen na předcházení porušování zásady spravedlivého trestního řízení prostřednictvím předem pojatých vyjádření úzce souvisejících s těmito řízeními. Zakazuje nejenom předčasná vyjádření samotným soudem o tom, že osoba „obviněná z trestného činu“ je vinna, předtím, než to bylo zákonným způsobem prokázáno, ale rovněž se vztahuje na prohlášení učiněná jinými veřejnými činiteli o nedokončeném trestním řízení, jež vedou k tomu, že veřejnost věří ve vinu podezřelého,

a mohou vést k tomu, že příslušný soudní orgán předjímá posouzení skutkového stavu. I když není vina formálně konstatována, postačí existence úvahy naznačující, že daný soud nebo činitel pohlíží na obviněného jako na vinného (viz mimo jiné *Minelli proti Švýcarsku*, č. 8660/79, rozsudek ze dne 25. března 1983, § 37; *Allenet de Ribemont proti Francii*, č. 15175/89, rozsudek ze dne 10. února 1995, § 35; *Butkevičius proti Litvě*, č. 48297/99, rozsudek ze dne 26. března 2002, § 49; *Lavents proti Lotyšsku*, č. 58442/00, rozsudek ze dne 28. listopadu 2002, § 125 a násl.; *Borovský proti Slovensku*, č. 24528/02, rozsudek ze dne 2. června 2009, § 45 a násl.). Soud v tomto kontextu zjistil, že zásada presumpce nevinny může být dotčena prostřednictvím předem pojatých komentářů veřejného činitele týkajících se účasti obžalovaného na spáchání trestného činu v období, kdy probíhalo soudní vyšetřování proti podezřelému, ale předtím, než byl formálně obviněn z trestného činu kladeného mu za vinu (viz *Allenet de Ribemont*, cit. výše). Soud dále upřesnil, že článek 6 odst. 2 se použije tam, kde soudní rozhodnutí vyhlášené v řízení, které nebylo vedeno proti stěžovateli jako obviněnému, ale přesto se ho týkalo a souviselo s trestním řízením probíhajícím proti němu, zahrnovalo předčasné posouzení jeho viny (viz *Böhmer proti Německu*, č. 37568/97, rozsudek ze dne 3. října 2002, § 67; *Diamantides proti Řecku* (č. 2), č. 71563/01, rozsudek ze dne 19. května 2005, § 35).

42. Soud, na rozdíl od vyjádření vlády, přihlédl rovněž k tomu, že zásada presumpce nevinny může být principiálně porušena i prostřednictvím předčasných vyjádření o vině podezřelého učiněných v rozhodnutí proti samostatně stíhaným spoluobviněným. Zopakoval, že s ohledem na cíl a účel Úmluvy, jakožto nástroje ochrany lidských práv, musí být její ustanovení vykládána a uplatňována tak, aby její záruky byly proveditelné v praxi a účinné. Soud výslovně stanovil, že to platí i pro práva zakotvená v článku 6 odst. 2 (viz například *Allenet de Ribemont*, cit. výše, § 35, *Lavents*, cit. výše, § 126, *Allen*, cit. výše, § 92).

43. Soud poznamenal, že v období, kdy bylo vyhlášeno rozhodnutí Krajského soudu proti spoluobviněným stěžovatele, bylo v Německu a v Turecku zahájeno přípravné řízení proti stěžovateli pro obvinění z podvodu, a byl tedy „obviněn z trestného činu“ ve smyslu čl. 6 odst. 2, ačkoliv nebyl formálně obžalován (viz *Eckle proti Německu*, č. 8130/78, rozsudek ze dne 15. července 1982, § 73; *Šubinski proti Slovinsku*, č. 19611/04, rozsudek ze dne 18. ledna 2007, § 62). Relevantní pasáže rozhodnutí se týkaly jeho účasti na podvodném užívání darovaných finančních prostředků, jež bylo předmětem souběžně probíhajícího trestného vyšetřování vedeného proti němu a mělo přímou souvislost s tímto řízením. Dle názoru Soudu taková prohlášení, bez ohledu na to, že nejsou závazná pro stěžovatele, mohou vést k předpojatosti v dalším nedokončeném řízení ve stejné věci, stejně jako předčasná tvrzení o vině stěžovatele učiněná jinou veřejnou osobou v úzké spojitosti s nedokončeným trestním řízením (srov. *Diamantides*, cit. výše, § 44). Soud poznamenal, že v situa-

ci, jako je nyní projednávána, byl samostatně stíhaný obviněný, který není stranou řízení vedeného proti jeho spoluobviněným, zbaven jakékoliv možnosti napadnout obvinění týkající se jeho účasti na trestném činu vznesená během takového řízení.

44. S ohledem na potřebu zajistit, aby právo zaručené článkem 6 odst. 2 bylo v praxi proveditelné a účinné, Soud uzavřel, že projednávaný případ se týká zásady presumpce nevinny a že stěžovatel může namítat, že je obětí možného porušení tohoto práva.

2. K tvrzenému nevyčerpání domácích prostředků nápravy

Hodnocení soudu

50. Soud uvedl, že stěžovatel podal stížnost proti rozhodnutí Krajského soudu u Spolkového ústavního soudu, ve které namítal, že došlo k porušení jeho práva na presumpci nevinny, stejně jako tvrdil následně před Soudem. Vláda trvala na tom, že stěžovatel měl použít jiný vnitrostátní prostředek nápravy, jímž by přímo namítal porušení svých ústavních práv prostřednictvím rozhodnutí vyhlášeného vůči třetím osobám. Soud navíc poukázal na to, že samotný Spolkový ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 3. září 2009 neodmítl stěžovatelovu stížnost z důvodu nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, ale protože dle jeho názoru zpochybňované rozhodnutí přímo neovlivnilo legitimní práva stěžovatele. Soud tedy považuje za dostačující, že stěžovatel poskytl vnitrostátním soudům možnost zabránit nebo napravit tvrzené porušení jeho práva vyplývajícího z Úmluvy předtím, než vznesl tato obvinění ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy (viz např. *Slimani proti Francii*, č. 57671/00, rozsudek ze dne 27. července 2004, § 38; *ASBL Eglise de Scientologie proti Belgii*, č. 43075/08, rozhodnutí ze dne 27. srpna 2013, § 26)

51. S ohledem na to, že zásada presumpce nevinny může být porušena i v případě, že nedojde k formálnímu shledání viny obžalovaného, Soud odmítl tvrzení vlády, že stěžovatel měl vyčkat výsledku trestního řízení probíhajícího proti němu předtím, než namítl možné porušení jeho práva na presumpci nevinny. Soud konstatoval, že zatímco taková námitka může být odůvodněná v případě, že stěžovatel namítá porušení procesních záruk zakotvených v článku 1 odst. 1 a 3 v kontextu trestního řízení samotného, v němž by bylo úkolem Soudu zhodnotit spravedlivost trestního řízení jako celku (viz např. *Taxquet proti Belgii I*, č. 926/05, rozhodnutí velkého senátu ze dne 16. listopadu 2010, § 84), nebrání tomu, aby stěžovatel podal stížnost na porušení jeho práva na presumpci nevinny před ukončením řízení vedeného proti němu.

52. Soud nesdílí ani názor vlády, že stěžovatel měl využít prostředky nápravy podle civilního práva ve vztahu ke zprostředkování rozhodnutí Krajského soudu

veřejnosti v médiích. Soud poznamenal, že cíl takového občanskoprávního řízení by byl jiný než předmět stížnosti, kterou podal stěžovatel, a sice posoudit, zda předmětné pasáže rozhodnutí Krajského soudu porušily stěžovatelovo právo na presumpci nevinu, a tudíž by nevedlo k účinné nápravě (viz *Shuvalov proti Estonia*, č. 39820/08 a 14942/09, rozsudek ze dne 29. května 2012, § 73).

53. Soud tedy konstatoval, že stěžovatel využil vnitrostátní prostředky nápravy tak, jak vyžaduje článek 35 odst. 1 Úmluvy.

3. Závěr

54. S ohledem na výše uvedené Soud odmítl námitky vlády týkající se nepřijatelnosti stížnosti. Soud nepovažuje stížnost ani za zjevně neopodstatněnou ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy, ani za nepřijatelnou z jiného důvodu. Soud proto prohlásil stížnost za přijatelnou.

B. Odůvodněnost

Tvrzení stěžovatele

55. Z podání stěžovatele vyplývá, že obviňujícími vyjádřeními učiněnými v rozhodnutí vyhlášeném vůči samostatně stíhaným spoluobviněným Krajský soud jasně naznačil, že považoval stěžovatele za vinného ze spáchání daného trestného činu. Stěžovatel byl popsán jako osoba zastávající vedoucí roli v organizaci, aniž by měl možnost vyjádřit se k obviněním vzneseným vůči němu. Rozhodnutí stanovilo nejenom faktický precedent, pokud jde o další průběh řízení vedeného proti stěžovateli v Německu a v Turecku, ale rovněž vedlo k tomu, že ho veřejnost považovala za hlavu zločinecké organizace založené s podvodným záměrem.

56. Stěžovatel připustil, že vyjádření o samostatně stíhaných spoluobviněných v rozhodnutích trestních soudů byla nezbytná za účelem prokázání okolností případu týkajícího se několika obviněných a za účelem posouzení jejich podílu na spáchání trestného činu. Trval však na tom, že jakékoliv tvrzení mělo zůstat omezeno na popis podezření týkajícího se samostatně stíhaných podezřelých a nemělo vést ke konstatování jejich viny.

57. V tomto ohledu rozhodnutí Krajského soudu obsahovalo nejenom konstatování viny odsouzených, ale obsahovalo rovněž vyjádření o odpovědnosti stěžovatele, a to nad rámec pouhého popisu podezření. Odůvodnění rozhodnutí nebylo omezeno na neutrální popis údajného zapojení stěžovatele v trestném činu, ale rovněž odkazovalo k jeho motivaci, úmyslu a jiným subjektivním prvkům zdůrazňujícím jeho účast

na předmětných událostech. Krajský soud dále používal právníké výrazy, z nichž jasně vyplývalo, že stěžovatel se účastnil podvodu podle trestního práva společně s odsouzenými.

58. Zpochybňovaná vyjádření v odůvodnění rozhodnutí jako celku tedy byla rovnocenná s konstatováním viny stěžovatele, čímž došlo k porušení jeho práva na presumpci nevinu.

Tvrzení vlády

59. Vláda tvrdila, že jelikož existovala faktická spojitost mezi obviněním proti stěžovatelovým spoluobviněným a jeho vlastní rolí v událostech zakládajících jejich odsouzení, odkaz na jeho účast na trestném činu byl nezbytný pro posouzení podílu každého ze spoluobviněných na spáchaném trestném činu, a následně za účelem posouzení jejich vlastní viny a odpovídajícího trestu. To byl obvyklý přístup používaný trestními soudy v komplexních řízeních zahrnujících víc obviněných, v nichž nebylo možné vést řízení proti všem obviněným simultánně. Například při posuzování viny obviněných z navádění a pomáhání ve spáchání trestného činu v samostatném řízení byl soud prvního stupně povinen zjistit, zda trestný čin jako takový byl skutečně spáchán. Pouhý předpoklad v tomto ohledu nepostačoval. Takový přístup je součástí principu právního státu v tom smyslu, že trestní řízení má být provedeno rychle, zvláště pokud byl obviněný zadržen ve vazbě, jak tomu bylo v případě spoluobviněných stěžovatele.

60. Vláda navíc trvala na tom, že vyjádření o stěžovateli v rozhodnutí Krajského soudu se týkala zejména postavení, která zastával v rozličných společnostech a sdruženích zaangażovaných v organizování a utajování daného trestného činu. Zdůraznila, že jakákoliv obdobná vyjádření byla omezena na neutrální popis faktů a nesouvisela s jeho trestní odpovědností. Odůvodnění Krajského soudu v žádném bodě nevytvářelo dojem, že o stěžovateli, na nějž bylo v rozhodnutí odkazováno jako na „samostatně stíhaného“, se předpokládalo, že byl vinen ze spáchání konkrétního trestného činu.

61. To všechno bylo ještě víc zřejmé s ohledem na to, že řízení před Krajským soudem nebylo vedeno proti stěžovateli a nevyžadovalo posouzení jeho trestní odpovědnosti. Rozhodnutí krajského soudu nemá žádný závazný účinek na probíhající trestní řízení proti stěžovateli nebo na jakákoliv jiná budoucí řízení, jichž se může stát účastníkem, a tudíž nemělo v tomto ohledu předpojatý účinek. Jakékoliv konstatování viny stěžovatele bylo vyhrazeno jeho vlastnímu řízení, v němž bude mít rovněž příležitost zpochybnit fakta uvedené v předcházejícím rozhodnutí Krajského soudu vydaném proti jeho spoluobviněným. Z tohoto důvodu nebylo nutné vyslechnout stěžovatele v rámci řízení proti jeho spoluobviněným.

62. Vláda konečně uvedla, že státní orgány zajistily, aby stěžovatel nemohl být předčasně považován veřejností za vinného, a to prostřednictvím úvodních poznámek k publikaci rozhodnutí na internetu ze dne 25. listopadu 2008 v tom smyslu, že jakákoliv vyjádření o zjištěních soudu o samostatně stíhaných spoluobviněných nebyla závazná a že tito požívali presumpce nevinny.

Hodnocení soudu

63. Soud s odkazem na interpretaci rozsahu článku 6 odst. 2 opakuje, že zásada presumpce nevinny je porušena, jestliže rozhodnutí soudu nebo vyjádření veřejného činitele ohledně osoby obviněné z trestného činu odráží názor, že tato osoba je vinna, ještě předtím, než byla její vina prokázána zákonným způsobem. Zásadní rozdíl je třeba činit mezi tvrzením, že někdo je pouze podezřelý ze spáchání daného trestného činu, a jasným prohlášením, že se dotyčná osoba dopustila daného činu, aniž by byla pravomocně odsouzena. Soud důsledně zdůrazňuje, jak je důležité, jaká slova veřejní činitelé zvolí pro svá vyjádření předtím, než je dotčená osoba odsouzena a shledána vinnou z určitého trestného činu (viz *Daktaras*, cit. výše, § 41; *Böhmer*, cit. výše, § 54 a 56; *Nešták proti Slovensku*, č. 65559/01, rozsudek ze dne 27. února 2007, § 88 a 89; *Khuzhin a ostatní proti Rusku*, č. 13470/02, rozsudek ze dne 23. října 2008, § 94; *Borovský*, cit. výše, § 45 a násl.). Zatímco použitý jazyk má v tomto ohledu klíčový význam, Soud dále poukázal na to, že skutečnost, zda prohlášení veřejného činitele porušuje zásadu presumpce nevinny, musí být posouzena v kontextu okolností, za nichž bylo zpochybňované prohlášení učiněno (viz *Daktaras*, cit. výše, § 43; *Y. B. a ostatní proti Turecku*, č. 48173/99 a 48319/99, rozsudek ze dne 28. října 2004, § 44; *A. L. proti Německu*, č. 72758/01, rozsudek ze dne 28. dubna 2005, § 31; *Allen*, cit. výše, § 125 a 126). Dokonce ani použití politováníhodného jazyka nemusí být rozhodující s ohledem na povahu a kontext konkrétního řízení (*Allen*, cit. výše, § 126).

64. Soud uznal argument vlády, že v komplexním trestním řízení zahrnujícím několik osob, které nemohou být souzeny společně, může být vyjádření soudu prvního stupně o účasti třetích osob, které mohou být později souzeny samostatně, nezbytné pro posouzení viny souzených osob. Trestní soudy jsou povinny prokázat skutečnosti relevantní pro posouzení právní odpovědnosti obviněného tak důkladně a přesně, jak je to možné, a nesmí prezentovat rozhodující skutečnosti jako pouhá obvinění nebo podezření. To platí i ve vztahu ke skutečnostem týkajícím se účasti třetích osob. Nicméně pokud mají být takové skutečnosti uvedeny, soud by neměl poskytnout víc informací, než je nutné pro posouzení právní odpovědnosti obviněných.

65. Vzhledem k okolnostem projednávaného případu Soud předně poznamenal, že ustanovení německého práva jsou jasná v tom, že nepovolují vyvozování

jakýchkoliv závěrů o vině osoby z trestního řízení, jehož se neúčastní. Na dotčená prohlášení v rozhodnutí Krajského soudu musí být nahlíženo v tomto kontextu (viz *mutatis mutandis*, Allen, cit. výše, § 125). Nicméně Soud musí rovněž přezkoumat, zda odůvodnění trestního soudu v konkrétním případě nebylo formulováno tak, že vzneslo pochybnosti o možném předčasném rozhodnutí o vině stěžovatele, a tudíž ohrozilo spravedlivé posouzení obvinění vznesených vůči němu v samostatném řízení v Německu a/nebo v Turecku.

66. V souzeném případě měl Krajský soud mimo jiné posoudit, do jaké míry G., jak tvrdil on sám, rozhodoval o použití darovaných peněžních prostředků sám bez konzultace s jakoukoliv kontaktní osobou v Turecku, anebo, jak tvrdili svědci a spoluobvinění, do jaké míry byl G. zapojen do hierarchie zločinecké organizace řízené z Turecka. Aby o tom soud mohl rozhodnout, musí zjistit, kdo plánoval zneužití darovaných finančních prostředků a kdo dal na základě toho jaké instrukce komu. Soud uznává, že v tomto kontextu bylo pro soud nevyhnutelné zmínit konkrétní role, které hrály, a dokonce i úmysly všech osob v zákulisí v Turecku, včetně stěžovatele.

68. Soud zdůraznil, že mu nebylo poskytnuto přesné znění prohlášení předsedajícího soudce při příležitosti ústního vyhlášení rozhodnutí soudu dne 17. září 2008. Stěžovatel toliko odkazuje na zprávu v novinovém článku publikovaném na internetu dne 18. září 2008. On sám vyjádřil názor, že následný dosah rozhodnutí v médiích nemohl vést ke shledání porušení článku 6 odst. 2 (viz odst. 49 tohoto rozhodnutí). Na základě materiálů, které má Soud k dispozici, tedy nemůže učinit závěr, že předsedající soudce svými prohlášeními porušil zásadu presumpce nevinu vůči stěžovateli. V každém případě tato prohlášení byla nahrazena písemnou verzí rozhodnutí, jež bylo doručeno o něco později.

69. Je pravda, že Krajský soud použil celé jméno stěžovatele v písemné verzi rozhodnutí zasláné obviněným osobám, avšak ve verzi publikované na internetu dne 15. listopadu 2008 použil jeho iniciály. Dle Soudu nicméně nebylo použití iniciálů v oficiální verzi nezbytné za účelem vyvarování se špatných závěrů. Je důležitější poznamenat, že odkazem na stěžovatele jako „samostatně stíhaného“ v rámci celého rozhodnutí soud zdůraznil, že nebyl povolán k posouzení viny stěžovatele, ale podle ustanovení vnitrostátní úpravy trestního práva procesního toliko k posouzení trestní odpovědnosti obviněných v rámci předmětného řízení. Právní posouzení v části III rozhodnutí činí narážky na osoby „v zákulisí“ a neobsahuje žádné prohlášení, jež může být chápáno jako posuzování stěžovatelovy viny.

70. Soud konečně shledal, že v úvodních poznámkách k rozhodnutí publikovanému na internetu, stejně jako v rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne

3. září 2009 odmítajícím stěžovatelovu ústavní stížnost, bylo zdůrazněno, že by bylo porušením zásady presumpce nevinu přičítat stěžovateli jakoukoliv vinu a že posouzení jeho případné účasti na trestném činu musí být ponecháno na hlavní řízení, které má být proti němu vedeno. Dle názoru Soudu se soudy nižších stupňů vyhnuly, jak nejvíc to bylo možné v kontextu rozhodnutí zahrnujícího více obviněných, z nichž nikoliv všichni byli přítomni, tomu, aby vzbudily dojem, že stěžovatele předem odsoudily. V rozhodnutí Krajského soudu se nevyskytuje nic, co znemožňuje stěžovateli mít spravedlivé řízení v případech, jichž je účastníkem.

71. S ohledem na výše uvedené Soud uzavřel, že dotčenými vyjádřeními v odůvodnění Krajského soudu ze dne 17. září 2008 nebyla zásada presumpce nevinu porušena. Soud tedy neshledal porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Jednomyslně konstatuje, že stížnost je přijatelná;
2. Rohoduje poměrem hlasů pěti ke dvěma, že nedošlo k porušení článku 6 odst. 2 Úmluvy.

Společné oddělené stanovisko soudce Villigera a soudkyně Yudkivska

Soudci dospěli k závěru, že odůvodnění rozhodnutí Krajského soudu ze dne 17. září 2008 porušilo stěžovatelovo právo na presumpci neviny. Na rozdíl od většiny se domnívali, že tvrzení o účasti stěžovatele na organizovaném zločinu a způsob vyjadřování použitý Krajským soudem, dokonce i v kontextu konkrétního řízení, vedly k předjímání stěžovatelovy viny.

(zpracovali JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Ing. Lucie Hudecová)

**Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva
pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu**

Vydává Nejvyšší soud v nakladatelství Novatrix s. r. o.

Předseda redakční rady: JUDr. Iva Brožová

Členové redakční rady: JUDr. Antonín Draštík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon, Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová.

Nakladatelská redakce: Jaroslav Šprongl

Sazba: MARSÁ s.r.o.

Tisk: Grafotechna Plus, s. r. o., Lýskova 1594/33, 155 00 Praha 13